

791.

Na osnovu člana 17 stav 1 tačka 2) Zakona o Centralnoj banci Crne Gore ("Sl. list RCG", br. 52/00 i 47/01), a u vezi sa čl. 59 stav 7, 60 stav 3, 63 stav 1, 65 i 69 stav 2 Zakona o bankama („Sl. list Crne Gore“, br. 17/08) , Savjet Centralne banke Crne Gore, na sjednici održanoj 17. i 18. septembra 2008. godine, donio je

O D L U K U o adekvatnosti kapitala banaka

I. OPŠTE ODREDBE

Predmet odluke

Član 1

Ovom odlukom se propisuju:

- 1) elementi i način izračunavanja sopstvenih sredstava banke;
- 2) metodologije za izračunavanje potrebnog kapitala za kreditni rizik, tržišne rizike i operativni rizik, i
- 3) način izračunavanja koeficijenta solventnosti banke.

Pojmovnik

Član 2

Pojedini pojmovi i izrazi upotrijebljeni u ovoj odluci imaju sljedeće značenje:

- 1) **“eksterna institucija”**- (External Credit Assessment Institution) je subjekt koji izrađuje procjene kreditne sposobnosti i objavljuje kreditne rejtinge drugih subjekata;
- 2) **“izvozna kreditna agencija”**- (Export Credit Agencies) je subjekt koji podržava domaće subjekte u njihovim izvoznim aktivnostima;
- 3) **“dužničke hartije od vrijednosti”** su hartije od vrijednosti koje imaću daju pravo na isplatu nominalne vrijednosti ili nominalne vrijednosti sa kamatom, kao i druga prava;
- 4) **“vlasničke hartije od vrijednosti”** su hartije od vrijednosti koje glase na dio kapitala akcionarskog društva;
- 5) **“konvertibilna hartija od vrijednosti”** (convertible security) je hartija od vrijednosti koja vlasniku daje pravo zamjene te hartije za drugu vrstu hartija od vrijednosti;
- 6) **“trgovačka knjiga”** označava pozicije u poslovnim knjigama banke koje se odnose na finansijske instrumente i realnu aktivu, namijenjene za trgovanje ili radi hedžinga drugih elemenata trgovačke knjige i za koje ne postoje ograničenja da se njima trguje, niti postoje ograničenja da se ove pozicije zaštite od rizika;
- 7) **“bankarska knjiga”** označava sve stavke aktive i vanbilansa banke koje nijesu identifikovane kao pozicije trgovačke knjige;

- 8) **“pozicije namijenjene za trgovanje”** su finansijski instrumenti ili realna aktiva koji su kratkoročno pozicionirani u trgovačkoj knjizi, sa ciljem ostvarivanja dobiti zasnovanoj na trenutnoj ili očekivanoj razlici između prodajnih i kupovnih cijena, ili iz drugih promjena cijena ili kamatnih stopa;
- 9) **„finansijski instrument“** je bilo koji pravni posao koji predstavlja izvor povećanja finansijske aktive jednog lica i povećanja finansijske pasive ili instrumenata kapitala drugog lica;
- 10) **„finansijska aktiva“** je svaka aktiva koja je novac, pravo da se primi novac ili druga finansijska aktiva, ili ugovorno pravo da se zamijeni finansijska aktiva po potencijalno povoljnim uslovima ili stekne neki instrument kapitala;
- 11) **„finansijska pasiva“** je obaveza da se isplati novac ili neka druga finansijska aktiva, ili da se zamijeni finansijska pasiva po uslovima koji su potencijalno nepovoljni;
- 12) **“hibridni instrument”** je finansijski instrument koji ima karakteristike kapitala i obaveze;
- 13) **„finansijski derivati”** su izvedene hartije od vrijednosti (fjučersi, forvardi, opcije, svopovi, varanti), a njihova vrijednost je izvedena iz odnosa prema nekom osnovnom (referentnom) instrumentu;
- 14) **“referentni instrument”** je hartija od vrijednosti ili drugi instrument na koji se odnosi ugovor o finansijskom derivatu;
- 15) **“fjučersi”** su standardizovani terminski ugovori koji obavezuju kupca da primi a prodavca da prenese određenu aktivu po unaprijed ugovorenoj cijeni na unaprijed ugovoreni dan;
- 16) **“forvardi”** su nestandardizovani terminski ugovori koji obavezuju kupca da primi a prodavca da prenese određenu aktivu po unaprijed ugovorenoj cijeni na unaprijed ugovoreni dan;
- 17) **“opcije”** su ugovori koji daju pravo zakonitom imaocu da kupi ili da proda aktivu navedenu u ugovoru po unaprijed utvrđenim uslovima na određeni dan ili u određenom roku;
- 18) **“kupovna opcija”** - (call options) je ugovor koji kupcu (vlasniku kupovne opcije) daje pravo, ali ne i obavezu, da kupi određenu aktivu po unaprijed utvrđenoj fiksnoj cijeni ili cijeni koja se može dobiti korišćenjem dogovorene formule, na određeni dan ili u određenom roku;
- 19) **“prodajna opcija”**(put options) je ugovor koji kupcu (vlasniku prodajne opcije) daje pravo, ali ne i obavezu, da proda određenu aktivu po unaprijed utvrđenoj fiksnoj cijeni ili cijeni koja se može dobiti korišćenjem dogovorene formule, na određeni dan ili u određenom roku;
- 20) **“OTC finansijski derivati”**- (over the counter derivative instruments) su finansijski derivati kojima se ne trguje na organizovanom tržištu (berzi);
- 21) **“varant”** (warrant) je hartija od vrijednosti koji vlasniku daje pravo kupovine određene imovine po unaprijed ugovorenoj cijeni u vremenskom periodu do datuma dospijeća, odnosno na datum dospijeća varanta i čije se izmirenje izvršava u novcu ili imovini na koju se varant odnosi;
- 22) **“hedžing pozicija”** je pozicija u poslovnim knjigama banke koja materijalno značajno ili u potpunosti kompenzuje rizik pozicije koji je predmet hedžinga;
- 23) **“repo ugovori i reverse repo ugovori”** su ugovori o prodaji i ponovnom otkupu hartija od vrijednosti, s tim što za banku:

- “repo ugovor” predstavlja ugovor na osnovu koga banka prodaje hartije od vrijednosti uz obavezu ponovnog otkupa istih ili identičnih hartija od vrijednosti, po unaprijed utvrđenoj cijeni i na budući datum koji je odredila ili će odrediti banka ;
- “reverse repo ugovor” predstavlja ugovor na osnovu koga banka kupuje hartije od vrijednosti uz obavezu ponovne prodaje istih ili identičnih hartija od vrijednosti, po unaprijed utvrđenoj cijeni i na budući datum koji je utvrdio ili će utvrditi prodavac.

Za repo ugovore, odnosno reverse repo ugovore, moraju biti ispunjeni sljedeći uslovi:

- banka, odnosno druga ugovorna strana je dužna da prenese pravo vlasništva na hartijama od vrijednosti koje su predmet tih ugovora;
  - banka može prenijeti ili dati u zalogu hartije od vrijednosti koje su predmet tih ugovora samo jednoj ugovornoj strani;
- 24) **“ugovor o pozajmljivanju hartija od vrijednosti drugoj ugovornoj strani i ugovor o pozajmljivanju hartija od vrijednosti od druge ugovorne strane”** predstavlja svaki ugovor u skladu sa kojim banka ili njena druga ugovorna strana prenose hartije od vrijednosti u zamjenu za odgovarajući instrument obezbjeđenja, uz obavezu da će ona ugovorna strana koja je pozajmila hartije od vrijednosti vratiti istovjetne hartije od vrijednosti na neki budući datum, ili kada to od nje zatraži prenosilac;
  - 25) **“delta koeficijent”** predstavlja očekivanu promjenu cijene opcije uzrokovanu promjenom cijene referentnog instrumenta;
  - 26) **“gama koeficijent”** predstavlja relativnu promjenu delta koeficijenta uzrokovanu malom promjenom cijene referentnog instrumenta;
  - 27) **“vega koeficijent”** predstavlja promjenu cijene opcije uzrokovanu malom promjenom volatilnosti referentnog instrumenta;
  - 28) **“volatilnost”** je mjerilo nepredvidive promjene nekog finansijskog instrumenta u nekom vremenskom periodu i pokazuje veličinu promjena njegove cijene u tom periodu, a najčešće se računa kao standardna devijacija promjene cijene finansijskog instrumenta u određenom periodu;
  - 29) **“transakcije sa dugim rokom izmirenja”**(engl. long settlement transactions) su transakcije kod kojih se jedna ugovorna strana obavezuje da isporuči hartiju od vrijednosti ili stranu valutu u zamjenu za novčana sredstva ili druge finansijske instrumente, ili obrnuto, na datum poravnjanja isporuke koji je ugovorom određen kao period duži od vremenskog perioda koji predstavlja tržišni standard za tu određenu transakciju, ili pet radnih dana nakon datuma ugovaranja transakcije, zavisno od toga koji je od ova dva vremenska perioda kraći;
  - 30) **“transakcije kreditiranja kupovine hartija od vrijednosti uz uplatu naknade** (engl.margin lending transactions) su transakcije kod kojih banka odobrava kredit za kupovinu, prodaju, držanje, pokrivanje troškova finansiranja pri pozajmljivanju hartija od vrijednosti, ili za trgovanje hartijama od vrijednosti, pri čemu takve transakcije ne uključuju druge vrste kredita obezbjeđenih kolateralom u vidu hartija od vrijednosti.

II. SOPSTVENA SREDSTVA BANKE

Elementi sopstvenih sredstava:

Član 3

Sopstvena sredstva banke čine:

- 1) osnovni elementi sopstvenih sredstava iz člana 4 , stav 2 ove odluke, koji se uključuju u izračunavanje osnovnog kapitala;
- 2) dopunski elementi sopstvenih sredstava iz člana 5 , stav 2 ove odluke, koji se uključuju u izračunavanje dopunskog kapitala I, i
- 3) dopunski element sopstvenih sredstava iz člana 8, stav 2 ove odluke, koji se uključuje u dopunski kapital II.

Osnovni kapital

Član 4

Zbir osnovnih elemenata sopstvenih sredstava iz stava 2 ovog člana, umanjen za zbir odbitnih stavki iz stava 3 ovog člana, predstavlja osnovni kapital banke.

Osnovni elementi sopstvenih sredstava banke su:

- 1) uplaćeni akcionarski kapital po nominalnoj vrijednosti, isključujući kumulativne povlašćene akcije;
- 2) naplaćene emisije premije;
- 3) rezerve koje su formirane na teret dobiti nakon njenog oporezivanja (zakonske, statutarne i druge rezerve);
- 4) neraspoređena dobit iz prethodnih godina;
- 5) dobit u tekućoj godini za koju je skupština akcionara donijela odluku da bude uključena u osnovni kapital;
- 6) kapitalna dobit ostvarena kupovinom i prodajom sopstvenih akcija.

Odbitne stavke pri izračunavanju osnovnog kapitala banke su:

- 1) gubitak iz prethodnih godina;
- 2) gubitak iz tekuće godine;
- 3) kapitalni gubitak ostvaren na osnovu sticanja i prodaje sopstvenih akcija;
- 4) nematerijalna imovina u obliku goodwilla, licenci, patenata, zaštitnih znakova i koncesija;
- 5) nominalni iznos stečenih sopstvenih akcija, isključujući kumulativne povlašćene akcije;
- 6) manje obračunate rezervacije za potencijalne gubitke, utvrđene u postupku kontrole.

Dopunski kapital I

Član 5

Zbir dopunskih elemenata sopstvenih sredstava iz stava 2 ovog člana, umanjen za zbir odbitnih stavki iz stava 3 ovog člana, predstavlja dopunski kapital I.

Dopunski elementi sopstvenih sredstava banke koji se uključuju u dopunski kapital I su:

- 1) nominalni iznos povlašćenih kumulativnih akcija;
- 2) iznos opštih rezervi, a najviše do 1,25% ukupne rizikom ponderisane aktive;
- 3) subordinisani dug, za koji su ispunjeni uslovi iz člana 6 ove odluke;
- 4) hibridni instrumenti, za koje su ispunjeni uslovi iz člana 7 ove odluke;
- 5) revalorizacione rezerve.

Odbitne stavke pri izračunavanju dopuskog kapitala I su:

- 1) stečene sopstvene povlašćene kumulativne akcije;
- 2) potraživanja i potencijalne obaveze obezbijeđeni hibridnim instrumentima ili subordinisanim dugom banke do iznosa u kojem su ti instrumenti uključeni u dopunski kapital I.

Subordinisani dug koji se uključuje u dopunski kapital I

Član 6

Subordinisani dug se može uključiti u izračunavanje dopuskog kapitala I ukoliko:

- 1) je dug je u cjelosti uplaćen;
- 2) banka ne garantuje otplatu duga u bilo kojem obliku;
- 3) je u slučaju stečaja, odnosno likvidacije banke dug podređen drugim obavezama i isplaćuje se tek nakon podmirenja obaveza prema drugim povjeriocima;
- 4) se dug može koristiti samo za isplatu potraživanja povjerilaca u stečajnom postupku, odnosno postupku likvidacije banke;
- 5) se isplata duga povjeriocima ili otkup od same banke prije dospjeća mogu izvršiti samo:
  - u slučaju pretvaranja subordinisanog duga u akcije, isključujući kumulativne povlašćene akcije,
  - u drugim slučajevima, uz saglasnost Centralne banke, ako isplata duga ne pogoršava pokazatelje adekvatnosti kapitala banke;
- 6) je rok dospjeća duga unaprijed određen i duži od pet godina računajući od dana uplate;
- 7) je o subordinisanom dugu zaključen pismeni ugovor koji pored uslova iz tač. 2 -6 ovog člana, sadrži i napomenu da se subordinisani dug ne može smatrati depozitom.

Prilikom izračunavanja dopuskog kapitala I banka je dužna da ukupni iznos subordinisanog duga umanjuje za po 20% početkom svake od posljednjih pet godina koje prethode ugovorenom roku dospjeća duga.

Hibridni instrumenti koji se uključuju u dopunski kapital I

Član 7

Hibridni instrument se može uključiti u izračunavanje dopuskog kapitala I ukoliko:

- 1) je obaveza po tom instrumentu u cjelosti uplaćena;
- 2) banka ne garantuje plaćanje po tom instrumentu u bilo kojem obliku;

- 3) se instrument koristi za pokriće gubitaka iz tekućeg poslovanja i za isplatu potraživanja povjerilaca u stečajnom postupku, odnosno postupku likvidacije banke;
- 4) je, u slučaju stečaja, odnosno likvidacije banke, dug podređen drugim obavezama i isplaćuje se tek nakon podmirenja obaveza prema drugim povjericima;
- 5) je rok dospjeća duga unaprijed određen i duži od pet godina računajući od dana uplate;
- 6) isplata povjericima ili otkup od same banke prije dospjeća nijesu mogući osim u slučaju pretvaranja ovog instrumenta u akcije, isključujući povlašćene kumulativne akcije;
- 7) u slučaju da nivo sopstvenih sredstava padne ispod zakonom propisanog nivoa, banka ne može, do postizanja propisanog nivoa sopstvenih sredstava i/ili koeficijenta solventnosti, isplaćivati kamate, naknade i druge prinose po osnovu tog instrumenta;
- 8) u roku od 90 dana od dana kada se utvrdi da je iznos sopstvenih sredstava pao ispod iznosa koji predstavlja 75% propisanog iznosa, banka ne poveća sopstvena sredstva do propisanog nivoa, banka pretvara taj instrument u akcije koje se uključuju u osnovni kapital banke.

U posljednjoj godini prije dospjeća hibridni instrument se ne računa u dopunski kapital I.

Dopunski kapital II

Član 8

Iznos subordinisanog duga za koji su ispunjeni uslovi iz stava 2 ovog člana predstavlja dopunski kapital II banke.

Subordinisani dug se može tretirati kao dopunski element sopstvenih sredstava koji se uključuje u dopunski kapital II banke, ukoliko:

- 1) je dug je u cjelosti uplaćen;
- 2) banka ne garantuje otplatu duga u bilo kojem obliku;
- 3) je, u slučaju stečaja, odnosno likvidacije banke, dug podređen drugim obavezama i isplaćuje se tek nakon podmirenja obaveza prema drugim povjericima;
- 4) ugovor sadrži klauzulu zabrane isplate kamata i glavnice, čak i nakon dospjeća duga, ako bi tom isplatom iznos sopstvenih sredstava pao ispod propisanog nivoa;
- 5) je rok dospjeća duga unaprijed određen, duži je od dvije godina i ne može se otplatiti prije ugovorenog roka dospjeća;
- 6) je o subordinisanom dugu zaključen pismeni ugovor koji pored uslova iz tač. 2 - 5 ovog člana, sadrži i napomenu da se subordinisani dug ne može smatrati depozitom.

Pravila i razmjere pri izračunavanju sopstvenih sredstava

Član 9

Osnovni kapital i dopunski kapital I se mogu koristiti za ispunjenje zahtjeva za potrebnim kapitalom za kreditni rizik, tržišne rizike i operativni rizik.

Dopunski kapital II se može koristiti samo za ispunjenje zahtjeva za potrebnim kapitalom za tržišne rizike, izuzev zahtjeva za potrebnim kapitalom za rizik poravnanja i rizik druge ugovorne strane.

Banka je dužna da se, pri izračunavanju sopstvenih sredstava, pridržava sljedećih razmjera:

- 1) ukupni zbir dopunskog kapitala I i dopunskog kapitala II ne smije prelaziti iznos osnovnog kapitala banke;
- 2) ukupni zbir subordinisanog duga koji predstavlja element dopunskog kapitala I i kumulativnih povlašćenih akcija ne smije prelaziti 50% osnovnog kapitala;
- 3) za pokriće potreba za kapitalom za tržišne rizike banka može koristiti dopunski kapital II, ali samo do iznosa koji čini 150% osnovnog kapitala koji se koristi za pokriće tržišnih rizika, a koji se ne koristi za pokriće drugih rizika u poslovanju banke.

Izračunavanje ukupnog iznosa sopstvenih sredstava

Član 10

Ukupni iznos sopstvenih sredstava predstavlja zbir osnovnog kapitala, dopunskog kapitala I i dopunskog kapitala II, umanjen za sljedeće stavke:

- 1) direktna ili indirektna ulaganja u drugu banku ili drugu kreditnu ili finansijsku instituciju u iznosu većem od 10 % kapitala tih institucija;
- 2) ulaganje banke u subordinisani dug i hibridne instrumente druge banke ili druge kreditne ili finansijske institucije, u kojoj banka ima direktna ili indirektna ulaganja u iznosu većem od 10 % kapitala te institucije;
- 3) direktna ili indirektna ulaganja kao i ulaganja u subordinisani dug i hibridne instrumente druge banke ili druge kreditne ili finansijske institucije u iznosu do 10% kapitala te institucije, ukoliko prelaze 10 % iznosa sopstvenih sredstava banke, prije umanjenja koja se vrše u skladu sa ovim članom odluke;
- 4) iznos direktnog ili indirektnog ulaganja u pravno lice koje se bavi nefinansijskom poslovnom aktivnošću koji prelazi 10% iznosa sopstvenih sredstava banke, prije umanjenja koja se vrše u skladu sa ovim članom odluke;
- 5) iznos ukupnih direktnih i indirektnih ulaganja u pravna lica koja se bave nefinansijskom poslovnom aktivnošću, koji prelazi 30% iznosa sopstvenih sredstava banke, prije umanjenja koja se vrše u skladu sa ovim članom odluke;
- 6) potraživanja od pravnih lica i potencijalne obaveze prema pravnim licima povezanim sa bankom, ako su ta potraživanja ili te potencijalne obaveze uspostavljene pod uslovima koji su povoljniji u odnosu na uslove koji se primjenjuju prema drugim licima koja nijesu povezana sa bankom;
- 7) potraživanja i potencijalne obaveze obezbijeđene akcijama drugih banaka, ili drugih kreditnih ili finansijskih institucija koje se ne kotiraju na priznatim berzama iz Priloga 1 koji je odštampan uz ovu odluku i čini njen sastavni dio.

Stavke iz stava 1, tač. 1) - 5) ovog člana neće se smatrati odbitnim stavkama pri izračunavanju ukupnog iznosa sopstvenih sredstava ako su zadovoljeni sljedeći uslovi:

- 1) stavke su uključene u trgovačku knjigu kao pozicije za trgovanje;
- 2) banka s tim pozicijama aktivno obavlja poslove trgovanja na berzi;
- 3) banka ima uspostavljen sistem unutrašnje kontrole za trgovanje tim pozicijama.

Banka aktivno obavlja poslove trgovanja na berzi, u smislu stava 2, tačka 2) ovog člana, ukoliko svakodnevno objavljuje kupovne i prodajne cijene po kojima ima namjeru da trguje hartijama od vrijednosti koje se odnose na te pozicije i ukoliko banka ima istoriju redovnog trgovanja tim instrumentima sa licima koja nijesu povezana sa bankom od minimalno godinu dana.

Uslovi za uključivanje subordinisanog duga i hibridnog instrumenta u kapital

Član 11

Banka može subordinisani dug i hibridni instrument uključiti u dopunski kapital samo ukoliko Centralnoj banci dostavi dokaz da su za uključivanje subordinisanog duga, odnosno hibridnog instrumenta u dopunski kapital ispunjeni odgovarajući uslovi iz čl. 6, 7 ili 8 ove odluke.

III. IZRAČUNAVANJE POTREBNOG KAPITALA ZA KREDITNI RIZIK

3.1. Metodologija za izračunavanje potrebnog kapitala

Potrebni kapital

Član 12

Banka je dužna da u skladu sa metodologijom propisanom ovom odlukom izračunava potrebni kapital za pokriće neočekivanih gubitaka po osnovu kreditnog rizika.

Potrebni kapital za kreditni rizik predstavlja rezultat koji se dobija dijeljenjem ukupne rizikom ponderisana aktive banke sa 10.

3.2. Izračunavanje rizikom ponderisanih izloženosti

3.2.1 Iznos izloženosti

Iznos bilansne izloženosti

Član 13

Iznos izloženosti po osnovu pojedinačne stavke bilansa predstavlja knjigovodstvenu vrijednost te stavke, umanjenu za iznos rezervacija za potencijalne gubitke po toj stavki aktive.

Iznos vanbilansne izloženosti

Član 14

Iznos izloženosti po osnovu pojedinačne stavke vanbilansa koja predstavlja potencijalnu obavezu banke (kreditni ekvivalent vanbilansne izloženosti) izračunava se tako što se knjigovodstvena vrijednost te stavke, umanjena za iznos rezervacija za potencijalne

gubitke, razvrsta u odgovarajuću grupu i pomnoži pripadajućim faktorom konverzije iz sljedeće tabele:

Stepen rizika	Vrsta vanbilansnih stavki	Faktor konverzije
Nizak rizik	1) neiskorišćeni kreditni aranžmani (ugovori o kreditu, kupovini hartija od vrijednosti, izdavanju garancija ili akcept) koji se mogu bezuslovno opozvati u svakom trenutku bez prethodnog obavještanja, ili daju mogućnost automatskog otkaza zbog pogoršanja kreditne sposobnosti korisnika kredita; 2) bezuslovno opozive kreditne linije odobrene stanovništvu (kreditne kartice, prekoračenja na računu) za koje ugovoreni uslovi dozvoljavaju banci da ih u potpunosti opozove (bezuslovno opozive kreditne linije);	0%
Srednje nizak rizik	1) dokumentarni akreditivi kod kojih isporuka ima ulogu kolaterala i drugi instrumenti za koje postoji mogućnost potpunog namirenja iz kolaterala; 2) neiskorišćeni kreditni aranžmani s originalnim rokom dospijeca do jedne godine, koji ne mogu biti bezuslovno opozvani u bilo koje vrijeme bez prethodnog obavještenja, kao i neiskorišćeni kreditni aranžmani koji ne pružaju mogućnost automatskog otkaza zbog pogoršanja kreditne sposobnosti korisnika;	20%
Srednji rizik	1) izdati i potvrđeni dokumentarni akreditivi (koji ne predstavljaju stavku srednje niskog rizika); 2) jemstva i garancije (uključujući činidbene garancije, garancije za dobro izvršenje posla, carinske garancije i garancije za izmirenje poreza) i garancije koje nemaju svojstvo kreditnih supstituta; 3) neopozivi stand-by akreditivi koji nemaju svojstvo kreditnih supstituta; 4) neiskorišćeni kreditni aranžmani (kupovina HoV, izdavanje garancija ili akcepta) sa originalnim rokom dospijeca dužim od jedne godine; 5) aranžmani u vezi sa izdavanjem kratkoročnih obveznica i obnovljivi aranžmani pokroviteljstva nad izdavanjem srednjoročnih obveznica;	50 %
Visoki rizik	1) garancije koje imaju svojstvo kreditnih supstituta; 2) akcepti; 3) indosirane mjenice koje ne glase na drugu banku; 4) transakcije sa pravom na regres; 5) neopozivi stand-by akreditivi koji imaju svojstvo kreditnih supstituta; 6) imovina kupljena na osnovu ugovora o direktnoj terminskoj kupovini; 7) ugovori o terminskim depozitima; 8) neplaćeni dio djelimično uplaćenih akcija i hartija od vrijednosti; 9) ugovori o prodaji i reotkupu imovine; 10) ostale rizične vanbilansne obaveze.	100 %

Rizikom ponderisani iznos izloženosti

Član 15

Rizikom ponderisani iznos izloženosti po osnovu pojedinačne stavke bilansne aktive predstavlja proizvod iznosa te izloženosti i odgovarajućeg pondera rizika za tu izloženost, utvrđenog u skladu sa odredbama ove odluke.

Rizikom ponderisani iznos izloženosti po osnovu vanbilansne stavke aktive predstavlja proizvod kreditnog ekvivalenta vanbilansne izloženosti i odgovarajućeg pondera rizika za tu izloženost, utvrđenog u skladu sa odredbama ove odluke.

Posebni slučajevi izračunavanja iznosa izloženosti

Član 16

Ako je izloženost predmet materijalne ili nematerijalne kreditne zaštite, iznos izloženosti utvrđuje se u skladu sa odredbama ove odluke kojim se propisuju tehnike ublažavanja kreditnog rizika.

Ako je izloženost u obliku finansijskih derivata iz Priloga 2 koji je odštampan uz ovu odluku i čini njen sastavni dio, iznos izloženosti se izračunava u skladu sa odredbama ove odluke kojima se propisuje izračunavanje potrebnog kapitala za tržišne rizike.

Iznos izloženosti za repo transakcije, transakcije pozajmljivanja hartija od vrijednosti ili robe, transakcije s dugim rokom izmirenja i transakcije kreditiranja kupovine hartija od vrijednosti uz uplatu naknade izračunava se u skladu sa odredbama ove odluke koje se odnose na izračunavanje potrebnog kapitala za rizik druge ugovorne strane ili odredbama ove odluke kojima se propisuju tehnike ublažavanja kreditnog rizika.

Iznos izloženosti ostalih vanbilansnih stavki vezano za rizik druge ugovorne strane, a koje su predmet zaštite na dnevnoj osnovi, izračunava se u skladu sa odredbama ove odluke koje se odnose na izračunavanje potrebnog kapitala za rizik druge ugovorne strane.

3.2.2. Primjena pondera rizika po kategorijama izloženosti

3.2.2.1. Kategorije izloženosti

Razvrstavanje izloženosti

Član 17

Banka je dužna da svaku izloženost po osnovu stavki bilansa i vanbilansa, osim izloženosti koje predstavljaju odbitnu stavku od sopstvenih sredstava i izloženosti za koje se potrebnii kapital izračunava primjenom metodologija za izračunavanje potrebnog kapitala za tržišne rizike, razvrstava u jednu od sljedećih kategorija izloženosti:

- 1) izloženosti prema centralnim vladama i centralnim bankama;
- 2) izloženosti prema jedinicama regionalne ili lokalne samouprave;
- 3) izloženosti prema javnim državnim tijelima;
- 4) izloženosti prema multilateralnim razvojnim bankama;
- 5) izloženosti prema međunarodnim organizacijama;

- 6) izloženosti prema institucijama;
- 7) izloženosti prema privrednim društvima;
- 8) izloženosti prema fizičkim licima i preduzetnicima;
- 9) izloženosti obezbijedene nepokretnostima;
- 10) izloženosti prema neurednim dužnicima;
- 11) visokorizične izloženosti;
- 12) izloženosti po osnovu ulaganja u investicione fondove;
- 13) ostale izloženosti.

Razvrstavanje izloženosti prema stepenu kvaliteta

Član 18

Primjena pondera rizika na pojedinačnu izloženost, za koju se potrebni kapital za kreditni rizik utvrđuje na bazi rejtinga dužnika, zavisi od pripadnosti te izloženosti pojedinoj kategoriji izloženosti iz člana 17 ove odluke i odgovarajućeg stepena kreditnog kvaliteta te izloženosti.

Stepen kreditnog kvaliteta za pojedinačnu izloženost određuje se na osnovu:

- 1) kreditnog rejtinga dužnika dodijeljenog od strane eksterne institucije, čije korišćenje je odobrila Centralna banka, u smislu člana 90 ove odluke (u daljem tekstu: priznata eksterna institucija), ili
- 2) kreditne procjene izvršene od strane izvozne kreditne agencije, koja ispunjava uslove iz stava 4 ovog člana.

Banka može koristiti kreditne procjene izvozne kreditne agencije ukoliko je zadovoljen jedan od sljedeća dva kriterijuma:

- 1) izvozna kreditna agencija je učesnik OECD Sporazuma na osnovu Uputstva za službeno podržano kreditiranje izvoza, ili
- 2) izvozna kreditna agencija objavljuje kreditne procjene i primjenjuje dogovorenu metodologiju OECD-a, a kreditne procjene se razvrstavaju u jednu od osam kategorija rizika, zavisno od minimalnih premija osiguranja za izvozne poslove.

Rejting skale za izloženosti

Član 19

Oznake rejtinga koje koriste priznate eksterne institucije razvrstavaju se u odgovarajuće stepene kreditnog kvaliteta iz sljedeće rejting skale:

Stepen kreditnog kvaliteta	1	2	3	4	5	6
-----------------------------------	----------	----------	----------	----------	----------	----------

Razvrstavanje oznaka rejtinga dužnika utvrđenih od strane priznatih eksternih institucija u odgovarajuće stepene kvaliteta iz rejting skale iz stava 1 ovog člana vrši Centralna banka, u skladu sa čl. 98-103 ove odluke.

Procjene kreditnog kvaliteta dužnika izvozne kreditne agencije iskazuju se kroz odgovarajuće stepene kreditnog kvaliteta iz sljedeće skale:

Stepen kreditnog kvaliteta	0	1	2	3	4	5	6	7
-----------------------------------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------

3.2.2.2. Ponderisanje izloženosti prema centralnim vladama i centralnim bankama

Pojam

Član 20

Izloženostu prema centralnoj vladi, u smislu ove odluke, smatraju se izloženosti prema državnim jedinicama koje se finansiraju iz državnog budžeta, i to:

- 1) u Crnoj Gori: Skupštini Crne Gore, Vladi Crne Gore, Predsjedniku Crne Gore, ministarstvima, Ustavnom sudu, osnovnim sudovima, višim sudovima, Vrhovnom sudu, Upravnom sudu, privrednim sudovima, Apelacionom sudu, Državnom tužiocu, Upravi za sprječavanje pranja novca, budžetskim fondovima i drugim državnim jedinicama koje se finansiraju iz državnog budžeta;
- 2) u drugim zemljama: državnim jedinicama koje se po propisima tih zemalja kojima se reguliše rad banaka tretiraju kao centralna vlada.

Utvrđivanje pondera rizika

Član 21

Ponderisanje izloženosti prema centralnim vladama i centralnim bankama vrši se na sljedeći način:

- 1) izloženostima prema Evropskoj centralnoj banci dodjeljuje se ponder rizika 0%;
- 2) izloženostima prema centralnim vladama i centralnim bankama za koje banka koristi rejting utvrđen od strane priznate eksterne institucije, ponder rizika se dodjeljuje zavisno od stepena kreditnog kvaliteta iz sljedeće rejting skale:

Stepen kreditnog kvaliteta	1	2	3	4	5	6
Ponder rizika	0%	20%	50%	100%	100%	150%

- 3) izloženosti prema centralnim vladama i centralnim bankama, za koje banka koristi rejting utvrđen od strane priznate izvozne kreditne agencije, ponder rizika se dodjeljuje zavisno od stepena kreditnog kvaliteta iz sljedeće skale:

Stepen krednog kvaliteta	0	1	2	3	4	5	6	7
Ponder rizika	0%	0%	20%	50%	100%	100%	100%	150%

- 4) izloženostima prema centralnim vladama i centralnim bankama, za koje banka ne koristi kreditni rejting utvrđen od strane priznate eksterne institucije ili izvozne kreditne agencije dodjeljuje se ponder rizika 100%;
- 5) izloženostima prema centralnoj vladi u Crnoj Gori i Centralnoj banci Crne Gore dodjeljuje se ponder rizika 0 %.

3.2.2.3. Izloženosti prema jedinicama regionalne ili lokalne samouprave

Pojam

Član 22

Jedinicama regionalne i lokalne samouprave, u smislu ove odluke, smatraju se:

- 1) u Crnoj Gori: skupština grada, skupština opštine, njihova izvršna tijela i fondovi osnovani i finansirani na lokalnom nivou;
- 2) u drugim zemljama: jedinice regionalnih i lokalnih vlasti, koje se po propisima tih zemalja kojima se reguliše rad banaka smatraju jedinicama regionalnih ili lokalnih vlasti.

Ponderisanje izloženosti

Član 23

Izloženosti prema jedinicama regionalne i lokalne samouprave ponderišu se na način koji je članom 30 ove odluke propisan za ponderisanje izloženosti prema institucijama, s tim što se na kratkoročne izloženosti prema jedinicama regionalne i lokalne samouprave ne primjenjuju povoljniji ponderi rizika iz člana 31 ove odluke.

3.2.2.4. Izloženosti prema javnim državnim tijelima

Pojam

Član 24

Javna državna tijela, u smislu ove odluke, su neprofitna administrativna tijela odgovorna centralnim vladama, jedinicama regionalnih ili lokalnih samouprava i neprofitna pravna lica u državnom vlasništvu za čije obaveze garantuje država.

Za namjene utvrđivanja pondera rizika, javna državna tijela u Crnoj Gori klasifikuju se u sljedeće grupe:

- 1) grupu javnih državnih tijela koja pri utvrđivanju pondera rizika imaju tretman centralne vlade, koja obuhvata: Fond za penzijsko osiguranje, Fond za zdravstvo, Zavod za zapošljavanje i Fond za zaštitu depozita;
- 2) grupu ostalih javnih državnih tijela.

Utvrđivanje pondera rizika

Član 25

Izloženosti prema javnim državnim tijelima ponderišu se na sljedeći način:

- 1) izloženosti prema javnim tijelima koja pripadaju grupi javnih tijela iz člana 24, stav 2, tačka 1) ove odluke ponderišu se na način koji je članom 21 ove odluke propisan za izloženosti prema centralnoj vladi;

- 2) izloženosti prema javnim tijelima koja pripadaju grupi javnih tijela iz člana 24, stav 2, tačka 2) ove odluke ponderišu se na način koji je članom 30 ove odluke propisan za ponderisanje izloženosti prema institucijama, s tim što se na kratkoročne izloženosti prema tim javnim državnim tijelima ne primjenjuju povoljniji ponderi rizika iz člana 31 ove odluke;
- 3) izloženosti prema javnim državnim tijelima drugih zemalja ponderišu se na sljedeći način:
  - izloženostima prema javnim državnim tijelima zemlje članice Evropske Unije dodjeljuje se ponder rizika koji se u skladu sa propisima te zemlje primjenjuje na tu izloženost;
  - izloženostima prema javnim državnim tijelima zemlje koja nije član Evropske Unije, a koja primjenjuju supervizorske i regulatorne uslove najmanje jednake onima koji se primjenjuju u Evropskoj Uniji, dodjeljuje se ponder rizika koji se u skladu sa propisima te zemlje primjenjuje na tu izloženost, s tim što javno državno tijelo te zemlje pri dodjeljivanju pondera rizika može imati samo tretman institucije;
- 4) izloženostima prema javnim državnim tijelima koja ne pripadaju kategorijama izloženosti iz tač. 1-3 ovog člana, dodjeljuje se ponder rizika 100%.

3.2.2.5. Izloženosti prema multilateralnim razvojnim bankama

Ponderi rizika

Član 26

Ponderom rizika 0% ponderišu se izloženosti banke prema sljedećim multilateralnim razvojnim bankama:

- 1) International Bank for Reconstruction and Development;
- 2) International Finance Corporation;
- 3) Inter-American Development Bank;
- 4) Asian Development Bank;
- 5) African Development Bank;
- 6) Council of Europe Development Bank;
- 7) Nordic Investment Bank;
- 8) Caribbean Development Bank;
- 9) European Bank for Reconstruction and Development;
- 10) European Investment Bank;
- 11) European Investment Fund;
- 12) Multilateral Investment Guarantee Agency.

Izloženosti prema Inter-American Investment Corporation, Black Sea Trade and Development Bank i Central American Bank for Economic Integration, ponderišu se na način koji je članom 30 ove odluke propisan za ponderisanje izloženosti prema institucijama, s tim što se na kratkoročne izloženosti prema tim bankama ne primjenjuju povoljniji ponderi rizika iz člana 31 ove odluke.

3.2.2.6. Izloženosti prema međunarodnim organizacijama

Pojam

Član 27

Međunarodnim organizacijama, u smislu ove odluke, smatraju se:

- 1) Evropska zajednica (Evropska zajednica za uglj i čelik, Evropska ekonomska zajednica i Evropska zajednica za atomsku energiju);
- 2) Međunarodni monetarni fond, i
- 3) Banka za međunarodna poravnanja.

Utvrđivanje pondera rizika

Član 28

Izloženosti prema međunarodnim organizacijama ponderišu se ponderom rizika 0%.

3.2.2.7. Izloženosti prema institucijama

Pojam

Član 29

Institucijama, u smislu ove odluke, smatraju se:

- 1) kreditne institucije (banke, štedno-kreditne organizacije, kreditne unije, društva za izdavanje elektronskog novca);
- 2) ostale institucije: mikrokreditne finansijske institucije, kreditno-garantne institucije, investicione firme.

Utvrđivanje pondera rizika

Član 30

Izloženostima prema institucijama za koje banka koristi rejting utvrđen od strane priznate eksterne institucije, ponderišu se na sljedeći način:

- 1) izloženostima sa izvornim ili preostalim rokom dospjeća dužim od tri mjeseca ponder rizika se dodjeljuje zavisno od stepena kreditnog kvaliteta iz sljedeće rejting skale:

Stepen kreditnog kvaliteta	1	2	3	4	5	6
Ponder rizika	20%	50%	50%	100%	100%	150%

- 2) izloženostima sa izvornim ili preostalim rokom dospjeća do tri mjeseca, ponder rizika se dodjeljuje zavisno od stepena kreditnog kvaliteta iz sljedeće rejting skale:

Stepen kreditnog kvaliteta	1	2	3	4	5	6
Ponder rizika	20%	20%	20%	50%	50%	150%

Izloženosti prema kreditnim institucijama za koje banka ne koristi rejting utvrđen od strane priznate eksterne institucije, ponderišu se na sljedeći način:

- 1) izloženostima sa izvornim ili preostalim rokom dospijea dužim od tri mjeseca dodjeljuje se ponder rizika 50%, ili ponder rizika koji se dodjeljuje izloženostima prema centralnoj vladi u kojoj je sjedište te institucije, ukoliko je veći;
- 2) izloženostima sa izvornim ili preostalim rokom dospijea do tri mjeseca dodjeljuje se ponder rizika 20%, ili ponder rizika koji se dodjeljuje izloženostima prema centralnoj vladi u kojoj je sjedište te institucije, ukoliko je veći.

Odredbe st. 1 i 2 ovog člana primjenjuju se i na institucije iz člana 29, tačka 2) ove odluke, ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) dozvolu za rad te institucije je izdalo tijelo koje je nadležno za izdavanje dozvole za rad kreditnih institucija u toj zemlji, ili tijelo koje je sa tijelom nadležnim za nadzor kreditnih institucija zaključilo sporazum o saradnji;
- 2) na te institucije se primjenjuju regulatorni zahtjevi koji se primjenjuju i na kreditne institucije.

Kratkoročni rejting emitenta

Član 31

Za kratkoročne izloženosti prema kreditnim institucijama za koje postoji kreditni rejting (kratkoročni rejting emitenta) dodijeljen od strane priznate eksterne institucije, ponder rizika se dodjeljuje zavisno od stepena kreditnog kvaliteta iz sljedeće rejting skale:

Stepen kreditnog kvaliteta	1	2	3	4	5	6
Ponder rizika	20%	50%	100%	150%	150%	150%

Odredbe stava 1 ovog člana primjenjuju se i na institucije iz člana 29, tačka 2) ove odluke, ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) dozvolu za rad te insitucije je izdalo tijelo koje je nadležno za izdavanje dozvole za rad kreditnih institucija u toj zemlji, ili tijelo koje je sa tijelom nadležnim za nadzor kreditnih institucija zaključilo sporazum o saradnji;
- 2) na tu insituciju se primjenjuju regulatorni zahtjevi koji se primjenjuju i na kreditne institucije.

Rejting za specifičnu emisiju

Član 32

Banka je dužna da za izloženosti za koje postoji rejting za specifičnu emisiju koja predstavlja izloženost prema instituciji (uključujući i kratkoročnu izloženost), a koje se uključuju u ovu kategoriju izloženosti, primijeni odredbe ove odluke kojima se propisuje način korišćenja rejtinga dužnika.

3.2.2.8. Izloženosti prema privrednim društvima

Utvrđivanje pondera rizika

Član 33

Izloženostima prema privrednim društvima za koje banka koristi kreditni rejting utvrđen od strane priznate eksterne institucije, ponder rizika se dodjeljuje zavisno od stepena kreditnog kvaliteta iz sljedeće rejting skale:

Stepen kreditnog kvaliteta	1	2	3	4	5	6
Ponder rizika	20%	50%	100%	100%	150%	150%

Izloženosti prema privrednim društvima za koja banka ne koristi rejting utvrđen od strane priznate eksterne institucije ponderišu se ponderom rizika 100%, ili ponderom rizika koji se dodjeljuje za izloženosti prema centralnoj vladi u kojoj je sjedište tog privrednog društva ukoliko je taj ponder rizika veći.

Član 34

Ukoliko za kratkoročne izloženosti prema privrednim društvima postoji kreditni rejting (kratkoročni rejting emitenta) dodijeljen od strane priznate eksterne institucije, tim izloženostima se dodjeljuje ponder rizika u skladu sa kreditnim rejtingom koji je raspoređen u odgovarajući stepen kreditnog kvaliteta iz tabele iz člana 31 ove odluke.

Član 35

Banka je dužna da za izloženosti za koje postoji rejting za specifičnu emisiju koja predstavlja izloženost prema privrednom društvu (uključujući i kratkoročnu izloženost), a koja se uključuje u ovu kategoriju primijeni odredbe ove odluke kojima se propisuje način korišćenja rejtinga dužnika (čl. 54 -58).

3.2.2.9. Izloženosti prema fizičkim licima i preduzetnicima

Ponder rizika

Član 36

Izloženostima prema fizičkim licima i preduzetnicima dodjeljuje se ponder rizika 75%, ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) ukupna bruto izloženost banke i lica povezanih sa bankom prema jednom licu odnosno grupi povezanih lica, izuzimajući izloženosti i potencijalne obaveze obezbijeđene stambenim nepokretnostima, ne prelazi 50.000 EUR (mali kredit);
- 2) portfolio malih kredita je dobro diverzifikovan.

Bruto izloženost, u smislu stava 1, tačka 1) ovog člana, predstavlja ukupan iznos izloženosti prema jednom licu, odnosno grupi povezanih lica, bez umanjena po osnovu primjene tehnika ublažavanja rizika.

U smislu stava 1, tačka 2) ovog člana, portfolio malih kredita je dobro diverzifikovan, ukoliko pokazatelj diverzifikovanosti tog portfolia iznosi najviše 0,2%.

Pokazatelj diverzifikovanosti portfolia malih kredita predstavlja procentualno učešće prosječne izloženosti prema jednom licu, odnosno grupi povezanih lica, u ukupnom iznosu portfolia malih kredita.

3.2.2.10. Izloženosti obezbijeđene nepokretnostima

Razvrstavanje izloženosti

Član 37

Za svrhu utvrđivanja pondera rizika, izloženost obezbijeđena hipotekom ili fiducijom razvrstava se u jednu od sljedećih kategorija:

- 1) izloženosti obezbijeđene hipotekom ili fiducijom na stambenoj nepokretnosti u Crnoj Gori;
- 2) izloženosti obezbijeđene hipotekom ili fiducijom na poslovnoj nepokretnosti u Crnoj Gori;
- 3) ostale izloženosti obezbijeđene hipotekom ili fiducijom.

U kategoriju izloženosti obezbijeđenih hipotekom ili fiducijom na stambenoj nepokretnosti razvrstavaju se izloženosti obezbijeđene hipotekom ili fiducijom na:

- 1) nepokretnosti u kojoj stanuje ili će stanovati vlasnik te nepokretnosti;
- 2) nepokretnosti u vlasništvu privrednog društva u kojoj stanuje ili će stanovati vlasnik tog privrednog društva.

U kategoriju izloženosti obezbijeđenih hipotekom ili fiducijom na poslovnim nepokretnostima razvrstavaju se izloženosti, odnosno djelovi izloženosti koji su potpuno obezbijeđeni hipotekom ili fiducijom na poslovnoj nepokretnosti u Crnoj Gori, u kojoj dužnik obavlja svoju djelatnost.

U kategoriju ostalih izloženosti obezbijeđenih hipotekom ili fiducijom razvrstavaju se izloženosti obezbijeđene fiducijom ili hipotekom koje ne ispunjavaju uslove za razvrstavanje u neku od kategorija iz stava 1, tač. 1) i 2) ovog člana.

Ponderisanje izloženosti obezbijeđenih stambenim nepokretnostima

Član 38

Izloženostima obezbijeđenim nepokretnostima iz člana 37, stav 1, tačka 1) ove odluke dodjeljuje se ponder rizika 35%, ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) vrijednost nepokretnosti materijalno je odvojiva od kreditne sposobnosti dužnika;
- 2) rizik vezan za dužnika materijalno ne zavisi od nekretnine, već od sposobnosti dužnika da otplaćuje dug iz drugih izvora otplate;
- 3) vrijednost nepokretnosti značajno prelazi visinu izloženosti, a najmanje 50%.

Ponderom rizika iz stava 1, ovog člana ponderišu se i izloženosti banke nastale na osnovu ugovora o lizingu čiji je predmet stambena nepokretnost ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) ugovor o lizingu sadrži opciju sticanja svojine na stambenoj nepokretnosti;
- 2) izloženost banke je u cjelosti obezbijeđena vlasništvom banke na stambenoj nepokretnosti.

Ponderisanje izloženosti obezbijeđenih poslovnim nepokretnostima

Član 39

Ponderisanje izloženosti klasifikovanih u kategoriju izloženosti obezbijeđenih nepokretnostima iz člana 37, stav 1, tačka 2) ove odluke, vrši se na sljedeći način:

- 1) ponderom rizika od 50% ponderiše se dio izloženosti koji ne prelazi 50% tržišne vrijednosti nepokretnosti;
- 2) dio izloženosti koji prelazi limit iz tačke 1) ovog člana, ponderiše se ponderom rizika 100%.

Ponderom rizika iz stava 1 ovog člana ponderišu se i izloženosti banke nastala na osnovu ugovora o lizingu čiji je predmet poslovna nepokretnost, ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) ugovor o lizingu sadrži opciju sticanja svojine na poslovnoj nepokretnosti;
- 2) izloženost banke je u cjelosti obezbijeđena vlasništvom banke na poslovnoj nepokretnosti.

Tretman nepokretnosti na teritoriji drugih zemalja

Član 40

Izloženostima koje su u potpunosti obezbijeđene hipotekom ili fiducijom nad poslovnim nepokretnostima na teritoriji zemalja članica Evropske Unije, može se dodijeliti ponder rizika 50%, ukoliko nadležno tijelo te zemlje tretira ovu vrstu izloženosti na način utvrđen čl. 37 i 39 ove odluke.

Ponderisanje ostalih izloženosti obezbijeđenih nepokretnostima

Član 41

Izloženostima razvrstanim u kategoriju izloženosti iz člana 37, stav 1, tačka 3) ove odluke dodjeljuje se ponder rizika 100% .

3.2.2.11. Izloženosti prema neurednim dužnicima

Pojam

Član 42

Dospjelim a nenaplaćenim izloženostima, u smislu ove odluke, smatraju se potraživanja za koja dužnik kasni u plaćanju duže od 60 dana.

Ponderi rizika

Član 43

Izloženostima, ili djelovima dospjele a nenaplaćene izloženosti, koji nijesu obezbijeđeni kolateralom, dodjeljuje se ponder rizika:

- 1) 150%, ukoliko izdvojene rezerve za potencijalne kreditne gubitke ne prelaze 20% neobezbijeđenog dijela ukupne izloženosti;
- 2) 100%, ukoliko izdvojene rezerve za potencijalne kreditne gubitke prelaze 20% neobezbijeđenog dijela ukupne izloženosti.

Neobezbijeđenim dijelom izloženosti, u smislu stava 1 ovog člana smatra se dio izloženosti koji ne ispunjava uslove za tretman potpuno obezbijeđene izloženosti, u smislu odredbi ove odluke kojim su propisane tehnike ublažavanja kreditnog rizika.

3.2.2.12. Visokorizične izloženosti

Pojam

Član 44

Visokorizičnim izloženostima, u smislu ove odluke, smatraju se ulaganja banke:

- 1) u privredna društva sa visokoprofitabilnim projektima visokog stepena rizika;
- 2) u osnivački kapital malih i srednjih privrednih društava;
- 3) u kapital privrednih društava koja se ne kotiraju na berzi, a koja se odnose se na razvoj novih proizvoda i tehnologija, ekspanziju društva, troškove restrukturiranja, jačanje bilansa društva i slično.

Banka je dužna da svojim aktima utvrdi detaljnu kategorizaciju visokorizičnih izloženosti.

Utvrđivanje pondera rizika

Član 45

Visokorizičnim izloženostima dodjeljuje se ponder rizika 150%.

3.2.2.13. Izloženosti po osnovu ulaganja u investicione fondove

Ponderisanje izloženosti

Član 46

Izloženosti po osnovu ulaganja u investicione fondove ponderišu se na sljedeći način:

- 1) izloženostima u vidu udjela u kapitalu investicionih fondova za koje banka koristi rejting utvrđen od strane priznate eksterne institucije ponder rizika se dodjeljuje zavisno od stepena kreditnog kvaliteta iz sljedeće rejting skale:

Stepen kreditnog kvaliteta	1	2	3	4	5	6
Ponder rizika	20%	50%	100%	100%	150%	150%

- 3) izloženostima u vidu udjela u kapitalu investicionih fondova za koje banka ne koristi kreditni rejting dodijeljen od strane priznate eksterne insitucije dodjeljuje se ponder rizika 150%.

3.2.2.14. Ostale izloženosti

Gotovina i gotovinski ekvivalenti

Član 47

Gotovini i gotovinskim ekvivalentima dodjeljuje se ponder rizika 0%.

Gotovini na putu dodjeljuje se ponder rizika 20%.

Zlato

Član 48

Zlatne poluge u trezoru banke ili obavezama koje se zasnivaju na podlozi zlatnih poluga deponovanih na nekom drugom mjestu dodjeljuje se ponder rizika 0%.

Materijalna imovina

Član 49

Materijalnoj imovini banke dodjeljuje se ponder rizika 100%.

Materijalna imovina banke obuhvata:

- 1) zemljište i zgrade;
- 2) opremu;
- 3) avanse za materijalnu imovinu i materijalnu imovinu u pripremi.

Izloženost prema članu bankarske grupe

Član 50

Na izloženost banke prema dužniku iz Crne Gore koji je član bankarske grupe kojoj pripada i ta banka, dodjeljuje se ponder rizika 0%, ukoliko su zadovoljeni sljedeći uslovi:

- 1) dužnik je institucija ili finansijski holding koji su dužni da primjenjuju regulativu o upravljanju rizicima;
- 2) dužnik je uključen u konsolidaciju i to primjenom metoda pune konsolidacije.

Ostale izloženosti

Član 51

Izloženosti za koje drugim odredbama ove odluke nije propisan način primjene pondera rizika ponderišu se ponderom rizika 100%.

3.3. Način korišćenja kreditnih rejtinga

Dosljednost

Član 52

Banka je dužna da dosljedno koristi izabrane priznate eksterne institucije za procjenu kreditnog rizika i izvozne kreditne agencije i njihove rejtinge, odnosno kreditne procjene za svaku vrstu izloženosti.

Banka koja odluči da koristi kreditne rejtinge za određene tržišne segmente koje dodjeljuje priznata eksterna agencija dužna je da dosljedno koristi predmetne kreditne rejtinge za sve izloženosti koje pripadaju tim tržišnim segmentima.

Više rejtinga

Član 53

Ako za jednog dužnika postoje dva kreditna rejtinga dodijeljena od strane priznatih eksternih insitucija, a koji pripadaju različitim stepenima kreditnog kvaliteta, banka je dužna da primijeni onaj rejting kojem pripada veći ponder rizika.

Ako za jednog dužnika postoje tri ili više kreditnih rejtinga dodijeljenih od strane priznatih eksternih institucija, a koji pripadaju različitim stepenima kreditnog kvaliteta, banka je dužna da od dva najpovoljnija rejtinga primijeni onaj rejting kojem pripada veći ponder rizika.

Odnos kreditnog rejtinga emitenta i kreditnog rejtinga specifične emisije

Član 54

Kada postoji kreditni rejting dodijeljen od strane priznate eksterne institucije, a koji se odnosi na određenu specifičnu emisiju koja predstavlja izloženost, banka je dužna da primijeni ponder rizika koji odgovara kreditnom rejtingu predmetne emisije.

Ako emitent ima poseban kreditni rejting za specifičnu emisiju, kojem pripada ponder rizika koji je povoljniji od pondera rizika koji se primjenjuje na potraživanja bez kreditnog rejtinga, a potraživanje banke nije ulaganje u tu specifičnu emisiju, banka može na svoje potraživanje bez kreditnog rejtinga primijeniti povoljniji ponder rizika samo ukoliko je to potraživanje u istom rangu ili sa pravom prvenstva naplate u odnosu na specifičnu emisiju sa kreditnim rejtingom.

Ukoliko nijesu ispunjeni uslovi iz stava 2 ovog člana, banka je dužna da na ostala potraživanja istog izdavaoca bez dodijeljenog kreditnog rejtinga primijeni ponder rizika koji je dodijeljen potraživanjima bez kreditnog rejtinga.

Odnos kratkoročnog kreditnog rejtinga institucije emitenta i specifične emisije

Član 55

Izuzetno od člana 54, stav 1 ove odluke, za kratkoročne izloženosti prema institucijama čije je preostalo dospijeće tri mjeseca ili kraće, a za koje postoji kreditni rejting za specifičnu emisiju, banka je dužna da primjenjuje odredbe iz st. 2 i 3 ovog člana.

Kratkoročnim izloženostima prema institucijama koje imaju kratkoročne kreditne rejtinge za iste izloženosti (rejting emisije) na osnovu kojih je ponder rizika povoljniji od pondera rizika za kratkoročne kreditne rejtinge iz člana 30, stav 1, tačka 2) ove odluke dodjeljuje se taj povoljniji kreditni rejting, a ostalim kratkoročnim izloženostima prema institucijama dodjeljuje se ponder rizika u skladu sa članom 30, stav 1, tačka 2) ove odluke.

Kratkoročne izloženosti prema institucijama koje imaju kratkoročne kreditne rejtinge za iste izloženosti (rejting emisije) na osnovu kojih je ponder rizika nepovoljniji od pondera rizika koji je određen kratkoročnim kreditnim rejtingima iz člana 30, stav 1, tačka 2) ove odluke, tim i svim ostalim kratkoročnim izloženostima prema institucijama koje nemaju kreditni rejting (rejting izdanja) dodjeljuje se nepovoljniji ponder rizika.

Odnos kratkoročnih i dugoročnih kreditnih rejtinga za izloženosti prema institucijama i privrednim društvima

Član 56

Izuzetno od člana 54, stav 2 ove odluke, za kratkoročne kreditne rejtinge emisije koji se odnose na kratkoročne izloženosti prema institucijama iz člana 31 ove odluke, ili kratkoročne izloženosti prema privrednim društvima iz člana 34 ove odluke, dužne da primjenjuje odredbe čl. 57 i 58 ove odluke.

Član 57

Banka može da koristi kratkoročne kreditne rejtinge emisije samo za kratkoročne bilansne i vanbilansne stavke.

Član 58

Banka može da koristi kratkoročni kreditni rejting emisije samo za utvrđivanje pondera rizika onog potraživanja na koje se konkretni kratkoročni rejting odnosi i ne smije ga koristiti za utvrđivanje pondera rizika za bilo koje drugo potraživanje.

Izuzetno od stava 1 ovog člana:

- 1) ukoliko se na osnovu kreditnog rejtinga emisije kratkoročnoj izloženosti dodjeljuje ponder rizika od 150%, banka je dužna da taj ponder rizika primijeni i na sve neobezbijedene izloženosti prema istom dužniku, a koje nemaju kreditni rejting (bez obzira da li se radi o dugoročnim ili kratkoročnim izloženostima);
- 2) ukoliko se na osnovu kratkoročnog kreditnog rejtinga emisije kratkoročnoj izloženosti dodjeljuje ponder rizika od 50%, banka je dužna da na ostale kratkoročne izloženosti prema istom dužniku, a koje nemaju kreditni rejting, primijeni ponder rizika koji ne smije biti povoljniji od 100%.

Rejtinzi u domaćoj i rejtinzi u stranoj valuti

Član 59

Banka može koristiti kreditni rejting koji se odnosi na izloženost koja je denominovana u domaćoj valuti dužnika samo za utvrđivanje pondera rizika za tu izloženost, odnosno taj kreditni rejting ne može koristiti za utvrđivanje pondera rizika za druge izloženosti prema istom dužniku, a koje su denominovane u valuti koja nije domaća valuta dužnika. Izuzetno od stava 1 ovog člana, ukoliko izloženost banke proizilazi iz učešća u kreditima koje odobrava multilateralna razvojna banka čiji je status kao kreditora priznat na tržištu, banka može kreditni rejting koji se koristi za potraživanja prema dužniku u domaćoj valuti koristiti za ponderisanje predmetne izloženosti u valuti koja nije domaća valuta dužnika.

3.4. Ublažavanje kreditnog rizika

3.4.1. Vrste kreditne zaštite

Opšti akti banke

Član 60

Banka je dužna da usvoji i implementira akte kojima su propisane vrste i tehnike ublažavanja kreditnog rizika i postupci i aktivnosti koje koristi za pribavljanje kreditne zaštite.

Kreditna zaštita propisana opšim aktima banke mora biti pravno primjenljiva i zakonski sprovodiva u svim relevantnim pravnim sistemima u kojima banka posluje.

Banka je dužna da uspostavi adekvatne procese upravljanja rizicima, sisteme koji će pravovremeno ukazivati na rizike povezane sa korišćenom kreditnom zaštitom i obezbijedi primjenljivost kreditne zaštite.

Vrste kreditne zaštite

Član 61

Banka može, za potrebe ublažavanja kreditnog rizika koristiti sljedeće vrste kreditne zaštite:

- 1) materijalnu kreditnu zaštitu, koja predstavlja tehniku ublažavanja kreditnog rizika, prema kojoj smanjenje kreditnog rizika po izloženosti banke proizilazi iz prava banke da u slučaju neispunjavanja obaveza ili nastanka drugog ugovorenog kreditnog događaja koji se odnosi na drugu ugovornu stranu:
  - unovči ili ostvari prenos, prisvajanje ili zadržavanje određene imovine ili novčanog iznosa, ili
  - smanji iznos izloženosti na iznos razlike između iznosa izloženosti i iznosa potraživanja banke po osnovu kreditne zaštite;
- 2) nematerijalnu kreditnu zaštitu, koja predstavlja tehniku ublažavanja kreditnog rizika, prema kojoj smanjenje kreditnog rizika po izloženosti proizilazi iz obaveze treće strane na plaćanje određenog iznosa u slučaju neispunjavanja obaveza od strane dužnika ili nastanka nekog drugog ugovorenog kreditnog događaja.

Ublažavanje kreditnog rizika kod postojanja više vrsta kreditne zaštite

Član 62

Banka može, za svrhu ublažavanja kreditnog rizika po osnovu jedne izloženosti, koristiti više oblika materijalne i/ili nematerijalne kreditne zaštite, propisanih ovom odlukom.

U slučaju iz stava 1 ovog člana banka je dužna da pri izračunavanju ponderisanog iznosa izloženosti podijeli izloženost na posebne djelove pokrivene pojedinim oblikom kreditne zaštite i izračunava ponderisani iznos izloženosti za svaki dio posebno, u skladu sa odredbama ove odluke kojima se propisuju vrste i tehnike kreditne zaštite.

3.4.2. Materijalna kreditna zaštita

3.4.2.1. Oblici materijalne kreditne zaštite

Oblici materijalne kreditne zaštite

Član 63

Materijalna kreditna zaštita može imati jedan od sljedećih oblika:

- 1) finansijski kolateral;

- 2) bilansno netiranje;
- 3) ostala materijalna kreditna zaštita, u vidu:
  - gotovine deponovane kod trećeg lica,
  - polisa životnog osiguranja,
  - instrumenata koji će na zahtjev biti otkupljeni.

Finansijskim kolateralom, u smislu stava 1 , tačka 1) ovog člana se smatraju: gotovina, i hartije od vrijednosti kupljene, pozajmljene ili primljene na osnovu repo transakcija, ili transakcija pozajmljivanja hartija od vrijednosti.

Opšti uslovi za priznavanje materijalne kreditne zaštite

Član 64

Materijalna kreditna zaštita se može priznati samo ukoliko je imovina koja predstavlja kreditnu zaštitu dovoljno likvidna, a vrijednost imovine je stabilna tokom vremena i pruža odgovarajuću sigurnost po pitanju nivoa postignute kreditne zaštite.

Banka mora imati pravo da bez odlaganja unovči ili zadrži imovinu koja predstavlja materijalnu kreditnu zaštitu u slučaju kašnjenja u izvršavanju obaveza, stečaja ili likvidacije dužnika, odnosno drugog lica koje je u posjedu kolaterala, a u slučaju nastanka drugog kreditnog događaja navedenog u dokumentaciji o transakcijama, korelacija između vrijednosti imovine koja predstavlja kreditnu zaštitu i kreditne sposobnosti dužnika ne smije postojati, ili može postojati samo u malom stepenu.

3.4.2.2. Finansijski kolateral

Priznavanje finansijskog kolaterala

Član 65

Finansijski instrumenti koji se mogu priznati kao finansijski kolateral su:

- 1) deponovana gotovina ili drugi instrumenti koji se mogu smatrati gotovinom kod banke;
- 2) zlato;
- 3) dužničke hartije od vrijednosti centralnih vlada ili centralnih banaka koje imaju kreditni rejting priznate eksterne institucije koji odgovara najmanje četvrtom stepenu kreditnog kvaliteta;
- 4) dužničke hartije od vrijednosti institucija koje imaju kreditni rejting priznate eksterne institucije koji odgovara najmanje trećem stepenu kreditnog kvaliteta;
- 5) dužničke hartije od vrijednosti drugih subjekata koji imaju kreditni rejting priznate eksterne institucije koji odgovara najmanje trećem stepenu kreditnog kvaliteta;
- 6) dužničke hartije od vrijednosti koje imaju kratkoročni kreditni rejting priznate eksterne institucije koji odgovara najmanje trećem stepenu kreditnog kvaliteta;
- 7) akcije ili konvertibilne obveznice uključene u glavni berzanski indeks.

Ukoliko emitent hartija od vrijednosti ima dva kreditna rejtinga priznatih eksternih institucija, primjenjuje se manje povoljan rejting, a ukoliko emitent ima više od dva kreditna rejtinga, primjenjuje se nepovoljniji od dva najpovoljnija rejtinga.

Kao dužničke hartije od vrijednosti centralnih vlada i centralnih banaka iz stava 1, tačka 3) ovog člana, tretiraju se i :

- 1) dužničke hartije od vrijednosti javnih državnih tijela prema kojima se izloženost tretira kao izloženost prema centralnoj vladi;
- 2) dužničke hartije od vrijednosti multilateralnih razvojnih banaka na koje se primjenjuje ponder rizika 0%;
- 3) dužničke hartije od vrijednosti međunarodnih organizacija na koje se primjenjuje ponder rizika 0%.

Kao dužničke hartije od vrijednosti institucija iz stava 1, tačka 4) ovog člana tretiraju se i:

- 1) dužničke hartije od vrijednosti jedinica regionalne i lokalne samouprave prema kojima se izloženost tretira kao izloženost prema institucijama;
- 2) dužničke hartije od vrijednosti javnih državnih tijela prema kojima se izloženost tretira kao izloženost prema institucijama;
- 3) dužničke hartije od vrijednosti multilateralnih razvojnih banaka, prema kojima se izloženost tretira kao izloženost prema institucijama.

Ostali finansijski instrumenti

Član 66

Pored finansijskih instrumenata iz člana 65 ove odluke, kao finansijski kolateral mogu se priznati i dužničke hartije od vrijednosti institucija koje nemaju kreditni rejting priznate eksterne institucije, ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) hartija se kotira na priznatoj berzi;
- 2) hartija se smatra nadređenim potraživanjem;
- 3) sve ostale emisije hartija od vrijednosti istog ranga institucije emitenta imaju kreditni rejting priznate eksterne institucije koji odgovara trećem stepenu kreditnog kvaliteta, prema pravilima za ponderisanje izloženosti prema institucijama ili pravilima za ponderisanje kratkoročnih izloženosti;
- 4) banka ne posjeduje informacije koje bi upućivale na kreditni rejting emisije koji je manje povoljan od rejtinga iz tačke 3) ovog stava, i
- 5) hartija se lako realizuje na tržištu.

Tretman udjela u investicionim fondovima

Član 67

Udjeli u investicionim fondovima mogu se priznati kao finansijski kolateral ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) cijena udjela se objavljuje dnevno, i
- 2) investicioni fond je ograničen na ulaganja u instrumente koji se, u skladu sa ovom odlukom, mogu priznati kao finansijski kolateral.

Korišćenje finansijskih derivata za zaštitu ulaganja investicionih fondova nije od uticaja na mogućnost priznavanja udjela u investicionim fondovima kao finansijskog kolaterala.

Minimalni zahtjevi za priznavanje finansijskog kolaterala

Član 68

Finansijski instrument može biti priznat kao finansijski kolateral, ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) između dužnika i finansijskog instrumenta postoji niska korelacija, u smislu da:
  - kreditna sposobnost dužnika i vrijednost kolaterala nijesu materijalno pozitivno korelisani,
  - finansijski instrument nije dužnička hartija od vrijednosti dužnika ili lica koje sa dužnikom čine grupu povezanih lica,
- 2) postoji pravna sigurnost realizacije kolaterala, u smislu da :
  - banka može ispuniti sve ugovorne i zakonske obaveze i preduzeti sve potrebne aktivnosti u cilju obezbjeđenja sprovodivosti ugovora o kolateralu po propisima koji se primjenjuju na takve ugovore,
  - banka je obezbijedila pravno mišljenje kojim se potvrđuje sprovodivost ugovora o kolateralu u svim relevantnim pravnim sistemima u kojima posluje i preuzima sve potrebne aktivnosti kako bi se obezbijedila kontinuirana sprovodivost tih ugovora;
- 3) banka zadovoljava sljedeće operativne uslove:
  - ugovori o kolateralu su na odgovarajući način dokumentovani, uključujući i jasne procedure za pravovremenu realizaciju kolaterala,
  - banka je uspostavila adekvatne procedure i procese za kontrolu svih rizika koji proizilaze iz korišćenja kolaterala, uključujući i rizike primjenljivosti i smanjene primjenljivosti kreditne zaštite, rizike vrednovanja, rizike povezane s prestankom kreditne zaštite i rizike koncentracije koji proizilaze iz korišćenja kolaterala,
  - banka je usvojila akte kojim je definisala vrste i iznose prihvatljivih kolaterala,
  - banka je utvrdila tržišnu vrijednost kolaterala i usklađuje je sa tržišnom vrijednošću minimalno svaka tri mjeseca, odnosno češće ukoliko raspolaže informacijama koje upućuju na značajno smanjenje tržišne vrijednosti kolaterala,
  - za kolateral u posjedu trećeg lica banka preuzima odgovarajuće aktivnosti koje obezbjeđuju da to lice odvojeno evidentira taj kolateral od sopstvene imovine.

Ročna neusklađenost izloženosti i kreditne zaštite

Član 69

Ukoliko postoji ročna neusklađenost između dospjeća kreditne zaštite i dospjeća izloženosti, finansijski kolateral se ne može priznati kao kreditna zaštita.

Ročna neusklađenost, u smislu stava 1 ovog člana postoji kada je preostalo dospjeće kreditne zaštite kraće od dospjeća izloženosti koja je predmet kreditne zaštite.

Vrednovanje priznatog finansijskog kolaterala

Član 70

Priznatom finansijskom kolateralu dodjeljuje se vrijednost koja je jednaka njegovoj tržišnoj vrijednosti, ako su ispunjeni uslovi iz člana 68, tačka 3) ove odluke.

Izračunavanje kreditnim rizikom ponderisanih iznosa izloženosti

Član 71

Dijelu izloženosti koji je obezbijeđen do visine tržišne vrijednosti priznatog kolaterala dodjeljuje se ponder rizika koji bi banka dodijelila kada bi imala direktnu izloženost prema kolateralu.

Na obezbijeđeni dio izloženosti primjenjuje se ponder rizika od minimalno 20%, osim u slučajevima iz čl. 72 i 73 ove odluke.

Neobezbijeđenom dijelu izloženosti dodjeljuje se ponder rizika u skladu sa odredbama ove odluke kojima se propisuje ponderisanje izloženosti.

Transakcije sa OTC derivatima

Član 72

Na vrijednost izloženosti utvrđene u skladu sa odredbama ove odluke kojima se propisuje način izračunavanja potrebnog kapitala za rizik poravnanja i rizik druge ugovorne strane za finansijske derivate iz Priloga 2 ove odluke, a čija se tržišna cijena dnevno iskazuje, primjenjuje se, do iznosa pokrivenog kolateralom:

- 1) ponder rizika 0%, ukoliko su obezbijeđeni gotovinom ili instrumentom koji se može smatrati gotovinom i ukoliko ne postoji valutna neusklađenost;
- 2) ponder rizika 10%, ukoliko su obezbijeđeni dužničkim hartijama od vrijednosti koje su izdale:
  - centralne vlade ili centralne banke na koje se primjenjuje ponder rizika 0%,
  - multilateralne razvojne banke na koje se primjenjuje ponder rizika 0%, ili
  - dužničke hartije od vrijednosti koje su izdale međunarodne organizacije na koje se primjenjuje ponder rizika 0%.

Ostale transakcije

Član 73

Banka primjenjuje ponder rizika 0% ukoliko su izloženost i kolateral denominovani u istoj valuti i ukoliko je kolateral:

- 1) novčani depozit ili instrument sa karakteristikama gotovine, ili
- 2) kolateral u obliku dužničkih hartija od vrijednosti koje su emitovale centralne vlade, centralne banke ili međunarodne organizacije na koje se primjenjuje ponder rizika 0%, pri čemu je odnos obezbijeđenog dijela izloženosti i tržišne vrijednosti kolaterala 1:1,20.

3.4.2.3 Bilansno netiranje

Korišćenje bilansnog netiranja

Član 74

Banka može, u cilju ublažavanja kreditnog rizika, koristiti bilansno netiranje međusobnih novčanih potraživanja i obaveza sa drugom ugovornom stranom.

Novčanim potraživanjima i obavezama iz stava 1 ovog člana smatraju se isključivo krediti i depoziti kod banke.

Minimalni zahtjevi

Član 75

Za korišćenje bilansnog netiranja moraju biti ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) postoji ročna usklađenost potraživanja i obaveza između ugovornih strana;
- 2) ugovor o bilansnom netiranju ima pravnu primjenljivost i sprovediv je u svim relevantnim pravnim sistemima, uključujući i slučajeve likvidacije ili stečaja druge ugovorne strane;
- 3) banka je u mogućnosti da u svakom trenutku utvrdi imovinu i obaveze koje su predmet ugovora o netiranju;
- 4) banka nadzire i kontroliše rizike povezane s prekidom kreditne zaštite;
- 5) banka nadzire i kontroliše odgovarajuće izloženosti na neto osnovi.

Ročna usklađenost, u smislu stava 1, tačka 1) ove odluke, postoji kada je rok dospijeća obaveze banke kraći ili jednak roku dospijeća potraživanja banke prema drugoj ugovornoj strani.

Izračunavanje neto vrijednosti izloženosti

Član 76

Za potrebe izračunavanja potpuno prilagođene vrijednosti izloženosti, krediti i depoziti kod banke koji su predmet bilansnog netiranja tretiraju se kao gotovinski kolateral.

Izračunavanje kreditnim rizikom ponderisanih iznosa izloženosti

Član 77

Na utvrđenu neto vrijednost izloženosti primjenjuje se odgovarajući ponder rizika, u skladu sa odredbama ove odluke kojima se propisuje izračunavanje rizikom ponderisane aktive.

3.4.2.4 Ostali instrumenti materijalne kreditne zaštite

Priznavanje

Član 78

Banka može, u smislu ublažavanja kreditnog rizika, kao materijalnu kreditnu zaštitu priznati i sljedeće instrumente:

- 1) gotovinske depozite ili instrumente koji se mogu smatrati gotovinom (gotovinski ekvivalenti), deponovane kod trećeg lica, koje nije jedna od ugovornih strana i date kao jemstvo banci, ukoliko su ispunjeni uslovi iz člana 79, stav 1 ove odluke;
- 2) polise životnog osiguranja založene u korist te banke, ukoliko su ispunjeni uslovi iz člana 79, stav 2 ove odluke;
- 3) instrumente banaka koji će na zahtjev biti otkupljeni, ukoliko su ispunjeni uslovi iz člana 79, stav 3 ove odluke.

Minimalni zahtjevi za priznavanje

Član 79

Banka može da koristi materijalnu kreditnu zaštitu iz člana 78, tačka 1) ove odluke ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) dužnikovo potraživanje od trećeg lica (banke depozitara) mora biti dato kao jemstvo ili preneseno na banku i nad takvom zalogom ili prenosom mora postojati mogućnost izvršenja radi naplate potraživanja, sprovodiva u svim pravnim sistemima u kojima banka posluje;
- 2) treće lice (banka depozitar) mora biti obaviještena o zalozi ili prenosu, a na osnovu tog obavještenja treće lice (banka depozitar) može vršiti plaćanja samo prema banci ili prema drugim licima uz saglasnost banke kreditora;
- 3) zaloga ili prenos su bezuslovni i neopozivi.

Banka može koristiti materijalnu kreditnu zaštitu iz člana 78, tačka 2) ove odluke ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) društvo za osiguranje podliježe adekvatnoj superviziji;
- 2) polisa životnog osiguranja je založena kod banke kreditora ili vinkulirana na banku kreditora;
- 3) društvo za osiguranje je obaviješteno o zalozi ili vinkulaciji i na osnovu toga ne smije vršiti isplate po osnovu ugovora o osiguranju bez saglasnosti banke kreditora;
- 4) otkupna vrijednost polise osiguranja ne može biti umanjena;
- 5) banka kreditor ima pravo da otkáže polisu osiguranja u slučaju neplaćanja dužnika i da pravovremeno naplati otkupnu vrijednost polise;
- 6) banka kreditor mora biti obaviještena o svakom neplaćanju osiguranika po polisi osiguranja;
- 7) materijalna kreditna zaštita mora trajati do dospijeca kredita, a kada to nije moguće zato što polisa osiguranja ističe prije završetka kreditnog odnosa, banka mora obezbijediti da iznos dobijen nakon isteka polise osiguranja služi kao zaštita do završetka kreditnog odnosa;
- 8) zaloga ili vinkulacija mora imati snagu izvršne isprave i mora biti sprovodiva u svim relevantnim pravnim sistemima u vrijeme zaključenja ugovora o kreditu.

Banka može koristiti materijalnu kreditnu zaštitu iz člana 78, tačka 3) ove odluke ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) institucija koja je izdala instrumente mora imati rejting dodijeljen od strane eksterne institucije koji odgovara prvom stepenu kreditnog kvaliteta prema pravilima za ponderisanje izloženosti prema institucijama;
- 2) institucija koja je izdala instrumente mora dokazati da su ti instrumenti likvidni.

Tretman sredstava deponovanih kod trećeg lica

Član 80

Banka može tretirati materijalnu kreditnu zaštitu iz člana 78, tačka 1) ove odluke kao garanciju institucije – treće strane, na način propisan odredbama ove odluke kojima se uređuje nematerijalna kreditna zaštita, ukoliko su kumulativno ispunjeni uslovi iz člana 79, stav 1 ove odluke.

Tretman polisa osiguranja

Član 81

Banka može tretirati materijalnu kreditnu zaštitu iz člana 78, tačka 2) ove odluke kao garanciju društva za životno osiguranje, na način propisan odredbama ove odluke kojima se uređuje nematerijalna kreditna zaštita, ukoliko su kumulativno ispunjeni uslovi iz člana 79, stav 2 ove odluke.

Vrijednost priznate materijalne kreditne zaštite iz člana 78, tačka 2) ove odluke je otkupna vrijednost polise životnog osiguranja.

Tretman drugih instrumenata zaštite

Član 82

Banka može tretirati materijalnu kreditnu zaštitu iz člana 78, tačka 3) ove odluke kao garanciju institucije koja ju je izdala, na način propisan odredbama ove odluke kojima se uređuje nematerijalna kreditna zaštita, ukoliko su kumulativno ispunjeni uslovi iz člana 79, stav 3 ove odluke.

Vrijednost priznate materijalne kreditne zaštite iz člana 78, tačka 3) ove odluke je:

- 1) nominalni iznos, u slučajevima kada se instrument otkupljuje po nominalnoj vrijednosti;
- 2) vrijednost instrumenta koja se izračunava na isti način kao i za dužničke hartije od vrijednosti iz člana 65 ove odluke, u slučajevima kada se instrument otkupljuje po tržišnoj cijeni.

3.4.3. Nematerijalna kreditna zaštita

3.4.3.1. Oblici nematerijalne kreditne zaštite

Oblici nematerijalne kreditne zaštite

Član 83

Nematerijalna kreditna zaštita može biti u obliku garancija i kontragarancija.

Nematerijalna kreditna zaštita se može priznati samo ukoliko je strana koja pruža zaštitu dovoljno pouzdana, a ugovor o zaštiti zakonski je sprovediv u svim pravnim sistemima u kojima banka posluje i pruža odgovarajuću sigurnost po pitanju nivoa postignute kreditne zaštite.

Priznavanje garancija

Član 84

Banka može garancije koristiti kao oblik nematerijalne kreditne zaštite samo ukoliko su ispunjeni minimalni uslovi za priznavanje pružaoca nematerijalne kreditne zaštite iz člana 85 ove odluke, minimalni zahtjevi za garancije iz člana 86 ove odluke i dodatni zahtjevi za garancije iz člana 88 ove odluke.

Pružaoци nematerijalne kreditne zaštite

Član 85

Kao pružaoci nematerijalne kreditne zaštite priznaju se sljedeći subjekti:

- 1) centralne vlade i centralne banke;
- 2) jedinice regionalne i lokalne samouprave;
- 3) multilateralne razvojne banke;
- 4) međunarodne organizacije čijim izloženostima se, u skladu sa ovom odlukom, dodjeljuje ponder rizika 0%;
- 5) javna državna tijela koja imaju tretman centralne vlade;
- 6) institucije;
- 7) pravna lica koja kontroliše Centralna banka;
- 8) ostala privredna društva, uključujući i nadređena i podređena društva banke pod uslovom da imaju kreditni rejting priznate eksterne institucije koji odgovara najmanje drugom stepenu kreditnog kvaliteta.

Minimalni zahtjevi za garancije

Član 86

Za priznavanje nematerijalne kreditne zaštite koja proizilazi iz garancije moraju biti ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) kreditna zaštita je direktna;
- 2) obim kreditne zaštite je jasno definisan i ne može se osporavati;
- 3) ugovor o nematerijalnoj kreditnoj zaštiti ne sadrži bilo kakvu klauzulu čije je ispunjavanje izvan direktne kontrole povjerioca, a koja može:
  - omogućiti pružaocu zaštite jednostrano otkazivanje zaštite,
  - povećati efektivni trošak zaštite zbog pogoršanja kreditnog kvaliteta zaštićene izloženosti,
  - spriječiti da pružalac zaštite blagovremeno izvrši isplatu u slučaju da izvorni dužnik ne izvrši bilo koja dospjela plaćanja, ili
  - može omogućiti pružaocu zaštite da smanji dospjeće kreditne zaštite;
- 4) nematerijalna kreditna zaštita mora biti pravno primjenljiva i sprovodiva u svim pravnim sistemima, relevantnim u trenutku zaključenja ugovora o kreditu;
- 5) banka ima strategiju korišćenja garancija koja je integrisana u procese upravljanja cjelokupnim rizičnim profilom i uspostavljene sisteme za upravljanje potencijalnom koncentracijom rizika koji proizilazi iz korišćenja garancija.

Minimalni zahtjevi za kontragarancije

Član 87

Izloženosti zaštićene garancijom za koju postoji kontragarancija centralne vlade ili centralne banke, kontragarancija javnih državnih tijela koja pri ponderisanju aktive imaju tretman centralne vlade, kontragarancija multilateralnih banaka kojima je dodijeljen ponder rizika 0%, ili kontragarancija javnih državnih tijela koja pri ponderisanju aktive imaju tretman institucija, mogu se tretirati kao izloženost zaštićena garancijom tih subjekata, ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) kontragarancija pokriva sve elemente kreditnog rizika vezanih za izloženost;
- 2) izvorna garancija i kontragarancija ispunjavaju uslove iz člana 86 ove odluke koji se odnose na garancije i dodatne zahtjeve za garancije iz člana 88 ove odluke, sa izuzetkom da za kontragaranciju ne mora biti ispunjen uslov iz člana 88, stav 1, tačka 1) ove odluke;
- 3) pokriće je pouzdano i ne postoje prethodni podaci koji bi ukazivali da je pokriće kontragarancije manje od efektivnog ekvivalentnog pokrića jednake garancije tog subjekta.

Banka može isti tretman primijeniti i na izloženost za koju postoji kontragarancija drugih subjekata, pored subjekata iz stava 1 ovog člana, ali pod uslovom da za tu izloženost postoji garancija nekog od subjekata iz stava 1 ovog člana i da su zadovoljeni svi uslovi iz stava 1, tač. 1) – 3) ovog člana.

Dopunski zahtjevi za garancije

Član 88

Pored zahtjeva iz člana 86 ove odluke, garancija se može priznati kao prihvatljivi oblik nematerijalne kreditne zaštite, ukoliko su zadovoljeni i sljedeći uslovi:

- 1) u slučaju neizmirenja obaveze druge ugovorne strane, banka povjerilac ima pravo da u razumnom roku zahtijeva od garanta plaćanje dospjelog novčanog iznosa potraživanja za koje je pribavljena zaštita, s tim što plaćanje garanta nije uslovljeno obavezom banke povjerioca da prethodno traži podmirivanje obaveze od strane dužnika;
- 2) u slučaju nematerijalne kreditne zaštite koja pokriva stambene kredite, obaveza udovoljavanja zahtjevima iz člana 86 ,stav 1, tačka 3) , alineja 3 ove odluke i tačke 1) ovog stava, ne mora biti ispunjena za prva 24 mjeseca, odnosno u slučaju neizmirivanja druge ugovorne strane banka ima mogućnost da svoje potraživanje naplati iz kolaterala, a u slučaju neuspješne realizacije kolaterala, najkasnije u roku od najviše 24 mjeseca dužna je da aktivira garanciju, odnosno zatraži plaćanje od garanta;
- 3) garancija je precizno dokumentovana obaveza koju je preuzeo garant;
- 4) garancija pokriva sve vrste plaćanja koja mogu proisteći po osnovu tog potraživanja, a u slučaju da su neke vrste mogućih plaćanja izostavljene iz garancije, priznata vrijednost garancije se mora umanjiti na način da odražava takvo ograničeno pokriće.

Ukoliko se radi o garancijama ili kontragarancijama koje su izdali subjekti iz člana 87 ove odluke, smatra se da je udovoljeno zahtjevima iz stava 1, tačka 1) ovog člana, ukoliko je ispunjen jedan od sljedećih uslova:

- 1) banka povjerilac ima mogućnost da od garanta blagovremeno primi privremeno plaćanje koje predstavlja adekvatnu procjenu iznosa gubitka, uključujući gubitke koji proizilaze iz neplaćanja kamata i ostalih vrsta plaćanja koja je dužnik obavezan da izvrši, a koje će banka vjerovatno pretrpjeti srazmjerno pokriću garancije, ili

- 2) banka povjerilac može da dokaže da se realizacijom garancije pokrivaju svi gubici na koje se garancija odnosi (uključujući gubitke koji proizilaze iz neplaćanja kamata i ostalih vrsta plaćanja koja je dužnik dužan da izvrši).

Ponderisanje izloženosti pokrivenih garancijom i kontragarancijom

Član 89

Iznos izloženosti koji je pokriven priznatom garancijom može se ponderisati ponderom rizika koji se primjenjuje na izloženosti prema izdavaocu garancije, a preostali dio izloženosti ponderom rizika koji se primjenjuje na dužnika.

Izloženost koja je pokrivena kontragarancijom ponderiše se na sljedeći način:

- 1) dio izloženosti koji je pokriven kontragarancijom za koju su ispunjeni uslovi iz člana 87, stav 1 ove odluke može se ponderisati ponderom rizika koji se primjenjuje na izloženosti prema izdavaocu kontragarancije, a preostali iznos izloženosti ponderom rizika koji se primjenjuje na dužnika, ili ponderom rizika koji se primjenjuje na izdavaoca garancije, ukoliko je u pitanju priznata garancija;
- 2) dio izloženosti koji je pokriven kontragarancijom za koju su ispunjeni uslovi iz člana 87, stav 2 ove odluke može se ponderisati ponderom rizika koji se primjenjuje na izloženosti prema izdavaocu garancije, a preostali iznos izloženosti ponderom rizika koji se primjenjuje na dužnika, ili ponderom rizika koji se primjenjuje na izdavaoca kontragarancije.

3.5. Odobravanje korišćenja rejtinga koji utvrđuju eksterne institucije i raspoređivanje kreditnih rejtinga

3.5.1. Odobravanje korišćenja rejtinga

Načini odobravanja

Član 90

Centralna banka odobrava korišćenje kreditnih rejtinga utvrđenih od strane eksternih institucija u postupku izračunavanja potrebnog kapitala za kreditni rizik, na sljedeće načine:

- 1) odobravanjem korišćenja kreditnih rejtinga koje utvrđuju eksterne institucije, bez posebnog zahtjeva za izdavanje odobrenja, u skladu sa članom 91 ove odluke; i
- 2) izdavanjem odobrenja za korišćenje kreditnih rejtinga eksternih institucija na zahtjev banke, u skladu sa čl. 92 i 93 ove odluke.

Eksterne institucije za koje je dato odobrenje u smislu stava 1 ovog člana uključuju se u Pregled eksternih institucija čije kreditne rejtinge banke mogu koristiti u postupku izračunavanje potrebnog kapitala za kreditni rizik.

Pregled eksternih institucija iz stava 2 ovog člana sadrži podatke o:

- 1) nazivu i sjedištu eksternih institucija;
- 2) raspored kreditnih rejtinga eksternih institucija u određene stepene kreditnog kvaliteta.

Pregled eksternih institucija iz stava 3 ovog člana Centralna banka objavljuje na svojoj web stranici.

Odobranje korišćenja rejtinga bez posebnog zahtjeva

Član 91

Centralna banka može, bez posebnog zahtjeva, odobriti korišćenje kreditnih rejtinga koje utvrđuju pojedine eksterne institucije, ukoliko su te institucije prethodno priznate od strane drugih nadležnih tijela u zemljama članicama Evropske Unije, ili drugih zemalja sa kojima je Centralna banka zaključila sporazum o saradnji u oblasti supervizije banaka.

U slučaju iz stava 1 ovog člana Centralna banka će rasporediti kreditne rejtinge tih eksternih institucija u određene stepene kreditnog kvaliteta.

Izdavanje odobrenja za korišćenje rejtinga na zahtjev banke

Član 92

Za korišćenje kreditnih rejtinga eksterne institucije, čije kreditne rejtinge Centralna banka nije odobrila u skladu sa članom 91 ove odluke, banka koja namjerava da za izračunavanje potrebnog kapitala za kreditni rizik koristi kreditne rejtinge te eksterne institucije podnosi zahtjev za izdavanje odobrenja.

Uz zahtjev iz stava 1 ovog člana dostavlja se dokumentacija, u skladu sa posebnim propisom Centralne banke.

Uslovi za priznavanje

Član 93

Centralna banka će izdati odobrenje za korišćenje kreditnih rejtinga koji utvrđuje eksterna institucija, ukoliko su zadovoljeni kriterijumi objektivnosti metodologije ocjenjivanja, institucionalne nezavisnosti, transparentnosti nalaza i pristupa informacijama, adekvatnosti resursa i kredibilitnosti eksterne institucije.

Objektivnost metodologije

Član 94

Metodologija za dodjeljivanje kreditnog rejtinga koju koristi eksterna institucija mora biti konzervativna, sistematična i cjelovita i vrednovanje mora biti bazirano na prethodnom iskustvu.

Eksterna institucija je dužna da obezbijedi informativna i dobro utemeljena mišljenja o kreditnoj sposobnosti svih subjekata kojima je dodijeljen kreditni rejting, a koja se moraju zasnivati na svim relevantnim raspoloživim informacijama.

Eksterna institucija mora posjedovati:

- 1) kvantitativne evidencije o produktivnoj snazi metodologije za dodjeljivanje kreditnih rejtinga (korišćenjem statističkih tehnika kao što su analize o neizvršavanju obaveza i matrice tranzicije), čime se dokazuje obuhvatnost i

sposobnost predviđanja kreditnog rejtinga kroz vrijeme i kroz različite sektorske izloženosti;

- 2) dokumentaciju kojom se dokazuje da su procesi koji se koriste u procjeni parametara kojima se utvrđuje kreditna sposobnost implementirani i obuhvaćeni metodologijom za kreditnu procjenu;
- 3) dokumentaciju kojom se potvrđuje da postoje procedure koje obezbeđuju konzistentnu primjenu definisane metodologije za sve kreditne procjene.

Metodologija eksterne institucije mora da sadrži obavezu stalnog praćenja i preispitivanje kreditnih rejtinga najmanje jednom godišnje, kao i obavezu promjene kreditnih rejtinga zavisno od promjena finansijskog stanja subjekata koji imaju kreditni rejting.

Metodologija za procjenu svakog tržišnog segmenta mora da sadrži obavezu sprovođenja naknadnog testiranja (engl. back-testing) za period od najmanje godinu dana.

Ukoliko eksterna institucija ima različite metodologije za dodjeljivanje kreditnih rejtinga s obzirom na specifičnosti izloženosti prema pojedinim tržišnim segmentima, dužna je da naglasi konkretne specifičnosti i utvrdi primjenjuju li se podjednako osnovni, odnosno ključni principi metodologije koja se odnosi na kreditnu procjenu.

U slučaju iz stava 6 ovog člana, Centralna banka u postupku razmatranja zahtjeva iz člana 92, stav 1 ove odluke posebno ocjenjuje svaku od specifičnih metodologija iz stava 6 ovog člana.

Nezavisnost

Član 95

Eksterna institucija mora biti nezavisna od političkih uticaja i ograničenja, kao i od drugih pritisaka koji mogu uticati na kreditne procjene.

Centralna banka procjenjuje nezavisnost eksterne institucije na osnovu sljedećih elemenata:

- 1) vlasnička i organizaciona struktura eksterne institucije;
- 2) izvori finansiranja eksterne institucije;
- 3) posvećenost poslu i stručnost zaposlenih u eksternoj instituciji, i
- 4) način upravljanja eksternom institucijom.

Eksterna institucija je dužna da dokumentuje i dokaže da:

- 1) su prihvaćene i uspješno primijenjene interne procedure koje omogućuju da se sve kreditne procjene sprovode na konzistentan i objektivan način posebno u situacijama gdje postoji mogućnost pojave sukoba interesa čime bi se mogla ugroziti objektivnost;
- 2) postoje mehanizmi koji identifikuju stvarne i potencijalne sukobe interesa te da se preduzimaju odgovarajuće mjere u cilju sprječavanja, adekvatnog upravljanja i eliminisanja tih sukoba, kako se ne bi ugrozila nezavisnost, objektivnost i visok kvalitet kreditnih procjena;

- 3) se primjenjuju mehanizmi koji štite proces kreditne procjene i nezavisnost njene vlasničke strukture;
- 4) u organizacionoj strukturi eksterne institucije postoji organizacioni dio koji se bavi kreditnim procjenama, a koji je odvojen od ostalih poslovnih djelova eksterne institucije;
- 5) je eksterna institucija adekvatno zaštićena od uticaja značajnih klijenata, kako bi se spriječilo neobjektivno kreditno procjenjivanje;
- 6) zaposleni imaju odgovarajuće sposobnosti i iskustvo koje je potrebno za obavljanje konkretnog posla;
- 7) raspolaže sa odgovarajućim brojem zaposlenih koji mogu obavljati konzistentnu procjenu, te ostvariti kontinuiranu saradnju sa svojim klijentima, a sve u skladu sa važećom metodologijom;
- 8) ima nezavisnu funkciju interne revizije ili sličnu funkciju koja ima iste zadatke kao i interna revizija;
- 9) je obezbijeđen integritet procesa kreditnog procjenjivanja kroz adekvatne pisane procedure i pravila koja se odnose na cjelokupno upravljanje, kroz nezavisne politike, a po potrebi i kroz interna pravila ponašanja.

Transparentnost

Član 96

Eksterna institucija zadovoljava kriterijum transparentnosti, ako:

- 1) na jednostavan i potencijalnim korisnicima lako razumljiv način obezbjeđuje javnu dostupnost elemenata metodologije koju primjenjuje u postupku kreditnih procjena;
- 2) koristi odgovarajući način objavljivanja informacija, kojim se obezbjeđuje široka dostupnost objavljenih informacija; i
- 3) pod jednakim uslovima, obezbjeđuje dostupnost internih kreditnih rejtinga svim zainteresovanim bankama.

Jednakim uslovima, u smislu stava 1, tačka 3) ovog člana, u kontekstu procjene kriterijuma transparentnosti ne znači da svako zainteresovano lice mora imati identične uslove pristupa i korišćenja traženih informacija već se podrazumijeva da pod istim ekonomskim uslovima ne smije da postoji cjenovna diskriminacija prema nekim od tih lica.

Kredibilnost eksterne institucije

Član 97

Kreditni rejtinzi eksterne institucije moraju biti prepoznatljivi na tržištu, odnosno eksterna institucija mora dokazati da korisnici tih informacija smatraju njihove kreditne rejtinge vjerodostojnim i pouzdanim.

Centralna banka procjenjuje kredibilnost eksterne institucije korišćenjem sljedećih parametara:

- 1) zastupljenost eksterne institucije po određenim tržišnim segmentima, zemljama i regionima;

- 2) vremenska zastupljenost eksterne institucije na tržištu, koja mora iznositi minimalno tri godine;
- 3) prihodi koje ostvaruje eksterna institucija po osnovu osnovne djelatnosti i drugi izvori finansijskih sredstava eksterne institucije;
- 4) postojanje bilo kakvog načina utvrđivanja cijena usluga eksterne institucije koji bi se zasnivao na kreditnoj procjeni, i
- 5) korišćenje internih kreditnih rejtinga eksterne institucije za procjenu kreditnog rizika za izdavanje obveznica i/ili procjenu kreditnog rizika od strane drugih banaka i drugih korisnika.

Ako je stepen tržišne zastupljenosti pojedine eksterne institucije nizak, Centralna banka sprovodi detaljniji postupak procjene kako bi ocijenila u kojoj mjeri i na koji način je udovoljeno kriterijumima potrebnim za izdavanje odobrenja.

Centralna banka može razmatrati i druge parametre tržišnog kredibiliteta eksterne institucije, čiji izbor zavisi od specifičnosti tržišta na kojem posluje eksterna institucija.

3.5.2. Raspoređivanje kreditnih rejtinga (mapiranje)

Postupak raspoređivanja

Član 98

Centralna banka na osnovu određenih kvantitativnih i kvalitativnih parametara sprovodi postupak raspoređivanja oznaka kreditnih rejtinga koje koristi priznata eksterna institucija u odgovarajuće stepene kreditnog kvaliteta iz rejting skale i formira odgovarajuću rejting skalu za kreditne oznake te eksterne institucije.

Kvantitativni parametri

Član 99

U cilju utvrđivanja razlike između stavki rizika koji su iskazani kroz svaki kreditni rejting, Centralna banka razmatra kvantitativne parametre koji se odnose na sve stavke koje pripadaju istom kreditnom rejtingu.

Kvantitativnim parametrima iz stava 1 ovog člana smatraju se dugoročna stopa neizvršavanja obaveza kao i drugi kvantitativni parametri sličnih karakteristika.

Tretman eksternih institucija

Član 100

Eksterne institucije koje nemaju dovoljno duge serije podataka o stopama neizvršavanja obaveza i/li drugih sličnih kvantitativnih parametara, dužne su da izrade procjene dugoročnih stopa neizvršavanja obaveza i/ili drugih sličnih kvantitativnih parametara za sve stavke koje pripadaju istom kreditnom rejtingu.

Upoređivanje kvantitativnih parametara

Član 101

Centralna banka upoređuje stope neizvršavanja obaveza i/ili druge slične kvantitativne parametre koji važe za svaki kreditni rejting određene eksterne institucije sa referentnim

vrijednostima koje se utvrđuju na osnovu stopa neizvršavanja obaveza i/ili drugih sličnih kvantitativnih parametara koji se odnose na više klijenata kod drugih eksternih institucija, a za koje Centralna banka procijeni da predstavljaju jednaki nivo kreditnog rizika.

Promjene u rejting skali

Član 102

Kada Centralna banka procijeni da su stope neizvršavanja obaveza i/ili drugih sličnih kvantitativnih parametara za kreditne rejtinge priznate eksterne institucije značajne i znatno više od utvrđenih referentnih vrijednosti, tada predmetnim kreditnim rejtingima eksterne institucije može dodijeliti viši nepovoljniji rang u okviru rejting skale za tu instituciju.

Ako eksterna institucija dokaže da stope neizvršavanja obaveza i/ili drugih sličnih kvantitativnih parametara koji se odnose na specifični kreditni rejting više nijesu značajne i znatno veće od utvrđenih referentnih vrijednosti, Centralna banka može promijeniti prethodno dodijeljen nepovoljniji rang u okviru rejting skale.

Kvalitativni parametri

Član 103

Centralna banka u postupku raspoređivanja oznaka rejtinga priznate eksterne institucije u rejting skalu, razmatra i odgovarajuće kvalitativne parametre, a naročito:

- 1) veličinu i brojnost subjekata koje procjenjuje eksterna institucija,
- 2) raspon kreditnih rejtinga koje dodjeljuje ta eksterna institucija;
- 3) značenje svakog kreditnog rejtinga;
- 4) definiciju neizvršavanja obaveza koju daje ta eksterna institucija.

Praćenje priznatih eksternih institucija

Član 104

Priznata eksterna institucija je dužna da kontinuirano zadovoljava kriterijume koje je ispunila u postupku priznavanja.

Centralna banka prati ispunjenost kriterijuma na osnovu kojih je izdato odobrenje za korišćenje kreditnih rejtinga koje utvrđuje ta eksterna institucija.

Centralna banka može od priznate eksterne institucije i banaka zahtijevati informacije koje su od značaja za procjenu ispunjenosti kriterijuma na osnovu kojih je izdato odobrenje za korišćenje kreditnih rejtinga te eksterne insitucije.

Oduzimanje odobrenja za korišćenje rejtinga

Član 105

Centralna banka može, na osnovu pribavljenih izvještaja i informacija kao i na osnovu drugih relevantnih podataka, pokrenuti postupak preispitivanja rejtinga koji utvrđuje priznata eksterna institucija.

U postupku iz stava 1 ovog člana Centralna banka na adekvatan način procjenjuje ispunjenost kriterijuma iz člana 93 ove odluke.

Kada utvrdi da priznata eksterna institucija više ne zadovoljava kriterijume iz člana 93 ove odluke, Centralna banka će oduzeti odobrenje za korišćenje rejtinga utvrđenih od strane te eksterne institucije i brisati tu instituciju iz Pregleda eksternih institucija.

IV. IZRAČUNAVANJE POTREBNOG KAPITALA ZA TRŽIŠNE RIZIKE

4.1. Potrebni kapital za tržišne rizike

Potrebni kapital

Član 106

Banka je dužna da, u skladu sa odredbama ove odluke, izračunava potrebni kapital za tržišne rizike.

Potrebni kapital za tržišne rizike predstavlja zbir potrebnog kapitala za :

- 1) pozicijski rizik, koji obuhvata cjenovni rizik i rizik kamatne stope;
- 2) devizni rizik, i
- 3) rizik poravnanja i rizik druge ugovorne strane.

Trgovačka knjiga

Član 107

Trgovačka knjiga sadrži pozicije u finansijskim instrumentima koje se drže sa namjerom trgovanja, ili radi zaštite određenih pozicija iz trgovačke knjige i za koje ne postoje ograničenja da se njima trguje, niti postoje ograničenja da se ove pozicije zaštite od rizika.

Pozicije koje se drže s namjerom trgovanja su one pozicije koje banka drži radi prodaje u kratkom roku i/ili s namjerom ostvarivanja dobiti u kratkom roku od stvarne ili očekivane razlike između njihove nabavne i prodajne cijene, ili od drugih promjena cijena ili kamatnih stopa.

Pojam "pozicije" obuhvata sopstvene pozicije banke (engl. proprietary positions), pozicije proizašle iz transakcija na zahtjev klijenata banke (engl. client servicing) i pozicije proizašle iz poslova posebne trgovine na berzi (engl. market making).

U trgovačku knjigu raspoređuju se i sve stavke koje se u skladu s Međunarodnim računovodstvenim standardom 39 raspoređuju u kategoriju finansijske imovine ili obaveza po fer vrijednosti.

Centralna banka može pojedini instrument, ako zaključi da nije iskorišćen za trgovanje, isključiti iz trgovačke knjige, bez obzira na njegov raspored prema Međunarodnom računovodstvenom standardu 39.

Tretman specifičnih pozicija

Član 108

Pozicije koje su proizašle iz repo ugovora, reverse repo ugovora i ugovora o pozajmljivanju hartija od vrijednosti drugoj ugovornoj strani i od druge ugovorne strane mogu se uključiti u trgovačku knjigu za potrebe izračunavanja kapitalnih zahtjeva za pozicijske rizike, ukoliko banka može dokazati namjeru trgovanja po tim pozicijama i ukoliko je banka dosljedna pri uključivanju takvih pozicija u trgovačku knjigu.

Pozicije iz stava 1 ovog člana se, za potrebe izračunavanja kapitala za kreditni rizik, tretiraju u skladu sa odredbama ove odluke kojima se propisuje izračunavanje potrebnog kapitala za rizik druge ugovorne strane i rizik poravnanja.

4.2. Potrebni kapital za pozicijski rizik

Član 109

Banka je dužna da izračunava potrebni kapital za pozicije u trgovačkoj knjizi banke u skladu sa odredbama ove odluke kojima se propisuje izračunavanje potrebnog kapitala za pozicijski rizik.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, banka izračunava potrebni kapital za pozicije u trgovačkoj knjizi u skladu sa odredbama ove odluke kojima se propisuje način izračunavanja potrebnog kapitala za kreditni rizik, ukoliko ukupna vrijednost pozicija u trgovačkoj knjizi banke:

- 1) ne prelazi 5% vrijednosti ukupnih poslova banke tokom više od tri dana u jednom kalendarskom mjesecu, ili
- 2) ne prelazi 12 miliona EUR tokom više od tri dana u jednom kalendarskom mjesecu, ili
- 3) nikada ne prelazi 6% vrijednosti ukupnih poslova banke, a ukupna vrijednost pozicija u knjizi trgovanja nikada ne prelazi 15 miliona EUR.

Pri određivanju vrijednosti ukupnih poslova banke uključuju se vrijednost bilansnih i vanbilansnih stavki, tako što se:

- 1) vrijednost dužničkih instrumenata određuje prema nominalnoj ili tržišnoj vrijednosti,
- 2) vrijednost vlasničkih instrumenata određuje prema tržišnoj vrijednosti;
- 3) vrijednost finansijskih derivata određuje prema nominalnoj ili tržišnoj vrijednosti referentnog instrumenta.

Centralna banka može, bez obzira što banka zadovoljava kriterijume iz stava 2 ovog člana, zahtijevati od banke da izračunavanje potrebnog kapitala za pozicije iz trgovačke knjige vrši primjenom odredbi ove odluke kojim se propisuje izračunavanje potrebnog kapitala za pozicijski rizik, ukoliko utvrdi da su poslovi trgovanja te banke značajni, imajući u vidu njene ukupne poslove.

Potrebni kapital

Član 110

Potrebni kapital za pozicijski rizik jednak je zbiru potrebnog kapitala za pozicije u:

- 1) dužničkim finansijskim instrumentima, i
- 2) vlasničkih finansijskih instrumenata.

Netiranje

Član 111

Potrebni kapital za pozicijski rizik izračunava se na osnovu neto pozicije svakog pojedinačnog finansijskog instrumenta u trgovačkoj knjizi banke.

Neto poziciju u svakom finansijskom instrumentu (vlasnički i dužnički instrument, konvertibilna hartija od vrijednosti, finansijski derivat) predstavlja iznos duge/kratke pozicije u tom instrumentu koji prelazi iznos kratke/duge pozicija u istom instrumentu. Prilikom izračunavanja neto pozicije finansijski derivati se tretiraju kao pozicije u referentnim (i hipotetičnim) instrumentima.

Za svrhu netiranja pozicija u trgovačkoj knjizi, istim instrumentima smatraju se instrumenti koji imaju istog izdavaoca, nose istu kamatnu stopu, imaju isti rok dospijeca, nominovani su u istoj valuti i imaju isti tretman u slučaju stečaja.

Pozicije u konvertibilnim hartijama od vrijednosti mogu se, za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za pozicijski rizik, tretirati kao pozicije u dužničkim odnosno vlasničkim hartijama od vrijednosti, zavisno od vjerovatnoće zamjene pojedine zamjenljive hartije od vrijednosti, s tim što se ne može vršiti netiranje pozicija u zamjenjivim hartijama od vrijednosti i pozicija u hartijama od vrijednosti za koje se te hartije mogu zamijeniti.

4.2.1. Potrebni kapital za pozicije u dužničkim instrumentima

Potrebni kapital

Član 112

Potrebni kapital za pozicije u dužničkim hartijama od vrijednosti predstavlja zbir potrebnog kapitala za specifični i potrebnog kapitala za opšti rizik dužničkih finansijskih instrumenata.

Tretman pozicija u dužničkim instrumentima, pri izračunavanju potrebnog kapitala za pozicijski rizik, imaju i pozicije u nerizičnim dužničkim hartijama od vrijednosti bez kupona proizašle iz vlasničkih derivata.

Raspoređivanje i netiranje

Član 113

Banka je dužna da rasporedi neto pozicije u dužničkim instrumentima, u skladu s valutom u kojoj su nominovani i izračunava potrebni kapital za specifični i opšti rizik u svakoj valuti posebno.

Za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za specifični rizik, pozicije u istim dužničkim instrumentima proizašle iz derivatnih instrumenata mogu se netirati međusobno ili sa pozicijama u referentnim instrumentima.

Tretman derivata i ostalih finansijskih instrumenata

Član 114

Za izračunavanje potrebnog kapitala za pozicijske rizike finansijski derivati (isključujući opcije) tretiraju se kao kombinacija hipotetičnih dugih i kratkih pozicija, ili se raščlanjuju na pozicije u referentnim instrumentima.

Hipotetične duge/kratke pozicije predstavljaju pozicije u kojima je banka odredila kamatu koju će primiti/platiti u nekom trenutku u budućnosti.

Duga pozicija u kamatnom terminskom ugovoru tretira se kao kombinacija kratke pozicije u državnoj obveznici bez kupona, sa rokom dospjeća u skladu sa rokom dospjeća ugovora i duge pozicije u nerizičnoj dužničkoj hartiji od vrijednosti bez kupona, sa rokom dospjeća jednakom roku dospjeća kamatnog terminskog ugovora, uvećanom za period na koji se ugovor odnosi.

Prodani kamatni terminski ugovor tretira se kao kombinacija duge pozicije u državnoj obveznici bez kupona s rokom dospjeća jednakom roku dospjeća kamatnog terminskog ugovora uvećanom za period na koji se ugovor odnosi i kratke pozicije u državnoj obveznici bez kupona, sa rokom dospjeća usklađenim sa rokom dospjeća kamatnog terminskog ugovora.

Ugovor o terminskoj kupovini/prodaji dužničkog instrumenta tretira se kao kombinacija kratke/duge pozicije u državnoj obveznici bez kupona sa rokom dospjeća usklađenim sa rokom dospjeća terminskog ugovora i duge/kratke pozicije u dužničkom instrumentu na koji se ugovor odnosi, sa odgovarajućim rokom dospjeća.

Valutni forvard i fjučers ugovori se tretiraju kao duge/kratke pozicije u državnoj obveznici bez kupona u kupljenoj/prodatoj valuti i sa rokom dospjeća usklađenim sa rokom dospjeća ugovora.

Svop ugovori (kamatni i međuvalutni) tretiraju se kao dvije hipotetične pozicije u državnim obveznicama sa odgovarajućim dospeljima, i to :

- 1) svop ugovor na kamatnu stopu (engl. Interest Rate Swap) tretira se kao kombinacija duge i kratke pozicije u državnim obveznicama, sa fiksnom ili promjenjivom kamatnom stopom i odgovarajućim rokovima dospeljima,
- 2) međuvalutni svop ugovor na kamatnu stopu (engl. Currency Interest Rate Swap) tretira se kao kombinacija duge i kratke pozicije u državnim obveznicama u određenoj valuti sa fiksnom ili promjenjivom kamatnom stopom (zavisno od toga koja se kamata odnosi na tu valutu) i sa odgovarajućim dospeljima.

Opcije na kamatne stope, dužničke i vlasničke hartije od vrijednosti, indekse, terminske ugovore, svop ugovore i valute i varanti koji se odnose na dužničke i vlasničke hartije od vrijednosti tretiraju se u skladu sa čl. 132-137 ove odluke.

Tretman specifičnih pozicija

Član 115

Pozicije proizašle iz repo, reverse repo ugovora i ugovora o pozajmljivanju hartija od vrijednosti drugoj ugovornoj strani i od druge ugovorne strane u skladu sa članom 108 ove odluke tretiraju se kao:

- 1) duga pozicija u referentnoj hartiji od vrijednosti sa odgovarajućim rokom dospeljeća i kratka pozicija u državnoj obveznici sa rokom dospeljeća ugovora i kamatnom stopom jednakoj stopi ponovnog otkupa (engl. repurchase rate), za repo ugovore i ugovore o pozajmljivanju drugoj ugovornoj strani;
- 2) duga pozicija u državnoj obveznici sa rokom dospeljeća ugovora i kamatnom stopom jednakoj stopi ponovnog otkupa, za reverse repo ugovore i ugovore o pozajmljivanju hartija od vrijednosti od druge ugovorne strane.

4.2.1.1. Specifični rizik dužničkih instrumenata

Izračunavanje potrebnog kapitala

Član 116

Za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za specifični rizik dužničkih instrumenata banka raspoređuje neto pozicije u dužničkim instrumentima u odgovarajuće kategorije, zavisno od emitenta/dužnika, rejtinga dužnika i preostalog roka dospeljeća i množi sa propisanim ponderima iz sljedeće tabele:

Kategorija	Ponderi za specifični rizik
1) dužnički instrumenti emitovani ili garantovani od strane centralne vlade, emitovani od strane centralnih banaka, međunarodnih organizacija, multilateralnih razvojnih banaka i regionalnih i lokalnih vlasti država članica EU koje ispunjavaju uslove za stepen 1 kreditnog kvaliteta, ili kojima je pripada ponder rizika 0%; 2) dužnički instrumenti emitovani ili garantovani od strane države Crne Gore;	0%
1) dužnički instrumenti emitovani ili garantovani od strane centralne vlade, emitovani od strane centralnih banaka, međunarodnih organizacija, multilateralnih razvojnih banaka i jedinica regionalne ili lokalne samouprave država članica EU koje ispunjavaju uslove za stepen 2 ili 3 kreditnog kvaliteta; 2) dužnički instrumenti emitovani ili garantovani od strane institucija koje ispunjavaju uslove za stepen 1 ili 2 kreditnog kvaliteta; 3) dužnički finansijski instrumenti emitovani ili garantovani od strane privrednih društava koja ispunjavaju uslove za stepen 1 ili 2 kreditnog kvaliteta; 4) ostale kvalifikovane stavke u skladu sa članom 117 ove odluke;	0,25% (ako je preostalo vrijeme do dospeljeća do 6 mjeseci); 1,00% (ako je preostalo vrijeme do dospeljeća od 6 do 24 mjeseca) 1,60% (ako je preostalo vrijeme do dospeljeća preko 24 mjeseca)

<ol style="list-style-type: none"> 1) dužnički finansijski instrumenti emitovani ili garantovani od strane centralnih vlade, emitovani od strane centralnih banaka, međunarodnih organizacija, multilateralnih razvojnih banaka, jedinica regionalne ili lokalne samouprave država članica EU i institucija koje ispunjavaju uslove za stepen 4 ili 5 kreditnog kvaliteta; 2) dužnički finansijski instrumenti izdati ili garantovani od strane institucija koje ispunjavaju uslove za stepen 3 kreditnog kvaliteta; 3) dužnički finansijski instrumenti emitovani ili garantovani od strane privrednih društava koja ispunjavaju uslove za stepen 3 ili 4 kreditnog kvaliteta i izloženosti za koje nije dostupna kreditna procjena od strane priznate eksterne institucije; 	8,00%
<ol style="list-style-type: none"> 1) dužnički finansijski instrumenti izdati ili garantovani od strane centralne vlade, izdati od strane centralnih banaka, međunarodnih organizacija, multilateralnih razvojnih banaka, regionalnih ili lokalnih vlasti država članica EU i institucija koje ispunjavaju uslove za stepen 6 kreditnog kvaliteta; 2) dužnički finansijski instrumenti izdati ili garantovani od strane privrednih društava koja ispunjavaju uslove za stepen 5 ili 6 kreditnog kvaliteta; 	12,00%

Potrebni kapital za specifični rizik dužničkih instrumenata izračunava se kao zbir ponderisanih pozicija iz tabele iz stava 1 ovog člana, uvećan za 25%.

Banka ne izračunava specifični rizik za sopstvene dužničke instrumente uključene u trgovačku knjigu.

Dužničkim instrumentima koje nemaju tretman kvalifikovanih stavki iz člana 117 ove odluke, dodjeljuje se ponder rizika 8% ili 12%, u skladu sa tabelom iz stava 1 ovog člana, s tim da za te instrumente Centralna banka može odrediti i primjenu većeg pondera rizika za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za specifični rizik dužničkih instrumenata i/ili zabraniti mogućnost njihovo netiranje za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za opšti rizik dužničkih instrumenata.

Kvalifikovane stavke

Član 117

Pri izračunavanju potrebnog kapitala za specifični rizik dužničkih instrumenata, kvalifikovanim stavkama se smatraju:

- 1) duge i kratke pozicije u dužničkim instrumentima koje se raspoređuju prema stepenu kreditnog kvaliteta koji je jednak ili veći od kreditnog rejtinga BBB utvrđenog od strane agencije Standard&Poor's ili drugog ekvivalentnog rejtinga;
- 2) duge i kratke pozicije u dužničkim instrumentima za koje ne postoji rejting utvrđen od strane priznate eksterne institucije, a ti instrumenti ispunjavaju sljedeće uslove:
  - dovoljno su likvidni,
  - kreditni kvalitet im je jednak ili veći od kreditnog kvaliteta dužničkih instrumenata iz tačke 1) ovog člana,
  - uključeni su na najmanje jedno organizovano tržište zemalja članica EU, ili na priznatu berzu druge zemlje;

- 3) duge i kratke pozicije u dužničkim instrumentima koje su izdale kreditne institucije, a ti instrumenti ispunjavaju sljedeće uslove:
- dovoljno su likvidni,
  - kreditni kvalitet tih instrumenata je jednak ili veći od kreditnog kvaliteta dužničkih instrumenata iz tačke 1) ovog člana;
- 4) duge i kratke pozicije u dužničkim instrumentima sa kreditnim kvalitetom izdavaoca koji je jednak ili viši od stepena 2 kreditnog kvaliteta.

Povećanje pondera rizika

Član 118

Centralna banka banka može pojedinom dužničkom instrumentu odrediti veći ponder rizika, od pripadajućeg pondera iz tabele iz člana 116, stav 1 ove odluke, ukoliko ocijeni da je izloženost specifičnom riziku koja proizlazi iz tog dužničkog instrumenta veća od od nivoa izloženosti po osnovu kojeg je taj instrument uvršten u određenu kategoriju izloženosti iz te tabele.

4.2.1.2 Opšti rizik dužničkih instrumenata

Metodi izračunavanja potrebnog kapitala

Član 119

Za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za opšti rizik dužničkih instrumenata banka je dužna da koristi metod koji se zasniva na dospijeću ili, uz saglasnost Centralne banke, metod koji se zasniva na trajanju.

Metod koja se zasniva na na dospijeću

Član 120

Za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za opšti rizik dužničkih instrumenata, primjenom metoda koji sa zasniva na dospijeću, banka raspoređuje neto pozicije u dužničkim instrumentima prema preostalom roku dospijeća (odnosno prema razdoblju preostalom do sljedećeg određivanja kamate kod instrumenata s promjenjivom kamatnom stopom) i kamatnoj stopi koristeći sljedeću tabelu:

Zona	Razred dospijeća		Ponder (u %)
	Kamatna stopa 3% ili viša	Kamatna stopa manja od 3%	
Jedan	0 ≤ 1 mjesec	0 ≤ 1 mjesec	0,10
	>1 ≤ 3 mjeseca	>1 ≤ 3 mjeseca	0,20
	>3 ≤ 6 mjeseci	>3 ≤ 6 mjeseci	0,40
	>6 ≤ 12 mjeseci	>6 ≤ 12 mjeseci	0,70
Dva	>1 ≤ 2 godine	>1,0 ≤ 1,9 godina	1,25
	>2 ≤ 3 godine	>1,9 ≤ 2,8 godina	1,75
	>3 ≤ 4 godine	>2,8 ≤ 3,6 godina	2,25

Tri	>4≤5 godina	>3,6≤ 4,3 godina	2,75
	>5≤ 7 godina	>4,3≤ 5,7 godina	3,25
	>7≤ 10 godina	>5,7≤ 7,3 godine	3,75
	>10≤ 15 godina	>7,3≤ 9,3 godine	4,50
	>15≤ 20 godina	>9,3≤ 10,6 godina	5,25
	>20 godina	>10,6≤ 12,0 godina	6,00
		> 12,0≤20,0 godina	8,00
	>20,0 godina	12,50	

Svaka neto pozicija se pomnoži sa ponderom za taj razred dospijeća.

Sve ponderisane duge pozicije u svakom razredu dospijeća i sve ponderisane kratke pozicije u svakom razredu dospijeća posebno se sabere.

Iznos zbira ponderisanih dugih pozicija koji je usklađen sa zbirom ponderisanih kratkih pozicija u svakom razredu dospijeća smatra se usklađenom ponderisanom pozicijom u tom razredu dospijeća, a preostali iznos se smatra (dugom ili kratkom) neusklađenom ponderisanom pozicijom za taj razred dospijeća.

Izračuna se ukupna usklađena ponderisana pozicija u svim razredima dospijeća kao zbir usklađenih ponderisanih pozicija za svaki razred dospijeća.

Izračuna se zbir svih dugih neusklađenih ponderisanih pozicija za svaku zonu i zbir svih kratkih neusklađenih ponderisanih pozicija za svaku zonu.

Zbir svih dugih neusklađenih ponderisanih pozicija koji je usklađen sa zbirom svih kratkih neusklađenih ponderisanih pozicija u istoj zoni smatra se usklađenom ponderisanom pozicijom te zone, a preostali iznos se smatra (dugom ili kratkom) neusklađenom ponderisanom pozicijom te zone.

Iznos neusklađene ponderisane duge/kratke pozicije u zoni jedan koji je usklađen s neusklađenom ponderisanom dugom/kratkom pozicijom u zoni dva smatra se usklađenom ponderisanom pozicijom između zone jedan i zone dva. Iznos preostale neusklađene ponderisane pozicije zone dva koja je usklađena s neusklađenom ponderisanom pozicijom u zoni tri smatra se usklađenom ponderisanom pozicijom između zone dva i zone tri.

Iznos preostale neusklađene ponderisane pozicije zone jedan koja je usklađena s neusklađenom ponderisanom pozicijom u zoni tri smatra se usklađenom ponderisanom pozicijom između zone jedan i zone tri.

Iznos preostale neusklađene ponderisane pozicije u svim zonama zatim se sabere.

Potrební kapital za opšti rizik dužničkih instrumenata izračunava se kao zbir sljedećih stavki, uvećan za 25% :

- 1) 10% zbira usklađene ponderisane pozicije po svim razredima dospijeća;
- 2) 40% usklađene ponderisane pozicije u zoni jedan;
- 3) 30% usklađene ponderisane pozicije u zoni dva;

- 4) 30% usklađene ponderisane pozicije u zoni tri;
- 5) 40% usklađene ponderisane pozicije između zone jedan i zone dva;
- 6) 40% usklađene ponderisane pozicije između zone dva i zone tri;
- 7) 150% usklađene ponderisane pozicije između zone jedan i zone tri;
- 8) 100% preostalih neusklađenih ponderisanih pozicija.

Metod koji se zasniva na trajanju

Član 121

Za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za opšti rizik dužničkih instrumenata u skladu sa metodom koji se zasniva na trajanju:

- 1) za dužničke instrumente s fiksnom kamatnom stopom, banka izračunava prinos do dospijea (koji čini pretpostavljenu kamatnu stopu za taj instrument - engl. implied discount rate) na bazi njihove tržišne vrijednosti;
- 2) za dužničke instrumente s promjenjivom kamatnom stopom, banka izračunava prinos do dospijea (uz pretpostavku da glavnica dospijeva na datum sljedeće promjene kamatne stope) na bazi njihove tržišne vrijednosti;

Načine izračunavanja prinosa do dospijea iz stava 1 ovog člana banka je dužna da dosljedno primjenjuje na sve pozicije trgovačke knjige za koje izračunava opšti rizik dužničkih hartija od vrijednosti.

Izračunavanje modificovanog trajanja

Član 122

Za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za opšti rizik dužničkih instrumenata banka izračunava modificovano trajanje svakoga dužničkog instrumenta, primjenom

$$D_{\text{mod}} = \frac{D}{(1+r)}$$

$$D = \frac{\sum_{t=1}^m \frac{tC_t}{(1+r)^t}}{\sum_{t=1}^m \frac{C_t}{(1+r)^t}}$$

D_{mod} = modificovano trajanje
 D = trajanje
 r = prinos do dospijea
 C_t = gotovinsko plaćanje u vremenu t
 m = ukupno dospijee
 t = vrijeme

Izračunavanje potrebnog kapitala

Član 123

Banka raspoređuje pojedini dužnički instrument, na osnovu njegovog modificovanog trajanja izračunatog u skladu sa članom 122 ove odluke u odgovarajuću zonu iz sljedeće tabelle:

Zona	Modifikovano trajanje u godinama	Pretpostavljena promjena kamatne stope u %
Jedan	$> 0 \leq 1,0$	1,00
Dva	$> 1,0 \leq 3,6$	0,85
Tri	$> 3,6$	0,70

Banka nakon toga izračunava poziciju ponderisanu trajanjem po pojedinom dužničkom instrumentu, množenjem njegove tržišne vrijednosti s njegovim modifikovanim trajanjem i odgovarajućom pretpostavljenom promjenom kamatne stope iz tabele iz stava 1 ovog člana.

Banka zatim izračunava duge i kratke pozicije ponderisane trajanjem za svaku zonu.

Iznos zbira svih dugih pozicija ponderisanih trajanjem koje su usklađene sa zbirom svih kratkih pozicija ponderisanih trajanjem u istoj zoni smatra se usklađenom pozicijom ponderisanom trajanjem za tu zonu, a preostali iznos se smatra neusklađenom dugom/kratkom pozicijom ponderisanom trajanjem za tu zonu.

Iznos neusklađene duge/kratke pozicije ponderisane trajanjem u zoni jedan koji je usklađen s neusklađenom kratkom/dugom pozicijom ponderisanom trajanjem u zoni dva smatra se usklađenom pozicijom ponderisanom trajanjem između zone jedan i zone dva.

Iznos preostale neusklađene pozicije ponderisane trajanjem u zoni dva koji je usklađen sa neusklađenom pozicijom ponderisanom trajanjem u zoni tri smatra se usklađenom pozicijom ponderisanom trajanjem između zone dva i zone tri.

Iznos preostale neusklađene pozicije ponderisane trajanjem zone jedan koji je usklađen s neusklađenom pozicijom ponderisanom trajanjem u zoni tri smatra se usklađenom pozicijom ponderisanom trajanjem između zone jedan i zone tri.

Preostala neusklađena pozicija ponderisana trajanjem izračunava se kao zbir svih neusklađenih pozicija ponderisanih trajanjem u svim zonama.

Potrebni kapital za opšti rizik dužničkih instrumenata izračunava se kao zbir sljedećih stavki, uvećan za 25%:

- 1) 2% usklađene pozicije ponderisane trajanjem za svaku zonu;
- 2) 40% usklađenih pozicija ponderisanih trajanjem između zone jedan i zone dva;
- 3) 40% usklađenih pozicija ponderisanih trajanjem između zone dva i zone tri;
- 4) 150% usklađene pozicije ponderisane trajanjem između zone jedan i zone tri;
- 5) 100% preostalih neusklađenih pozicija ponderisanih trajanjem.

4.2.2. Potrebni kapital za pozicije u vlasničkim instrumentima

Vrste, iskazivanje i razvrstavanje vlasničkih instrumenata

Član 124

Vlasničkim instrumentima, u smislu ove odluke, smatraju se akcije, depozitne potvrde, berzanski indeksi, konvertibilne hartije od vrijednosti i finansijski derivati koji se odnose na akcije ili berzanske indekse.

Pozicija u određenom vlasničkom instrumentu iskazuje se po njegovoj tržišnoj vrijednosti.

Pozicija u vlasničkom instrumentu razvrstava se na nacionalno tržište na kojem je hartija od vrijednosti uvrštena, a postupak izračunavanja primjenjuje se odvojeno za svako nacionalno tržište.

Pozicije u nerizičnim dužničkim hartijama od vrijednosti bez kupona proizašle iz vlasničkih derivata uključuju se u izračunavanje specifičnog i opšteg rizika dužničkih instrumenata u skladu sa odredbama ove odluke kojim se propisuje izračunavanje potrebnog kapitala za dužničke instrumente.

Iznos potrebnog kapitala

Član 125

Potrební kapital za pozicijski rizik po osnovu pozicija u vlasničkim instrumentima jednak je zbiru potrebnog kapitala za opšti i potrebnog kapitala za specifični rizik vlasničkih instrumenata.

Potrební kapital za opšti rizik vlasničkih instrumenata iznosi 10% ukupne neto pozicije banke u vlasničkim instrumentima, izračunate u skladu sa članom 126 ove odluke.

Potrební kapital za specifični rizik vlasničkih instrumenata iznosi 5% ukupne bruto pozicije banke u vlasničkim instrumentima, izračunate u skladu sa članom 127 ove odluke.

Izračunavanje ukupne neto pozicije

Član 126

Banka izračunava neto dugu ili neto kratku poziciju u svakome vlasničkom instrumentu u skladu sa članom 111 ove odluke.

Depozitne potvrde mogu se netirati sa referentnim vlasničkim hartijama od vrijednosti prema tačno definisanom koeficijentu samo ako su te potvrde i referentne vlasničke hartije od vrijednosti zamjenljivi u svrhu izmirenja.

Za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za specifični i opšti rizik, pozicije u istim vlasničkim instrumentima proizašle iz derivatnih instrumenata u skladu sa članom 127 ove odluke, mogu se netirati međusobno ili sa pozicijama u referentnim instrumentima.

Neto duge pozicije i neto kratke pozicije sabiraju se odvojeno.

Ukupna neto pozicija banke u vlasničkim instrumentima jednaka je iznosu razlike između neto dugih i neto kratkih pozicija.

Izračunavanje ukupne bruto pozicije

Član 127

Ukupna bruto pozicija banke u vlasničkim instrumentima jednaka je zbiru apsolutnih vrijednosti neto dugih i neto kratkih pozicija.

Tretman vlasničkih finansijskih derivata

Član 128

Vlasnički fjučers i forvard ugovori koji se odnose na pojedinačne vlasničke instrumente, portfelje vlasničkih instrumenata ili berzanske indekse tretiraju se kao kombinacija duge/kratke pozicije u vlasničkom instrumentu na koji se ugovor odnosi i kratke/duge pozicije u državnoj obveznici bez kupona, sa rokom dospijeća u skladu sa ugovorom.

Svop ugovori na vlasničke instrumente (engl. equity swaps) tretiraju se kao kombinacija duge pozicije u vlasničkom instrumentu odnosno portfelju vlasničkih instrumenata ili berzanskih indeksa na osnovu kojeg banka prima iznos koji se zasniva na promjeni cijene toga vlasničkog instrumenta odnosno portfelja vlasničkih instrumenata ili berzanskih indeksa i kratke pozicije u vlasničkom instrumentu odnosno portfelju vlasničkih instrumenata ili berzanskih indeksa na osnovu kojeg banka plaća iznos koji se zasniva na promjeni vrijednosti toga vlasničkog instrumenta, odnosno portfelja vlasničkih instrumenata ili berzanskih indeksa.

Pozicije u forvard ili fjučers ugovorima na berzanski indeks tretiraju se kao kombinacija duge/kratke pozicije u vlasničkim instrumentima koji čine osnovu tog indeksa i kratke/duge pozicije u državnoj obveznici bez kupona s rokom dospijeća u skladu sa ugovorom.

Za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za specifični i opšti rizik, pozicije u vlasničkim instrumentima koji čine osnovu tog indeksa mogu se netirati sa pozicijama u istim vlasničkim instrumentima.

Pozicija u berzanskom indeksu može se tretirati kao pozicija u posebnom vlasničkom instrumentu (ne raščlanjuje se na sastavne akcije) i podliježe izračunavanju potrebnog kapitala za specifični i opšti rizik.

Izuzetno, ukoliko se pozicijama iz stava 5 ovog člana trguje na berzama i ukoliko su ti berzanski indeksi dobro diverzifikovani, za te pozicije se izračunava potrebni kapital samo za opšti rizik.

4.3. Izračunavanje potrebnog kapitala za devizni rizik

Obaveza izračunavanja potrebnog kapitala

Član 129

Banka koja ima otvorenu poziciju u stranoj valuti i/ili zlatu (u daljem tekstu: otvorena devizna pozicija) dužna je da izračunava potrebni kapital za devizni rizik.

Iznos potrebnog kapitala

Član 130

Iznos potrebnog kapitala za devizni rizik izračunava se tako što se iznos ukupne otvorene devizne pozicije, izračunate u skladu sa članom 131 ove odluke pomnoži sa 10%.

Postupak izračunavanja ukupne otvorene devizne pozicije,

Član 131

Ukupna otvorena devizna pozicija banke izračunava se po sljedećem postupku:

- 1) izračuna se otvorena devizna pozicija pojedinačno za svaku valutu (i za zlato), tako što se u izračunavanje te pozicije uključe sljedeći elementi:
  - neto "spot" pozicija, koja predstavlja razliku između devizne aktive i devizne pasive u toj valuti, uključujući i nedospjelu kamatu i "spot" transakcije koje su ugovorene, ali nijesu uknjižene,
  - neto "forvard" pozicija, koja predstavlja razliku između svih iznosa koji će biti primljeni i svih iznosa koji će biti plaćeni na osnovu valutnih forvard ugovora (i forvard ugovora za zlato), uključujući i valutne fjučers ugovore (i fjučers ugovore za zlato) i glavnice valutnih svopova koja nije uključena u "spot poziciju",
  - neopozive garancije, nepokriveni akreditivi i slični instrumenti po osnovu kojih je banka dužna da izvrši plaćanje, a postoji vjerovatnoća da ta sredstva banka neće moći nadoknaditi,
  - neto delta vrijednost za ukupan iznos opcija za pojedinu stranu valutu ili opcija za zlato,
  - tržišna vrijednost drugih opcija (koje se ne odnosi na zamjenu valuta ili zlato), čiji je referentni instrument iskazan u stranoj valuti;
- 2) na bazi izračunatih otvorenih deviznih pozicija za svaku valutu, identifikuju se sve duge i kratke devizne pozicije banke, pri čemu se:
  - dugom deviznom pozicijom u određenoj valuti smatra otvorena devizna pozicija u toj valuti kod koje zbir elemenata iz stava 1, tačka 1) ovog člana ima pozitivan predznak;
  - kratkom deviznom pozicijom u određenoj valuti smatra otvorena devizna pozicija u toj valuti kod koje zbir elemenata iz stava 1, tačka 1) ovog člana ima negativan predznak;
- 3) izračuna se ukupna duga devizna pozicija i ukupna kratka devizna pozicija banke, pri čemu :
  - ukupna duga devizna pozicija banke predstavlja zbir svih dugih deviznih pozicija banke u pojedinim valutama.
  - ukupna kratka devizna pozicija banke predstavlja zbir svih kratkih deviznih pozicija banke u pojedinim valutama;
- 4) izvrši se upoređivanje ukupnog iznosa duge i ukupnog iznosa kratke devizne pozicije i veći od ovih dvaju iznosa sabere sa neto pozicijom u zlatu, a dobijeni rezultat predstavlja ukupnu otvorenu deviznu pozicija.

Deviznom aktivom i deviznim obavezama smatraju se i devizna aktiva i devizna pasiva čija se vrijednost u EUR izračunava na bazi odnosa kursa EUR prema drugoj valuti (ugovor sa deviznom klauzulom).

4.4. Tretman opcija pri izračunavanju potrebnog kapitala za tržišne rizike

Metodi izračunavanja potrebnog kapitala

Član 132

Pri izračunavanju potrebnog kapitala za pozicijski i devizni rizik po osnovu pozicija u opcijama, banka je dužna da primjenjuje;

- 1) pojednostavljeni metod, za pozicije u kupljenim opcijama, i
- 2) delta plus metod, za pozicije u prodatim opcijama.

Odredbe čl. 133-137 ove odluke primjenjuju se na:

- 1) opcije iz trgovačke knjige koje se odnose na kamatne stope, dužničke i vlasničke hartije od vrijednosti, indekse, termenske ugovore, svop ugovore i strane valute, prilikom izračunavanja potrebnog kapitala za pozicijski rizik;
- 2) opcije iz trgovačke i bankarske knjige koje se odnose na stranu valutu, zlato, finansijske instrumente denominovane u stranoj valuti, termenske ugovore na stranu valutu ili zlato, prilikom izračunavanja potrebnog kapitala za devizni rizik.

Pojednostavljeni metod

Član 133

Banka koristi pojednostavljeni metod za izračunavanje potrebnog kapitala za tržišne rizike, za pozicije iz trgovačke knjige u kupljenim opcijama.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, banka je dužna da pri izračunavanju potrebnog kapitala za devizni rizik, pored opcija iz trgovačke knjige, uključi i opcije iz bankarske knjige koje se odnose na finansijske instrumente denominovane u stranoj valuti.

Ukoliko banka ima poziciju u prodatoj opciji koja je potpuno zaštićena identičnom pozicijom u kupljenoj opciji, te pozicije se mogu isključiti iz izračunavanja potrebnog kapitala za pozicijski i devizni rizik.

Potrebni kapital za tržišne rizike za pozicije u kupljenim opcijama izračunat u skladu s jednostavnim metodom obuhvata opšti i specifični rizik i banka je dužna da iznos potrebnog kapitala sabere sa potrebnim kapitalom za odgovarajući rizik.

Za kupljene "call" ili "put" opcije potrebni kapital je jedan od sljedeća dva iznosa, koji je manji:

- 1) tržišna vrijednost hartije od vrijednosti ili strane valute koje su predmet opcija (referentni instrument) pomnožena zbirom pripadajućih faktora za specifični i opšti rizik, a za opcije čiji je predmet strana valuta pripadajući faktor za specifični i opšti rizik je 10%;
- 2) tržišna vrijednost opcije.

Za pozicije koje su kombinacija kupljenih "put" opcija i dugih pozicija u hartijama od vrijednosti ili valuti koji su predmet opcija, ili za pozicije koje su kombinacija kupljenih "call" opcija i kratkih pozicija u hartijama od vrijednosti ili valuti koji su predmet opcija, potrebni kapital se izračunava tako što se tržišna vrijednost hartija od vrijednosti ili valute koji su predmet opcija, pomnoži sa zbirom pripadajućih faktora za specifični i opšti rizik i umanjí za iznos koji ostvaruje kupac opcije (engl: in the money).

U slučaju iz stava 6 ovog člana, banka isključuje pozicije u kupljenoj "put"/"call" opciji i dugu/kratku poziciju u hartiji od vrijednosti ili valuti koja je predmet opcija iz izračunavanja potrebnog kapitala u skladu sa drugim odredbama ove odluke.

Izuzetno od stava 7 ovog člana, za kombinaciju pozicija u kupljenoj "put"/"call" opciji koja se odnosi na finansijski instrument denominovan u stranoj valuti i dugu/kratku poziciju u hartiji od vrijednosti koja su predmet opcije, banka je dužna da obje pozicije uključi u izračunavanje potrebnog kapitala za devizni rizik.

Delta plus metod

Član 134

Banka koja ima poziciju u prodatim opcijama (engl. written option) dužna je, za potrebe izračunavanje potrebnog kapitala za tržišne rizike u skladu sa odredbama ove odluke, uključuje pozicije u opcijama u njihovom delta ekvivalentu, koji predstavlja proizvod tržišne vrijednosti instrumenta koji je predmet opcije i pripadajućeg delta koeficijenta.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za devizni rizik, opcije bankarske knjige koje se odnose na finansijske instrumente denominovane u stranoj valuti, banka je dužna da uključi u izračunavanje potrebnog kapitala za devizni rizik po njihovoj tržišnoj vrijednosti.

Za opcije kojima se trguje preko berze, banka je dužna da koristi delta koeficijent izračunat od strane te berze.

Banka može trgovati opcijama na vanberzanskom tržištu samo ako ima uspostavljen interni model za izračunavanje delta, gama i vega koeficijenta, odobren od strane Centralne banke.

Za namjene izračunavanja potrebnog kapitala za tržišne rizike delta ekvivalenti pozicija u opcijama mogu se netirati sa pozicijama u identičnim referentnim hartijama od vrijednosti ili finansijskim derivatima, pri čemu se kupljene "call"/prodate "put" opcije tretiraju kao duge pozicije, a prodate "call"/kupljene "put" opcije kao kratke pozicije.

Banka koja primjenjuje delta plus metod, dužna je da, pored izračunavanja potrebnog kapitala za opšti i specifični rizik izračunava i dodatni potrebni kapital za gama rizik i za vega rizik ukupne pozicije u opcijama, u skladu sa čl.136 i 137 ove odluke.

Gama i vega koeficijent

Član 135

Za opcije kojima se trguje preko berze, banke je dužna da koristi gama i vega koeficijent utvrđen od strane te berze.

Radi izračunavanja ukupnog gama i vega rizika ukupne pozicije u opcijama, pojedinačne pozicije u opcijama grupišu se prema rizičnim kategorijama.

Posebnu rizičnu kategoriju čine:

- 1) svaki par valuta i zlato - za opcije na valutu ili zlato;
- 2) svako nacionalno tržište - za opcije na vlasničke instrumente ili berzanske indekse, s tim što se, u slučaju da se vlasnički instrument kotira na više nacionalnih tržišta, referentno tržište određuje prema zemlji u kojoj je sjedište izdavaoca vlasničkog instrumenta;
- 3) svaki razred dospijeca iz tabele iz člana 120 ili svaka zona iz tabele iz člana 123 ove odluke (zavisno od toga koji metod banka koristi) - za opcije na dužničke instrumente ili kamatne stope, s tim što ako referentni instrument ima više od jednog dospijeca, banka je dužna da primijeni duže razdoblje dospijeca pri izračunavanju gama i vega uticaja opcije.

Netiranje gama i vega uticaja pojedinačnih pozicija može se vršiti samo u okviru pojedinačne rizične kategorije iz stava 3 ovog člana.

Potrebni kapital za gama rizik opcija

Član 136

Za namjenu izračunavanja potrebnog kapitala za gama rizik ukupne pozicije u opcijama, banka je dužna da prethodno izračunavanje gama uticaj za svaku pojedinačnu opciju aproksimacijom cijene opcije Tejlorovim nizom:

$$\text{Gama uticaj} = \frac{1}{2} \text{Gama} \times N \times \text{VU}^2$$

gdje je:

VU = varijacija cijene referentnog instrumenta (engl. variation of the underlying instrument),

N = količina referentnog instrumenta.

Varijacija cijene instrumenta na koji se opcija odnosi izračunava se na sljedeći način:

- 1) za opcije na dužničke instrumente ili kamatne stope - tržišna vrijednost tog instrumenta pomnoži se sa odgovarajućim ponderima iz tabele iz člana 120 ili sa odgovarajućim promjenama kamatne stope iz tabele iz člana 123 ove odluke (zavisno od metoda koji banka primjenjuje);
- 2) za opcije na vlasničke instrumente ili berzanska indekse - tržišna vrijednost tog instrumenta pomnoži se sa 10%;
- 3) za opcije na valutu ili zlato - tržišna vrijednost valute ili zlata pomnoži se sa 10%.

Za namjenu izračunavanja potrebnog kapitala za gama rizik ukupne pozicije u opcijama, pojedinačni gama uticaji sabiraju se unutar pojedine rizične kategorije iz člana 135 ove odluke.

Neto gama uticaji za svaku pojedinu rizičnu kategoriju mogu imati pozitivnu ili negativnu vrijednost.

Zbir apsolutnih vrijednosti svih negativnih neto gama uticaja po svim rizičnim kategorijama, uvećan za 25%, predstavlja potrebnog kapitala za gama rizik ukupne pozicije u opcijama.

Potrebnog kapitala za vega rizik opcija

Član 137

Za potrebe izračunavanja kapitalnog zahtjeva za vega rizik ukupne pozicije u opcijama, banka je dužna da prethodno izračunava vega uticaj za svaku pojedinačnu opciju aproksimacijom cijene opcije Tejlorovim nizom.

$$\text{Vega uticaj} = \text{Vega} \times N \times \frac{\text{volatilnost}}{4},$$

gdje je N = količina referentnog instrumenta.

Pretpostavljena promjena volatilnosti iznosi jednu četvrtinu tekuće volatilnosti (+/25%).

Za namjenu izračunavanja potrebnog kapitala za vega rizik ukupne pozicije u opcijama, pojedinačni vega uticaji sabiraju se unutar pojedine rizične kategorije iz člana 135 ove odluke i dobijeni rezultat predstavlja neto vega uticaje za svaku pojedinu rizičnu kategoriju.

Neto vega učinci za svaku pojedinu rizičnu kategoriju mogu imati pozitivnu ili negativnu vrijednost.

Zbir apsolutnih vrijednosti svih neto vega učinaka po svim rizičnim kategorijama, uvećan za 25%, predstavlja ukupni potrebnog kapitala za vega rizik ukupne pozicije u opcijama.

4.5. Izračunavanje potrebnog kapitala za rizik poravnanja i rizik druge ugovorne strane

4.5.1. Rizik poravnanja

Obaveza izračunavanja potrebnog kapitala

Član 138

Banka je dužna je dužna da, zavisno od tehnika izmirenja, izračunava potrebnog kapital za rizik poravnanja u skladu sa:

- 1) članom 139 ove odluke, za neizmirene transakcije;
- 2) članom 140 ove odluke, za transakcije slobodne isporuke.

Transakcije iz stava 1 ovog člana odnose se na dužničke i vlasničke instrumente i razmjene valuta, isključujući repo i reverse repo ugovore i ugovore o pozajmljivanju hartija od vrijednosti drugoj ugovornoj strani i od druge ugovorne strane.

Neizmirene transakcije

Član 139

Ako transakcije sa pozicijama iz trgovačke knjige između banke i njene druge ugovorne strane nijesu izmirene u roku od pet ili više radnih dana nakon datuma isporuke, banka je dužna da izračunava izloženost riziku poravnanja.

Izloženost riziku poravnanja izračunava se kao razlika između ugovorene cijene izmirenja za određeni dužnički i vlasnički instrument i valutu i njene tekuće tržišne vrijednosti, ukoliko ta razlika predstavlja gubitak za banku (pri kupovini tekuća tržišna cijena je veća od ugovorene, odnosno pri prodaji tekuća tržišna cijena je manja od ugovorene).

Potrebni kapital za rizik poravnanja izračunava se tako što se izloženost banke izračunata u skladu sa stavom 2 ovog člana pomnoži odgovarajućim faktorom iz sljedeće tabele:

Broj radnih dana nakon datuma isporuke ili datuma predviđenog za ispunjenje obaveze	Faktor
5-15	8 %
16-30	50%
31-45	75%
Preko 45	100%

Slobodne isporuke

Član 140

Banka izračunava potrebni kapital za rizik poravnanja za transakcije koje se izvršavaju primjenom tehnike slobodne isporuke u sljedećim slučajevima:

- 1) ako je izvršeno plaćanje hartija od vrijednosti ili valute prije nego što su isti primljeni, ili ako je izvršena isporuka hartija od vrijednosti ili valute prije nego što su isti plaćeni, i
- 2) u slučaju transakcija sa inostranstvom, ako je prošao jedan ili više dana od kada je obavljeno plaćanje ili izvršena isporuka iz tačke 1) ovog stava.

Ukoliko od datuma plaćanja/iskoruke od strane banke do isteka četvrtog radnog dana nakon drugog ugovorenog datuma plaćanja/iskoruke druga ugovorna strana nije izvršila svoju obavezu, banka je, u tom periodu, dužna da izračunava potrebni kapital za rizik poravnanja po toj izloženosti, tako što na vrijednost izvršenog plaćanja/iskoruke, primijeni ponder rizika, u skladu sa odredbama ove odluke kojima se propisuje izračunavanje potrebnog kapitala za kreditni rizik.

Ukoliko je nakon drugog ugovorenog datuma plaćanja/iskoruke prošlo više od četiri radna dana, a druga ugovorna strana nije izvršila svoju obavezu, banka je dužna da od iznosa sopstvenih sredstava oduzme vrijednost izvršenog plaćanja/iskoruke uvećanu za tekuću pozitivnu izloženost (ukoliko postoji).

Tekuća pozitivna izloženost, u smislu stava 3 ovog člana, povećani iznos izloženosti koji proizilazi iz promjene fer vrijednosti plaćanja/iskoruke izvršenog na prvi ugovorni datum i fer vrijednosti neizvršene iskoruke/plaćanja.

4.5.2. Rizik druge ugovorne strane

Obaveza izračunavanja potrebnog kapitala

Član 141

Za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za rizik druge ugovorne strane, kao i potrebnog kapitala za kreditni rizik, banka je dužna da izračunava izloženosti za sljedeće stavke iz trgovačke i bankarske knjige:

- 1) OTC finansijski derivati iz Priloga 2 koji je odštampan uz ovu odluku;
- 2) repo, reverse repo ugovori i ugovori o pozajmljivanju hartija od vrijednosti ili robe drugoj ugovornoj strani i od druge ugovorne strane;
- 3) transakcije kreditiranja kupovine hartija od vrijednosti uz plaćanje naknade;
- 4) transakcije s dugim rokom izmirenja.

Banka je dužna da izračunava izloženosti:

- 1) za stavke iz stava 1, tač. 1) i 4) ovog člana primjenom metoda iz člana 142 ili člana 143 ove odluke, pri čemu je izabrani metod banka dužna da dosljedno primjenjuje i za stavke iz trgovačke knjige i za stavke iz bankarske knjige;
- 2) za stavke iz tač. 2) i 3) ovog člana na sljedeći način:
  - kod repo ugovora i ugovora o pozajmljivanju hartija od vrijednosti drugoj ugovornoj strani, kao razliku između tržišne vrijednosti prodatih, odnosno pozajmljenih hartija od vrijednosti i primljenog iznosa, odnosno tržišne vrijednosti kolaterala primljenog od druge ugovorne strane, ako je ta razlika pozitivna,
  - kod reverse repo ugovora, kao razliku između iznosa koji je platila, odnosno tržišne vrijednosti kolaterala koji je isporučila drugoj ugovornoj strani i tržišne vrijednosti kupljenih, odnosno pozajmljenih hartija od vrijednosti koje je primila od druge ugovorne strane, ako je ta razlika pozitivna,
  - kod transakcija kreditiranja kupovina hartija od vrijednosti uz naplatu naknade, kao razliku između iznosa odobrenog kredita i tržišne vrijednosti kolaterala primljenog od druge ugovorne strane, ako je ta razlika pozitivna.

Za potrebe izračunavanja izloženosti u skladu s metodama iz čl. 142 i 143 ove odluke, banka je dužna da koristi zamišljene (hipotetičke) ili nominalne iznose finansijskih derivata ili transakcija s dugim rokom izmirenja, odnosno one iznose koji predstavljaju odgovarajuću osnovu za mjerenje rizika.

Banka koja izračunava izloženosti u skladu s metodama iz člana 143 ove odluke ne smije u sljedećim izvještajnim periodima primjenjivati metod iz člana 142 ove odluke.

Izloženost prema određenoj drugoj ugovornoj strani, u skladu s metodama iz čl. 142 i 143 ove odluke, predstavlja zbir izloženosti izračunatih po svakoj grupi za netiranje sa tom drugom ugovornom stranom.

Za potrebe izračunavanja rizikom ponderisanih izloženosti, banka je dužna da na izloženosti izračunate u skladu sa čl. 142 i 143 ovog člana primijeni odredbe iz st. 2 do 5 ovog člana, i na dobijene iznose izloženosti primijeni odredbe ove odluke kojima se propisuje izračunavanje rizikom ponderisane aktive banaka.

Potrebni kapital za rizik druge ugovorne strane za stavke iz stava 1 ovog člana uključene u trgovačku knjigu iznosi 10% ukupnog iznosa rizikom ponderisanih izloženosti izračunatih u skladu sa ovim članom odluke.

Metod originalne izloženosti

Član 142

U skladu s ovim metodom izloženost pojedinog ugovora predstavlja proizvod zamišljenog (hipotetičkog) ili nominalnog iznosa tog ugovora i odgovarajućeg procenta iz sljedeće tabele:

Originalni rok dospijea	Ugovori o kamatnim stopama	Ugovori koji se odnose na valute i zlato
1 godina ili manje	0,5%	2,0%
od 1 do 2 godine	1,0%	5,0%
za svaku sljedeću godinu preko dvije godine	1,0%	3,0%

Metod tekuće izloženosti

Član 143

Metodom tekuće izloženosti (market-to market) banka izračunava:

- 1) tekuću izloženost svakog ugovora čija je vrijednost pozitivna, koja je jednaka tekućoj tržišnoj vrijednosti tog ugovora-derivata;
- 2) potencijalnu kreditnu izloženost u periodu preostalom do datuma dospijea ugovorne obaveze, koja se dobija kada se nominalna (notional) vrijednost glavnice svakog ugovora-derivata pomnoži odgovarajućim faktorom konverzije iz sljedeće tabele:

Preostali rok dospijeća	Ugovori o kamatnim stopama	Ugovori o stranim valutama i zlatu	Ugovori o vlasničkim instrumentima	Ugovori o plemenitim metalima, osim zlata	Ugovori koji se ne mogu rasporediti u druge grupe
1 godina ili manje	0%	1%	6%	7%	10%
od 1 do 5 godina	0,5%	5%	8%	7%	12%
preko 5 godina	1,5%	7,5%	10%	8%	15%

Za ugovore koji su strukturirani na način da podmiruju određenu izloženost banke na unaprijed utvrđene datume u budućnosti i kojima se uslovi ugovora na te datume uvijek ponovno utvrđuju (tržišna vrijednost ugovora je na svaki unaprijed utvrđeni datum u budućnosti jednaka nuli), preostali rok do dospijeća ugovora smatraće se rokom do prvog sljedećeg datuma utvrđivanja tih uslova.

Izuzetno od stava 3 ovog člana, na ugovore koji se odnose na kamatnu stopu, a koji ističu u roku dužem od godinu dana, banka je dužna da primjenjuje procenat od minimalno 0,5%, bez obzira na preostalo dospijeće do ponovnog utvrđivanja uslova.

V. IZRAČUNAVANJE POTREBNOG KAPITALA ZA OPERATIVNI RIZIK

5.1. Metodologije

Metodologija za izračunavanje potreba za kapitalom

Član 144

Za izračunavanje potreba za kapitalom za operativni rizik banka može, koristiti :

- 1) jednostavni metod, ili
- 2) standardizovani metod.

5.1.1. Jednostavni metod

Korišćenje jednostavnog metoda

Član 145

Banka je dužna da za izračunavanje potrebnog kapitala za operativni rizik koristi jednostavni metod, ukoliko nema odobrenje Centralne banke za korišćenje standardizovanog metoda, propisanog ovom odlukom.

Izračunavanje potrebnog kapitala

Član 146

Potrebni kapital za operativni rizik izračunava se tako što se osnovica za izračunavanje potrebnog kapitala za operativni rizik, utvrđena u skladu sa st. 2 i 3 ovog člana, pomnoži sa koeficijentom 0,15 i dobijeni iznos uveća za 25%.

Osnovicu za izračunavanje potrebnog kapitala za operativni rizik predstavlja prosjek neto kamatonosnih i neto nekamatonosnih prihoda za tri uzastopne poslovne godine koje prethode godini za koju se izračunava potrebni kapital za operativni rizik.

Izuzetno od stava 2 ovog člana, godina u kojoj je zbir neto kamatonosnih i neto nekamatonosni prihoda banke negativan, ne uključuje se u izračunavanje potrebnog kapitala za operativni rizik.

Izračunavanje godišnjih prihoda

Član 147

U izračunavanje godišnjih neto kamatonosnih i neto nekamatonosnih prihoda banke uključuju se sljedeće stavke:

- 1) neto prihod od kamata;
- 2) prihod od dividendi;
- 3) neto prihod od naknada;
- 4) neto dobiti ili gubici iz finansijskih poslova;
- 5) drugi neto poslovni dobiti.

Godišnji prihod pri utvrđivanju potreba za kapitalom izračunava se prije odbijanja bilo kojih rezervacija.

Pri izračunavanju potrebnog kapitala za operativni rizik isključuju se sljedeće stavke:

- 1) ostvareni gubici i dobiti iz prodaje finansijskih sredstava koja nijesu namijenjena za trgovanje;
- 2) vanredni prihodi i rashodi;
- 3) prihodi koji proističu iz osiguranja;
- 4) operativni troškovi, izuzev rashoda za usluge izvršene od strane trećeg lica :
  - koje podliježe superviziji po propisima kojima se uređuje bankarsko poslovanje, ili drugoj ekvivalentnoj superviziji, ili
  - koje nije matično pravno lice te banke, zavisno pravno lice te banke ili zavisno pravno lice pravnog lica koje je matično pravno lice te banke.

5.1.2. Standardizovani metod

Korišćenje metoda

Član 148

Banka može, za izračunavanje potrebnog kapitala za operativni rizik, koristiti standardizovani metod samo uz odobrenje Centralne banke.

Centralna banka će banci izdati odobrenje iz stava 1 ovog člana ukoliko ocijeni da banka ispunjava sljedeće uslove:

- 1) ima jasno definisan i dobro dokumentovan sistem procjene operativnog rizika i upravljanja rizikom, sa jasno definisanim odgovornostima u okviru toga sistema;
- 2) sistem ocjenjivanja i upravljanja operativnim rizikom u banci je predmet redovnih nezavisnih pregleda od strane interne i/ili eksterne revizije;
- 3) sistem mjerenja operativnog rizika banke je integrisan u proces upravljanja operativnim rizikom u banci i rezultati mjerenja operativnog rizika predstavljaju integralni dio procesa praćenja i kontrolisanja operativnog rizika banke;
- 4) banka ima uspostavljen sistem izvještavanja koji obezbjeđuje odgovarajućim strukturama u banci izvještaje o operativnom riziku u banci, kao i procedure za preduzimanje potrebnih radnji na osnovu dobijenih informacija.

Banka koja za izračunavanje potrebnog kapitala za operativni rizik koristi standardizovani pristup može preći na korišćenje jednostavnog pristupa, samo uz saglasnost Centralne banke.

Izračunavanje potrebnog kapitala

Član 149

Ukupan potrebni kapital za operativni rizik, po standardizovanom metodu, predstavlja godišnji prosjek potrebnog kapitala za operativni rizik za tri uzastopne poslovne godine koje prethode godini za koju se izračunava potrebni kapital za operativni rizik, uvećan za 25%.

Potrebni kapital za operativni rizik za pojedinu godinu iz stava 1 ovog člana, predstavlja zbir potrebnog kapitala za sve poslovne linije banke, utvrđene u tabeli iz stava 3 ovog člana.

Potrebni kapital za pojedinu poslovnu liniju banke izračunava se tako što se na osnovicu za izračunavanje potrebnog kapitala iz člana 150 ove odluke primijeni odgovarajući koeficijent, utvrđen u sljedećoj tabeli:

Red. Br.	Poslovna linija	Vrsta djelatnosti	Koeficijent
1.	Korporativno finansiranje i finansijsko savjetovanje	<ul style="list-style-type: none"> - poslovi pokroviteljstva izdavanja finansijskih Instrumenata, - usluge koje se odnose na pokroviteljstvo izdavanja finansijskih instrumenata, - investicino savjetovanje, - savjetovanje privrednih društava koja se odnose na strukturu kapitala, poslovnu strategiju i slična pitanja i savjeti i usluge koji se odnose na statusne promjene privrednih društava, - poslovi istraživanja u oblasti investiranja, finansijska analiza, kao i drugi oblici savjetovanja u vezi poslova sa finansijskim instrumentima, 	0,18

2.	Trgovanje i saldiranje	<ul style="list-style-type: none"> - trgovanje za svoj račun, - brokerski poslovi, - primanje i procesuiranje naloga koji se odnose na odnosu na jedan ili više finansijskih instrumenata, - izvršavanje naloga za račun klijenata, - ponuda finansijskih instrumenata bez obaveze reotkupa, - upravljanje multilateralnim sistemima trgovanja, 	0,18
3.	Brokerski poslovi za stanovništvo, mala i srednja preduzeća	<ul style="list-style-type: none"> - primanje i procesuiranje naloga koji se odnose na jedan ili više finansijskih instrumenata, - izvršavanje naloga za račun klijenata, - ponuda finansijskih instrumenata bez obaveze reotkupa, 	0,12
4.	Komercijalno bankarstvo	<ul style="list-style-type: none"> - primanje depozita i drugih povratnih sredstava, - davanje kredita, - finansijski lizing, - izdavanje garancija i preuzimanje drugih vanbilansnih obaveza, 	0,15
5.	Bankarski poslovi sa fizičkim licima i preduzetnicima;	<ul style="list-style-type: none"> - primanje depozita i drugih povratnih sredstava, - davanje kredita, - finansijski lizing, - izdavanje garancija i preuzimanje drugih vanbilansnih obaveza 	0,18
6.	Plaćanji poravnanje	<ul style="list-style-type: none"> - platni promet, - izdavanje, obrada i evidentiranje platnih instrumenata, 	0,18
7.	Agencijski poslovi	<ul style="list-style-type: none"> - čuvanje i administriranje finansijskih instrumenata za račun klijenata, uključujući kastodi poslove i povezane usluge kao što su upravljanje novčanim sredstvima/ kolateralom i iznajmljivanje sefova, 	0,15
8.	Upravljanje sredstvima	<ul style="list-style-type: none"> - portfolio menadžment, - upravljanje investicionim fondovima, - ostali oblici upravljanja aktivom. 	0,12

Za godinu u kojoj je zbir neto kamatonosnih i neto nekamatonosni prihoda svih poslovnih linija negativan ili jednak nuli, za namjenu izračunavanja potrebnog kapitala za operativni rizik, potrebnom kapitalu za tu godinu se utvrđuje vrijednost nula.

Izračunavanje osnove

Član 150

Osnovicu za izračunavanje potrebnog kapitala za operativni rizik primjenom standardizovanog metoda, za pojedinačnu poslovnu liniju, predstavlja zbir ukupnih neto kamatonosnih i neto nekamatonosnih prihoda te poslovne linije u periodu za koji se vrši izračunavanje potrebnog kapitala.

Osnovica za izračunavanje potrebnog kapitala za operativni rizik izračunava se za svako poslovno područje i za svaku godinu koja se koristi pri izračunavanju prosjeka iz člana 149 stav 1 ove odluke.

Izračunavanje neto kamatonosnih i neto nekamatonosnih prihoda za pojedina poslovna područja vrši se u skladu sa metodologijom iz člana 146 ove odluke.

Potrebni kapital za pojedinu poslovnu liniju uključuje se pri izračunavanju potrebnog kapitala za godinu za koju se vrši izračunavanje potrebnog kapitala, bez obzira da li je izračunati potrebni kapital za to poslovnu liniju manji ili veći od nule.

Definisanje poslovnih linija

Član 151

Za namjene izračunavanja potrebnog kapitala za operativni rizik primjenom standardizovanog metoda banka je dužna da razvije i dokumentuje posebne politike i kriterijume za razvrstavanje djelatnosti u poslovne linije iz člana 149, stav 3 ove odluke, zasnovane na sljedećim načelima:

- 1) sve djelatnosti banke moraju biti raspoređene u poslovne linije, na način koji omogućava njihovu sveobuhvatnost i isključivost;
- 2) djelatnost koja ne može biti raspoređena u konkretnu poslovnu liniju, odnosno djelatnost koja predstavlja skup više djelatnosti, treba da bude raspoređena u poslovnu liniju koja preovlađuje, odnosno poslovnu liniju kojoj je ta djelatnost najbliža;
- 3) bankarski posao ili nebankarska aktivnost koja se eksplicitno ne može rasporediti u neku od utvrđenih poslovnih linija, a predstavlja dopunski posao glavnom poslu koji pripada nekoj od utvrđenih poslovnih linija, raspoređuje se u poslovnu liniju u koju se raspoređuje glavni posao;
- 4) za nove poslove banka je dužna da dokumentovano obrazloži raspoređivanje u određenu poslovnu liniju;
- 5) djelatnost koja ne može biti raspoređena i ne pripada ni jednoj poslovnoj liniji treba da bude raspoređena u poslovnu liniju za koju je utvrđen najveći koeficijent;
- 6) raspoređivanje djelatnosti po poslovnim linijama za izračunavanje potrebnog kapitala za operativni rizik, mora biti u skladu sa poslovnim linijama koje je banka definisala kod kreditnog i tržišnih rizika;
- 7) za politike definisanja poslovnih linija treba utvrditi odgovornost izvršnih direktora banke;

- 8) proces oblikovanja poslovnih linija mora biti predmet nezavisne ocjene od strane interne i eksterne revizije.

VI. ADEKVATNI KAPITAL

Strategija i planovi kapitala

Član 152

Banka je dužna da razvije strategiju planiranja kapitala koja će obezbijediti održavanje nivoa kapitala minimalno na propisanom nivou i koji može podržati faktore kao što su očekivani rast plasmana i budućih izvora sredstava, politiku dividendi kao i zahtjev za povećanje minimalnog iznosa potrebnog kapitala izračunatog u skladu sa ovom odlukom i drugim propisima Centralne banke.

Banka je dužna da usvaja godišnje planove kapitala kojima se jasno definišu:

- 1) strateški ciljevi i vremenski period za njihovo ostvarivanje, uzimajući u obzir uticaj makroekonomskih činilaca i promjena smjera ekonomskog ciklusa na strateške planove;
- 2) postupci planiranja kapitala i odgovornosti za taj postupak;
- 3) način na koji će banka obezbjeđivati potrebni kapital u budućnosti;
- 4) relevantna kapitalna ograničenja (npr. efekti nove regulative);
- 5) opšti plan za postupanje u nepredviđenim okolnostima (npr. način pribavljanja dodatnog kapitala, ograničavanje poslovne aktivnosti ili korišćenje tehnika ublažavanja rizika).

Postupak ocjenjivanja potrebnog kapitala za ostale rizike

Član 153

Banka je dužna da uspostavi odgovarajuću internu metodologiju utvrđivanja visine potrebnog kapitala za rizike za koje Centralna banka nije propisala metodologije za izračunavanje potrebnog kapitala (rizik kamatne stope iz bankarske knjige, rizik likvidnosti, rizik reputacije, rizik usklađenosti i dr), uzimajući u obzir rizični profil, sistem upravljanja rizicima i tehnike koje koristi za smanjenje rizika.

Banka je dužna da metodologijom utvrđivanja potrebnog kapitala, u skladu sa stavom 1 ovog člana, obuhvati:

- 1) identifikaciju rizika;
- 2) mjerenje ili procjenu pojedinog rizika i određivanje pripadajućih iznosa potrebnog kapitala;
- 3) određivanje ukupnog iznosa potrebnog kapitala;
- 4) usklađivanje nivoa sopstvenih sredstava i izračunatog potrebnog kapitala za sve rizike.

Banka je dužna da izračunavanje ukupnog potrebnog kapitala za rizike iz stava 1 ovog člana sprovodi najmanje jednom godišnje, a u slučaju značajne promjene rizičnog profila banke i češće.

Identifikacija rizika

Član 154

Banka je dužna da zavisno od svog rizičnog profila identifikuje rizike kojima je izložena ili bi mogla biti izložena u svom poslovanju, a za koje propisima Centralne banke nije utvrđena metodologija za izračunavanje potrebnog kapitala (u daljem tekstu: ostali rizici).

Utvrđivanje ostalih rizika i određivanje njihovog značaja treba da bude zasnovano na sveobuhvatnoj procjeni svih rizika kojima je banka izložena ili bi mogla biti izložena, a koji su svojstveni pojedinim poslovima, proizvodima, aktivnostima, procesima i sistemima banke.

Metodologije mjerenja ili procjene rizika

Član 155

Banka može kod izračunavanja potrebnog kapitala za ostale rizike da kvantitativnim metodama mjeri ili, u slučaju da je rizike teško kvantifikovati na taj način, procjenjuje značajne rizike koristeći metodologije koje su najadekvatnije u odnosu na njenu organizaciju i poslovne aktivnosti.

Banka je dužna da utvrdi za koje je ostale rizike, prilikom utvrđivanja potrebnog kapitala, primjereno koristiti kvantitativne metode, a za koje je adekvatnije koristiti isključivo mjere smanjenja ili kontrolisanja rizika.

Banka može da koristi različite metode za izračunavanje potrebnog kapitala za pojedine vrste rizika, pri čemu je dužna da definiše odgovarajuću metodologiju mjerenja ili procjene svakog pojedinog rizika i da dokumentuje i obrazloži:

- 1) metode mjerenja ili procjene rizika;
- 2) procjenu nemjerljivih rizika;
- 3) bilo kakve korekcije nivoa rizika u slučaju kada banka utvrdi da korišćene metode za mjerenje ili procjenu određenog rizika ne odražavaju trenutnu izloženost banke tom riziku.

Utvrđivanje ukupnog potrebnog kapitala

Član 156

Ukupan iznos potrebnog kapitala banke predstavlja zbir:

- 1) potrebnog kapitala za kreditni rizik, tržišne rizike i operativni rizik, izračunatog primjenom metodologija iz ove odluke,
- 2) potrebnog kapitala za rizik zemlje, izračunatog u skladu sa propisom Centralne banke kojim se propisuje metodologija za izračunavanje potrebnog kapitala za rizik zemlje;
- 3) potrebnog kapitala za ostale rizike, izračunatog primjenom izabranih metodologija.

Ukoliko je iznos sopstvenih sredstava manji od izračunatog potrebnog kapitala banka je dužna da uskladi iznos sopstvenih sredstava sa iznosom potrebnog kapitala.

Izračunavanje koeficijenta solventnosti

Član 157

Koeficijent solventnosti, kao relativni pokazatelj izloženosti banke rizicima u poslovanju, izračunava se primjenom sljedeće formule:

$$\frac{SS}{RPAK + 10 (PKT + PKO) + RPADR} \times 100 = \text{_____} \% \text{ (koeficijent solventnosti),}$$

Elementi formule iz stava 1 ovog člana imaju sljedeće značenje:

SS - iznos sopstvenih sredstva banke;

RPAK- iznos rizikom ponderisane aktive za kreditni rizik;

PKT - iznos potrebnog kapitala za tržišne rizike;

PKO- iznos potrebnog kapitala za operativni rizik;

RPADR - iznos ukupne rizikom ponderisane aktive za druge rizike.

Iznos rizikom ponderisane aktive za druge rizike (**RPADR**) izračunava se primjenom sljedeće formule:

$$RPADR = 10(PKRZ + PKOR)$$

Elementi formule iz stava 3 ovog člana imaju sljedeće značenje:

PKRZ- potrebni kapital za rizik zemlje iz člana 156 ,stav 1 , tačka 2) ove odluke,

PKOR - zbir potrebnog kapitala za rizike iz člana 156 , stav 1, tačka 3) ove odluke.

Integrisanje postupka ocjenjivanja adekvatnosti kapitala u sistem upravljanja bankom

Član 158

Banka je dužna da ocjenjuje adekvatnost kapitala.

Ocjenjivanje adekvatnosti kapitala mora biti sastavni dio sistema upravljanja bankom.

Rezultate postupka ocjenjivanja adekvatnosti kapitala banka koristi za:

- 1) definisanje i praćenje ostvarenja strategije upravljanja rizicima;
- 2) alokaciju kapitala na pojedine organizacione djelove;
- 3) donošenje odluka u procesu kreditiranja i planiranja;
- 4) donošenje značajnih strateških odluka (npr. ponuda novog proizvoda, ulazak na nova tržišta, i dr.).

Izveštavanje Centralne banke

Član 159

Banka je dužna da dostavlja Centralnoj banci izvještaj o postupku ocjenjivanja i metodologijama za izračunavanje potrebnog kapitala, koji minimalno obuhvata:

- 1) organizacionu strukturu, sa opisom dodijeljenih ovlaštenja i odgovornosti licima i organizacionim jedinicama koje su uključene u postupak ocjenjivanja adekvatnosti kapitala;
- 2) opis metodologija koje su korišćene za određivanje potrebnog kapitala za ostale rizike;
- 3) opis sistema mjerenja/procjene ostalih rizika;
- 4) način kontrolisanja i tehnike smanjenja za ostale rizike;
- 5) opis stresnih testiranja koje banka koristi u postupku ocjenjivanja adekvatnosti kapitala i rezultate tih testiranja;
- 6) procjenu postupka ocjenjivanja adekvatnosti kapitala, koja treba da identifikuje slabosti i nedostatke u samom procesu i pravovremene korektivne mjere koje će biti preduzete radi njihovog otklanjanja;
- 7) za banke čija matična banka ima sjedištem van Crne Gore, način usklađivanja postupka ocjenjivanja adekvatnosti kapitala banke sa postupkom koji sprovodi matična banka.

Banka je dužna da izvještaj o postupku ocjenjivanja adekvatnosti kapitala za prethodnu godinu, dostavlja Centralnoj banci najkasnije do 31. marta tekuće godine.

VI. ZAVRŠNE ODREDBE

Član 160

Danom stupanja na snagu ove odluke prestaje da važi Odluka o minimalnim standardima kapitala banke („Sl.list RCG“, br.44/02 i 62/06 i „Sl.list Crne Gore“, br.09/07).

Član 161

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

O.br.0101-323/11-6

Podgorica, 18.09.2008.god.

SAVJET CENTRALNE BANKE CRNE GORE

Predsjednik,
Ljubiša Krgović s.r.

SPISAK PRIZNATIH BERZI

- 1) American Securities Exchange
- 2) Athens Stock Exchange (ASE)
- 3) Australian Securities Exchange
- 4) Banjalučka berza
- 5) Barcelona Stock Exchange (Bolsa de Barcelona)
- 6) Beogradska berza
- 7) Berlin Stock Exchange (Berliner Börse)
- 8) Bilbao Stock Exchange (Bolsa de Valores de Bilbao)
- 9) Bolsa de Madrid
- 10) Borsa Italiana
- 11) Börse Düsseldorf
- 12) Börse Hannover
- 13) Budapest Stock Exchange
- 14) Canadian Venture Exchange (CDNX)
- 15) Cassa di Compensazione e Garanzia S. p. A (CCG)
- 16) Chicago Board of Trade
- 17) Chicago Board Options Exchange
- 18) Copenhagen Stock Exchange (Kobenhavns Fondsbors)
- 19) Deutsche Börse
- 20) Euronext Amsterdam
- 21) Euronext Brussels
- 22) Euronext Lisbon
- 23) Euronext Paris
- 24) Finnish Options Exchange
- 25) Hamburger Börse
- 26) Hong Kong Exchanges and Clearing Limited
- 27) Irish Stock Exchange
- 28) LCH Clearent
- 29) Ljubljanska borza
- 30) London Securities and Derivatives Exchange (OMLX)
- 31) London Stock Exchange
- 32) Luxembourg Stock Exchange (Société de la Bourse de Luxembourg SA)
- 33) Madrid Stock Exchange (Bolsa de Valores de Madrid)
- 34) Македонска берза
- 35) MEFF Renta Fija
- 36) MEFF Renta Variable
- 37) Montenegroberza
- 38) Montreal Stock Exchange (Bourse de Montreal)
- 39) Munich Stock Exchange (Bayerische Börse in München)
- 40) Nagoya Stock Exchange

- 41) National Association of Securities Dealers Incorporated (NASDAQ)
- 42) New York Stock Exchange
- 43) NEX Montenegro
- 44) Oesterreichische Kontrollbank Aktiengesellschaft (OeKB)
- 45) OMX Nordic Exchange Copenhagen A/S
- 46) OMX Nordic Exchange Helsinki Oy
- 47) OMX Nordic Exchange Iceland
- 48) OMX Nordic Exchange Stockholm AB
- 49) Osaka Securities Exchange
- 50) Oslo Stock Exchange (Oslo Bors)
- 51) Philadelphia Stock Exchange
- 52) Riga Stock Exchange
- 53) Russian Trading System Stock Exchange;
- 54) Singapore Exchange Limited (SGX)
- 55) Stuttgart Stock Exchange (Baden-Württembergische Wertpapierbörse zu
- 56) Stuttgart)
- 57) SVX Swiss Exchange
- 58) Tallinn Stock Exchange
- 59) The Clearing Corporation
- 60) The Depository Trust and Clearing Corporation
- 61) The Norwegian Futures and Options Clearinghouse (Norsk
- 62) Opsjonsentral A.S.)
- 63) The Options Clearing Corporation
- 64) Tokyo Financial Exchange
- 65) Tokyo Stock Exchange
- 66) Toronto Stock Exchange
- 67) TSX Venture Exchange
- 68) Valencia Stock Exchange (Bolsa de Valores de Valencia)
- 69) Vienna Stock Exchange
- 70) Vilnius Stock Exchange
- 71) Zagrebačka burza

VRSTE FINANSIJSKIH DERIVATA

I. Finansijski derivati na kamatnu stopu:

- 1) jednovalutni kamatni svop ugovori (engl. single-currency interest rate swaps);
- 2) svop ugovori osnove (engl. basis swaps);
- 3) kamatni forvard ugovori;
- 4) kamatni fjučers ugovori;
- 5) kupljene kamatne opcije,
- 6) ostali ugovori sa sličnim karakteristikama.

II. Finansijski derivati na valutu i zlato:

- 1) međuvalutni kamatni svop ugovori (engl. cross-currency interest rate swaps);
- 2) valutni forvard ugovori;
- 3) valutni fjučers ugovori;
- 4) kupljene valutne opcije;
- 5) ostali ugovori sa sličnim karakteristikama;
- 6) ugovori sa sličnim karakteristikama kao ugovori iz tačke 1) -4) ovog stava, a koji se odnose na zlato.

Ugovori koji su po svojim karakteristikama slični ugovorima iz stava I, tač 1) - 5) i stava II, tač. 1)-4) ovog člana koji se odnose na druge referentne instrumente ili indekse, obuhvataju minimalno sljedeće instrumente:

- 1) opcije, fjučers ugovore, svop ugovore, forvard ugovore na kamatnu stopu i sve druge finansijske derivate koji se odnose na hartije od vrijednosti, strane valute, kamatne stope, prinost ili neki drugi derivatni finansijski instrument, finansijski indeks ili finansijske mjere, a mogu se izmiriti fizički ili u novcu;
- 2) opcije, fjučers ugovore, svop ugovore, forvard ugovore na kamatnu stopu i sve druge finansijske derivate koji se odnose na kamatnu stopu, a moraju se izmiriti u novcu ili se mogu izmiriti u novcu na zahtjev jedne od ugovornih strana (ili u slučaju neispunjenja obaveze druge ugovorne strane, ili nastanka nekog drugog događaja koji uzrokuje zatvaranje transakcije);
- 3) finansijske ugovore za razlike.

792.

Na osnovu člana 17 stav 1 tačka 2 Zakona o Centralnoj banci Crne Gore (»Sl. list RCG«, br. 52/00 i 47/01) i člana 76 stav 2 Zakona o bankama (»Sl. list Crne Gore«, br.17/08) Savjet Centralne banke Crne Gore, na sjednici održanoj 17. i 18. septembra 2008. godine, donio je

O D L U K U

o internoj reviziji u bankama

I. Opšta odredba

Predmet regulisanja

Član 1

Ovom odlukom bliže se uređuju osnovni principi organizovanja interne revizije u bankama i utvrđuju obaveze banaka koje se odnose na uspostavljanje i funkcionisanje interne revizije.

II. Organizacija i funkcionisanje interne revizije

Normativno uređivanje interne revizije

Član 2

Organizaciju interne revizije, kao i položaj, ovlašćenja i odgovornosti lica koja vrše funkciju interne revizije, banka uređuje statutom i drugim opštim aktima banke, u skladu sa Zakonom o bankama i ovom odlukom.

Akt o internoj reviziji

Član 3

Banka je dužna da donese akt o internoj reviziji kojim, kao minimum, definiše:

- 1) poslove interne revizije;
- 2) način obavljanja interne revizije, s jasnim i sažetim opisom pojedinačnih postupaka interne revizije, a naročito postupaka koje se odnose na :
  - nenajavljenju reviziju,
  - postupanje sa evidencijama i dokumentacijom koji su odabrani za reviziju,
  - procjenu i vrednovanje primijenjenog sistema interne kontrole;
- 3) elemente koje treba da sadrži izvještaj o izvršenoj internoj reviziji;
- 4) elemente koje treba da sadrži godišnji izvještaj o radu interne revizije.

Elementi godišnjeg plana interne revizije

Član 4

Pri izradi godišnjeg plana interne revizije banka je dužna da:

- 1) aktivnosti interne revizije utvrdi tako da one budu u funkciji ostvarivanja poslovnih ciljeva banke;
- 2) predmet interne revizije utvrdi sveobuhvatno, detaljno i jasno;
- 3) učestalost interne revizije poveća u oblastima poslovanja banke sa višim stepenom rizika.

Metodologija interne revizije

Član 5

Metodologiju rada interne revizije utvrđuje samostalno interni revizor, odnosno lice koje rukovodi organizacionim dijelom za internu reviziju (u daljem tekstu: interni revizor).

Revizijski rizici

Član 6

Interni revizor je dužan da reviziju planira i vrši na način koji mu omogućava formiranje mišljenja o predmetu revizije, uz najmanji rizik da to mišljenje bude pogrešno.

Pri definisanju nalaza o izvršenoj reviziji interni revizor treba da ima u vidu revizijske rizike koji mogu uticati na tačnost nalaza, i to:

- 1) inherentni rizik, pod kojim se podrazumijeva rizik da neke materijalno značajne činjenice neće biti otkrivene u postupku revizije, nezavisno od postojanja sistema interne kontrole;
- 2) kontrolni rizik, pod kojim se podrazumijeva rizik da neke materijalno značajne činjenice neće biti otkrivene u postupku revizije, zbog slabosti u sistemu interne kontrole;
- 3) detekcioni rizik, pod kojim se podrazumijeva rizik da neke materijalno značajne činjenice neće biti otkrivene metodama i tehnikama revizije, koje se primjenjuju u konkretnoj reviziji.

Izveštaj o izvršenoj reviziji treba da sadrži i procjenu nivoa revizijskih rizika, vezanih za konkretnu reviziju.

Pristup dokumentaciji banke

Član 7

Banka je dužna da licima koja vrše internu reviziju omogući slobodan pristup poslovnim knjigama, kao i drugoj dokumentaciji i podacima koji su potrebni za vršenje revizije.

Postupanje u slučaju značajnih nepravilnosti

Član 8

Ako se tokom revizije pojedinih elemenata poslovanja banke utvrdi da postoje nezakonitosti u poslovanju ili kršenja pravila o upravljanju rizicima, zbog čega banci

prijeti nelikvidnost, insolventnost ili je time ugrožena sigurnost njenog poslovanja, interni revizor je dužan da o tim činjenicama bez odlaganja u pisanoj formi obavijesti Centralnu banku, odbor direktora banke i odbor za reviziju.

Izveštaj o reviziji

Član 9

Izveštaj o izvršenoj reviziji interni revizor dostavlja odboru za reviziju, na mišljenje, u skladu sa planom rada.

Izveštaj iz stava 1 ovog člana, kao minimum, mora da sadrži sljedeće elemente:

- 1) opis predmeta revizije, nalaze revizije, sa objašnjenjima i analizom efekata uočenih nedostataka i nepravilnosti;
- 2) predloge i preporuke za otklanjanje utvrđenih nezakonitosti i nepravilnosti;
- 3) rokove za otklanjanje utvrđenih nepravilnosti, i imena lica odgovornih za otklanjanje utvrđenih nepravilnosti;
- 4) predloge za unapređenje funkcionisanja sistema interne kontrole;
- 5) druge konstatacije, ocjene i predloge vezane za otklanjanje utvrđenih nepravilnosti.

Postupanje po preporukama internog revizora

Član 10

Lice odgovorno za otklanjanje utvrđenih nepravilnosti u poslovanju, dužno je da blagovremeno razmatra preporuke interne revizije i izvještava odbor direktora, odbor za reviziju i internog revizora o aktivnostima preduzetim u cilju otklanjanja utvrđenih nepravilnosti i nedostataka.

Interni revizor je dužan da prati realizaciju preporuka interne revizije i sačinjava izvještaj o realizaciji preporuka, sa jasno navedenim stepenima ispunjenja obaveza iz preporuka i razlozima za njihovo eventualno neispunjenje.

Radni papiri internog revizora

Član 11

Primjerak izvještaja o izvršenoj reviziji koji se čuva u dokumentaciji internog revizora treba da sadrži, kao prilog, radne papire nastale u procesu revizije u periodu na koji se izvještaj odnosi.

Radni papiri predstavljaju dokumentaciju i materijal koji revizor prikuplja ili priprema u postupku vršenja revizije, a koji:

- 1) pomažu internom revizoru u planiranju i vršenju revizije (npr. radni papiri iz prethodnih revizija);
- 2) služe za evidentiranje revizijskih dokaza;
- 3) služe kao dokaz da je revizija obavljena u skladu sa Međunarodnim standardima za profesionalnu praksu interne revizije;
- 4) pomažu u nadzoru, pregledu i koordinaciji posla interne revizije;
- 5) omogućavaju internom revizoru formiranje konačnog nalaza o izvršenoj reviziji.

Radni papiri treba da obuhvate dokumentaciju, podatke i informacije koji bi drugom internom revizoru omogućili da razumije obavljene posao, s tim da radni papiri ne treba da budu previše obimni.

Godišnji izvještaj o radu

Član 12

Godišnji izvještaj o radu interne revizije sačinjava interni revizor i dostavlja ga, na mišljenje, odboru za reviziju.

Izvještaj iz stava 1 ovog člana kao minimum mora da sadrži sljedeće elemente:

- 1) izvještaj o ostvarenju godišnjeg plana interne revizije;
- 2) sažeti prikaz značajnijih nalaza revizije;
- 3) ocjenu preduzetih mjera za otklanjanje utvrđenih nepravilnosti;
- 4) podatke o licima odgovornim za otklanjanje nepravilnosti u radu na koje se odnose preporuke internog revizora;
- 5) način praćenja preporučenih aktivnosti za otklanjanje uočenih nepravilnosti i nedostataka u poslovanju banke;
- 6) način i odgovornost za izradu, korišćenje i čuvanje dokumentacije o obavljenoj internoj reviziji.

Saradnja sa spoljnim revizorom i Centralnom bankom

Član 13

Interni revizor saraduje sa Centralnom bankom i spoljnim revizorom, u cilju razmatranja identifikovanih rizičnih oblasti u poslovanju banke, ocjene preduzetih mjera za otklanjanje nepravilnosti u radu banke i unapređenja kvaliteta saradnje između internih i spoljnih revizora.

III. Završne odredbe

Član 14

Danom stupanja na snagu ove odluke prestaje da važi Odluka o internoj reviziji u bankama ("Sl.list RCG", br. 72/03).

Član 15

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u »Službenom listu Crne Gore«.

O.br.0101-323/11-11
Podgorica, 18.09.2008.god.

SAVJET CENTRALNE BANKE CRNE GORE

Predsjednik,
Ljubiša Krgović s.r.

793.

Na osnovu člana 17 stav 1 tačka 2) Zakona o Centralnoj banci Crne Gore (»Sl.list RCG«, br. 52/00 i 47/01) i člana 67 stav 3 Zakona o bankama (»Sl.list Crne Gore«, br.17/08), Savjet Centralne banke Crne Gore, na sjednici održanoj 17. i 18. septembra 2008. godine, donio je

O D L U K U

o minimalnim standardima za upravljanje rizikom kamatne stope koji ne proizilazi iz trgovačkih aktivnosti banke

1. Opšte odredbe

Član 1

Ovom odlukom se propisuju minimalni standardi za upravljanje rizikom kamatne stope koji ne proizilazi iz trgovačkih aktivnosti banke (u daljem tekstu: rizik kamatne stope iz bankarske knjige).

Član 2

Pojedini pojmovi upotrijebljeni u ovoj odluci imaju sljedeće značenje:

- 1) »**bankarska knjiga**« označava sve bilansne i vanbilansne stavke banke koje se ne smatraju pozicijama iz trgovačke knjige;
- 2) »**trgovačka knjiga**« ima značenje utvrđeno propisom Centralne banke o adekvatnosti kapitala banaka;
- 3) »**značajna valuta**« je svaka valuta koja čini više od 5% ukupne bilansne i vanbilansne imovine, ili ukupnih bilansnih i vanbilansnih obaveza bankarske knjige;
- 4) »**standardizovani kamatni šok**« predstavlja paralelno pomjeranje (pozitivno i negativno) kamatnih stopa na referentnoj krivulji prinosa za 200 baznih bodova za svaku značajnu valutu pojedinačno, odnosno po ostalim valutama ukupno;
- 5) »**bazni bod**« je jedinica koja je jednaka stotom dijelu od 1%.

2. Upravljanje rizikom

Član 3

U skladu sa strategijom i politikama za upravljanje rizicima u banci, banka je dužna da:

- 1) procjenjuje sve značajne izvore rizika kamatne stope (neusklađenost dospjeća, rizik krive prinosa, bazni rizik, opcijski rizik);
- 2) uspostavi adekvatan sistem izvještavanja o izloženosti riziku kamatne stope u bankarskoj knjizi, koji uključuje redovno izvještavanje lica odnosno organa ili tijela, odgovornih za upravljanje rizikom kamatne stope u bankarskoj knjizi;

- 3) određuje inpute (npr. kamatne stope, dospijeća, vrijeme do sljedeće promjene kamatnih stopa, ugrađene opcije i dr.) koji na odgovarajući način odražavaju uticaj promjena kamatnih stopa na rizik kamatne stope iz bankarske knjige;
- 4) mjeri izloženost riziku kamatne stope za sve bilansne i vanbilansne stavke iz bankarske knjige koje su osjetljive na rizik kamatne stope, primjenom utvrđenih metoda mjerenja rizika, a minimalno primjenom gep analiza;
- 5) mjeri i prati promjenu ekonomske vrijednosti banke zbog izloženosti riziku kamatne stope stavki aktive iz bankarske knjige;
- 6) vrši testiranje osjetljivosti banke na rizik kamatne stope u bankarskoj knjizi i rezultate testa koristi prilikom donošenja odluka i revidiranja politika, procedura i limita koji se odnose na rizik kamatne stope.

Član 4

Banka je dužna da svojim aktima propiše način utvrđivanja visine kamatnih stopa, a u slučaju korišćenja indeksa kamatnih stopa vrste indeksa koji će se koristiti pri utvrđivanju kamatnih stopa, kao i kriterijume na osnovu kojih se mogu koristiti pojedini indeksi.

Kriterijumi iz stava 1 ovog člana se odnose na maksimum obuhvata po indeksu, maksimum dospijeća po proizvodu i ostale slične faktore.

Član 5

Banka je dužna da mjeri i prati uticaj rizika kamatne stope na promjenu ekonomske vrijednost bankarske knjige, korišćenjem standardizovanog kamatnog šoka, i to pojedinačno po svim značajnim valutama, a po ostalim valutama zbirno.

Banka mjeri uticaj rizika kamatne stope na promjenu ekonomske vrijednosti bankarske knjige po sljedećem postupku:

- 1) sve stavke iz bankarske knjige osjetljive na rizik kamatne stope banka raspoređuje u odgovarajuće vremenske zone iz sljedeće tabelle:

Vremenska zona	Sredina vremenske zone	Procijenjeno modifikovano trajanje	Kamatni šok u baznim bodovima (b.b.)	Ponder
	1	2	3	4=2 x 3
do 1 mjeseca	0,5 mjeseci	0,04 godine	200 b.b	0,08 %
od 1 do 3 mjeseca	2 mjeseca	0,16 godina	200 b.b	0,32 %
od 3 do 6 mjeseci	4,5 mjeseci	0,36 godina	200 b.b.	0,72 %
od 6 do 12 mjeseci	9 mjeseci	0,71 godina	200 b.b.	1,43 %
od 1 do 2 godine	1,5 godina	1,38 godina	200 b.b.	2,77 %
od 2 do 3 godine	2,5 godina	2,25 godina	200 b.b.	4,49 %

od 3 do 4 godine	3,5 godina	3,07 godina	200 b.b.	6,14 %
od 4 do 5 godina	4,5 godina	3,85 godina	200 b.b.	7,71 %
od 5 do 7 godina	6 godina	5,08 godina	200 b.b.	10,15 %
od 7 do 10 godina	8,5 godina	6,63 godina	200 b.b.	13,26 %
od 10 do 15 godina	12,5 godina	8,92 godina	200 b.b.	17,84 %
od 15 do 20 godina	17,5 godina	11,21 godina	200 b.b.	22,43 %
preko 20 godina	22,5 godina	13,01 godina	200 b.b.	26,03 %

- 2) raspoređivanje stavki iz stava 2 tačka 1) ovog člana u odgovarajuću vremensku zonu vrši se tako što se:
  - stavke s fiksnom kamatnom stopom raspoređuju u vremenske zone prema preostalom vremenu dospijeća,
  - stavke s promjenjivom kamatnom stopom raspoređuju prema vremenu do sljedeće promjene kamatnih stopa,
  - stavke kod kojih nije poznato, ili se ne može sa sigurnošću utvrditi vrijeme do dospijeća (depoziti po viđenju, pozicije kod kojih se kamatne stope mijenjaju na osnovu odluke organa banke i dr.) raspoređuju se na osnovu procjene bazirane na ranijem iskustvu;
- 3) pozicije imovine i obaveza (po svakoj značajnoj valuti pojedinačno a po ostalim valutama zbirno) saberu se po svakoj vremenskoj zoni iz tabele iz stava 2 ovog člana i dobijeni rezultati predstavljaju neto pozicije po tim zonama;
- 4) izračunata neto pozicija po svakoj vremenskoj zoni, pomnoži se odgovarajućim ponderom iz tabele iz stava 2 ovog člana (za pojedinu značajnu valutu i po ostalim valutama zbirno) i dobijeni rezultati predstavljaju ponderisane pozicije po tim zonama;
- 5) ponderisane pozicije po svim vremenskim zonama se saberu i dobijeni rezultat predstavlja neto dugu ili neto kratku poziciju u bankarskoj knjizi (po pojedinoj značajnoj valuti i po ostalim valutama ukupno);
- 6) saberu se neto duge i neto kratke pozicije po svim valutama u apsolutnim iznosima i dobijeni rezultat predstavlja ukupnu rizikom ponderisanu poziciju bankarske knjige.

Član 6

Ako je iznos ukupne rizikom ponderisane pozicije bankarske knjige, izračunat u skladu sa članom 5 ove odluke, veći od 20% iznosa sopstvenih sredstava banke, Centralna banka će naložiti banci da preduzme odgovarajuće mjere (povećanje iznosa sopstvenih sredstava, mjere za smanjenje rizika i dr.).

Član 7

Izveštavanje o izloženosti riziku kamatne stope u bankarskoj knjizi vrši se posebno za svaku značajnu valutu i ukupno po ostalim valutama.

Član 8

Banka izvještava Centralnu banku o riziku kamatne stope iz bankarske knjige na obrascima i u rokovima utvrđenim posebnim propisom Centralne banke.

3. Završna odredba

Član 9

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u »Službenom listu Crne Gore«.

O.br.0101-323/11-7

Podgorica, 18.09. 2008.god.

SAVJET CENTRALNE BANKE CRNE GORE

Predsjednik,
Ljubiša Krgović s.r.

794.

Na osnovu člana 17 stav 1 tačka 2) Zakona o Centralnoj banci Crne Gore ("Sl. list RCG" br, 52/00 i 47/01), a u vezi sa čl. 54, 57 i 58 Zakona o bankama ("Sl.list Crne Gore", br. 17/08), Savjet Centralne banke Crne Gore, na sjednici održanoj 17. i 18. septembra 2008. godine, donio je

O D L U K U

o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama

1. Opšta odredba

Predmet regulisanja

Član 1

Ovom odlukom se utvrđuju minimalni standardi za upravljanje kreditnim rizikom u bankama.

2.1. Elementi upravljanja rizikom

Okviri upravljanja rizikom

Član 2

Banka je dužna da efikasno upravlja kreditnim rizikom i održava svoj kreditni portfolio u okvirima utvrđenim strategijom za upravljanje rizicima i kreditnom politikom.

Analiza kreditnog zahtjeva

Član 3

Pri analizi zahtjeva za odobrenje kredita, banka je dužna da, kao minimum:

- 1) utvrdi namjenu kredita;
- 2) procijeni kreditnu sposobnost tražioca kredita, vrijednost kolaterala i uticaj drugih faktora koji su relevantni za mjerenje izloženosti kreditnom riziku po osnovu konkretnog kredita, primjenom odredbi čl. 15 -18 ove odluke.

Prije odobravanja kredita ili drugih izloženosti, banka je dužna pribaviti pisanu izjavu korisnika, koja treba da sadrži podatke o svim njegovim povezanim interesima sa drugim licima, kao i obavezu korisnika da obavještava banku o svim promjenama koje mogu biti od uticaja na visinu izloženosti banke prema tom korisniku.

Kreditni dosije

Član 4

Banka je dužna da obezbijedi da svaki kredit bude adekvatno i tačno dokumentovan i da se za svaki kredit uspostavi i održava uredan i kompletan kreditni dosije, koji hronološki prati odobravanje i kvalitet odobrenog kredita, sve do njegove konačne naplate ili regulisanja duga na drugi način.

Kreditni dosije, kao minimum, mora da sadrži dokumente, podatke i informacije kojima se dokumentuju:

- 1) identitet korisnika kredita i sa njim povezanih lica, kao i njegovog garanta;
- 2) sposobnost korisnika da uzima kredite, odnosno pozajmljuje finansijska sredstva;
- 3) za korisnika kredita kome je odobreno restrukturiranje duga:
  - zahtjev korisnika kredita za restrukturiranje duga,
  - analizu uzroka koji su doveli do restrukturiranja duga i razloge za prihvatanje restrukturiranja duga;
- 4) finansijsko stanje korisnika kredita, njegovu sposobnost za vraćanje kredita, kao i dinamiku i izvore otplate kredita;
- 5) vrsta i kvalitet kolaterala;
- 6) namjena odobrenog kredita i namjensko korišćenje utrošenih sredstava.

Mjerenje kreditnog rizika

Član 5

Banka je dužna da uspostavi adekvatan sistem i analitičke tehnike koje omogućavaju banci da mjeri kreditni rizik obuhvatajući sve vrste transakcija i da posveti dovoljnu pažnju rizicima koji se ne mogu kvantifikovati i odnosu između kreditnog rizika i drugih rizika.

Banka je dužna da mjeri pojedinačne izloženosti kreditnom riziku uzimajući u obzir minimalne zahtjeve iz odredbi ove odluke kojima se uređuje klasifikacija aktive.

Banka je dužna da u procesu procjenjivanja pojedinačnih izloženosti, kao i izloženosti kreditnom riziku po osnovu cjelokupnog portfolia, procjenjuje i izloženost kreditnom riziku zbog naglog rasta bilansne aktive, kao i mogućih nepovoljnih uslova poslovanja, uključujući i promjene u ekonomskom ambijentu.

Analiza kreditnog portfolia

Član 6

Banka je dužna da kontinuirano vrši analizu strukture i kvaliteta cjelokupnog kreditnog portfolia, koja obuhvata analizu koncentracije rizika sadržanu u portfoliu i procjenu budućih trendova strukture i kvaliteta kreditnog portfolia.

Banka je dužna da obezbijedi adekvatnu diverzifikovanost kreditnog portfolia banke i u tom cilju utvrdi limite za koncentraciju izloženosti, u skladu sa datim ciljnim tržištima i opštom kreditnom strategijom.

Pod koncentracijom izloženosti, u smislu stava 1 ovog člana, podrazumjeva se više kredita i drugih izloženosti koji su direktno ili indirektno odobreni pojedinačnom korisniku, grupi povezanih korisnika, licima povezanim sa bankom, pojedinim industrijskim i ekonomskim sektorima, geografskim regionima, kao i druge grupe kredita i ostalih izloženosti koje imaju slične karakteristike rizika.

Banka treba da razmatra i po potrebi uvodi i dodatna ograničenja i druge razumne mjere za obezbjeđivanje adekvatne diverzifikovanosti kreditnog portfolia, zavisno od kompleksnosti i obima poslovanja banke.

Praćenje kreditnog rizika

Član 7

Banka je dužna da uspostavi sistem praćenja strukture i kvaliteta različitih djelova kreditnog portfolia u skladu sa prirodom, veličinom i kompleksnošću ukupnog portfolia banke.

Banka je dužna da prati cjelokupnu strukturu i kvalitet kreditnog portfolia, kreditni rizik koji proizilazi iz ukupnog portfolia, kao i rizike pojedinačnih kredita i transakcija, s tim da krediti klasifikovani u kategoriju "C" i niže (u daljem tekstu: nekvalitetna aktiva) budu predmet posebnog razmatranja i praćenja.

Procedure za poboljšanje stanja kreditnog portfolia

Član 8

Banka je dužna da uspostavi procedure za blagovremeno preduzimanje aktivnosti za poboljšanje stanja kreditnog portfolia, a posebno nekvalitetne aktive, uključujući i procedure za ponovno ugovaranje, odnosno restrukturiranje kredita, ili preduzimanje drugih mjera prema korisniku kredita čiji je cilj da se gubici banke svedu na najmanju moguću mjeru, kao i procedure za aktiviranje i unovčavanje kolateralala.

Stresno testiranje

Član 9

Prilikom procjene rizičnosti cjelokupnog kreditnog portfolia banka je dužna da sprovodi stresno testiranje.

Proces stresnog testiranja obuhvata:

- 1) identifikovanje mogućih događaja ili budućih promjena ekonomskih uslova koji bi mogli imati nepovoljan uticaj na izloženost banke kreditnom riziku;
- 2) procjenu sposobnosti banke da izdrži takve promjene.

Banka je dužna da definiše vrste, obim i učestalost stresnog testiranja (najmanje tromjesečno), kao i postupke i radnje koje će preduzeti u slučajevima kada su rezultati stresnog testiranja nepovoljni.

Limiti izloženosti prema jednom licu ili grupi povezanih lica

Član 10

Banka je dužna da, polazeći od ograničenja izloženosti utvrđenih Zakonom o bankama, u svojim aktima utvrdi ograničenja izloženosti prema jednom licu, odnosno grupi povezanih lica.

U obračun ukupne izloženosti prema jednom licu, odnosno grupi povezanih lica, ne uključuju se :

- 1) izloženosti prema Vladi Crne Gore i vladama i centralnim bankama zemalja OECD-a koje imaju rejting "A" ili viši, utvrđen od strane eksterne institucije Standard&Pooor's, odnosno ekvivalentni rejting utvrđen od strane druge priznate eksterne institucije;
- 2) izloženosti koje su obezbijeđene:
  - bezuslovnim garancijama koje je izdala Vlada Crne Gore, ili vlade i centralne banke zemalja OECD-a koje ispunjavaju uslov iz stava 2 tačka 1) ovog člana;
  - bezuslovnim garancijama izdatim od strane banaka koje imaju rejting »A«ili viši, utvrđen od strane eksterne institucije »Standard & Poor's«, odnosno ekvivalentni rejting utvrđen od druge priznate eksterne institucije.
  - gotovinskim depozitom u konvertibilnim valutama, do visine deponovanih sredstava, ukoliko su sredstva deponovana u banci, a jedino banka može raspolagati tim sredstvima do visine dospjelog nenaplaćenog potraživanja, a rok za povraćaj depozita ističe tek nakon potpunog izmirenja obaveze dužnika;
  - zalogom u vidu hartija od vrijednosti koje su izdale vlade ili centralne banke zemalja OECD-a, čija je tržišna vrijednost najmanje za 25% veća od neotplaćenog iznosa izloženosti, ili
  - zalogom u vidu instrumenata tržišta novca izdatih na razvijenim finansijskim tržištima, čija je tržišna vrijednost najmanje za 30% veća od neotplaćenog iznosa kredita, uz saglasnost Centralne banke.

2.2. Klasifikacija aktive

Obaveza klasifikacije

Član 11

Banka je dužna da, stavke aktive i vanbilansa po osnovu kojih je izložena kreditnom riziku, klasifikuje u odgovarajuću klasifikacionu grupu odnosno podgrupu iz člana 19 ove odluke.

Rizične i nerizične stavke

Član 12

Stavkama aktive i vanbilansa iz člana 11 ove odluke, smatraju se stavke aktive po osnovu kojih je banka izložena riziku neispunjenja obaveze dužnika i stavke vanbilansa koje predstavljaju potencijalne obaveze banke, kao što su:

- 1) krediti, pozajmice, kamate, naknade, potraživanja po osnovu lizinga, depoziti kod banaka i avansi;
- 2) izdate garancije, ostala jemstva, otvoreni akreditivi i odobreni a još neiskorišćeni krediti.

Stavkama aktive i vanbilansa po osnovu kojih banka nije izložena kreditnom riziku, smatraju se:

- 1) gotovina i gotovinski ekvivalenti, osnovna sredstva, učešća u kapitalu drugih lica, hartije od vrijednosti namijenjene za trgovinu i hartije od vrijednosti raspoložive za prodaju;
- 2) primljene garancije, dobijene kreditne obaveze, otpisani krediti, dobijeni kolateral i aktiva koja se drži na čuvanju.

Banka je dužna da za stavke aktive i vanbilansa koje nijesu definisane u st. 2 i 3 ovog člana sprovodi sljedeći postupak:

- 1) utvrdi da li je po osnovu tih stavki banka izložena kreditnom riziku;
- 2) stavke aktive, odnosno vanbilansa za koje utvrdi da banku izlažu kreditnom riziku klasifikuje u odgovarajuću klasifikacionu grupu, u skladu sa odredbama ove odluke.

Dinamika klasifikacije

Član 13

Banka je dužna da najmanje jednom mjesečno vrši klasifikaciju stavki aktive i vanbilansa po osnovu kojih je izložena kreditnom riziku (u daljem tekstu: stavke aktive).

Ukoliko u periodu između dvije klasifikacije nastupe okolnosti koje zahtijevaju klasifikaciju pojedine stavke aktive u nižu klasifikacionu grupu, odnosno podgrupu (dva stepena ili više), banka je dužna da tu stavku aktive klasifikuje u odgovarajuću klasifikacionu grupu odmah po nastanku tih okolnosti.

Kriterijumi za klasifikaciju

Član 14

Kriterijumi za klasifikaciju aktive su:

- 1) kreditna sposobnost dužnika ;
- 2) urednost dužnika u izmirivanju obaveza;
- 3) kvalitet kolaterala;
- 4) drugi relevantni faktori.

Procjena kreditne sposobnosti dužnika

Član 15

Procjena kreditne sposobnosti dužnika zasniva se na procjeni sposobnosti i spremnosti dužnika da iz primarnih izvora otplate duga, blagovremeno i u potpunosti izmiruje obaveze prema banci.

Banka je dužna da za svaku stavku aktive definiše primarne izvore otplate duga.

Primarnim izvorima otplate duga smatraju se naročito novčana sredstva ostvarena iz poslovnih i drugih aktivnosti dužnika.

Procjena kreditne sposobnosti dužnika zasniva se na analizi sljedećih pokazatelja poslovanja:

- 1) profitabilnost i ekonomičnost;
- 2) likvidnost;
- 3) kapitalizovanost i zaduženost;
- 4) novčani tokovi u prethodnom periodu;
- 5) novčani tokovi u budućnosti;
- 6) drugi relevantni pokazatelji kreditne sposobnosti dužnika.

Banka je dužna da analizom pokazatelja poslovanja iz stava 4 ovog člana minimalno obuhvati sljedeće vremenske periode:

- 1) za pokazatelje iz stava 4 tač. 1) - 4) ovog člana, period od najmanje tri godine prije klasifikacije kredita;
- 2) za pokazatelj iz stava 4 tačka 5) ovog člana, period od odobravanja kredita do isteka ugovorenog roka za vraćanje kredita;

Izuzetno od stava 5 ovog člana, za dužnika koji posluje kraće od vremenskog perioda iz tač. 1) istog stava, banka je dužna da analizom pokazatelja poslovanja obuhvati period od početka poslovanja tog dužnika do trenutka klasifikacije kredita.

Urednost u izmirivanju obaveza

Član 16

Procjenom urednosti dužnika obuhvata se urednost dužnika u izvršavanju obaveza prema banci i drugim povjeriocima iz finansijskog sektora.

Dužnik uredno izvršava svoje obaveze prema banci, ukoliko u periodu od dvije godine prije klasifikacije:

- 1) nije kasnio u izvršavanju svojih obaveza prema banci, ili je kasnio neznatno u odnosu na ugovorene rokove;
- 2) nije kod banke koristio novi kredit kojim je zamijenjen postojeći kredit (u daljem tekstu: obnavljanje kredita), ili je koristio novi kredit kojim je zamijenjen postojeći kredit, ali to obnavljanje kredita ne predstavlja restrukturiranje duga u smislu člana 34 ove odluke, i

- 3) banka nije produžavala dužniku rok za vraćanje kredita, ili je banka produžavala dužniku rok za vraćanje kredita, ali to produženje roka ne predstavlja restrukturiranje duga u smislu člana 34 ove odluke.

Procjena urednosti dužnika u ispunjenju obaveza prema drugim povjericima iz finansijskog sektora vrši se na osnovu raspoloživih baza podataka i podataka pribavljenih od dužnika.

Procjena kvaliteta kolaterala

Član 17

Procjena kvaliteta kolaterala vrši se na osnovu njegove neto vrijednosti, tržišnih i drugih uslova za realizaciju tog kolaterala, uzimajući naročito u obzir rokove u kojima se kolateral može realizovati.

Neto vrijednost kolaterala, u smislu ove odluke, predstavlja procijenjeni novčani iznos koji banka može ostvariti unovčavanjem ili realizacijom kolaterala na drugi način, umanjen za sve troškove koji se odnose na realizaciju kolaterala.

Banka je dužna da:

- 1) procjenu neto vrijednosti kolaterala vrši primjenom standarda koji važe za procjenu odgovarajućeg kolaterala, uključujući i procjenu uticaja tržišnih i drugih uslova na visinu novčanog iznosa koji banka može ostvariti realizacijom kolaterala;
- 2) procjenu roka za realizaciju kolaterala zasniva na procjeni vremena neophodnog za sprovođenje sudskog ili drugog postupka za realizaciju kolaterala.

Procjena drugih relevantnih faktora

Član 18

U postupku klasifikacije stavki aktive, za procjenu drugih faktora relevantnih za klasifikaciju stavki aktive, obuhvataju se naročito:

- 1) informacije o opštem ekonomskom ciklusu;
- 2) informacije o stanju i perspektivama privredne grane kojoj pripada dužnik;
- 3) podaci o koncentraciji kredita u pojedinim privrednim granama i prema određenoj grupi korisnika kredita;
- 4) tržišna pozicija dužnika;
- 5) vlasničke i statusne promjene kod dužnika;
- 6) korporativno upravljanje i sposobnosti menadžmenta za ostvarenje programa za koji dobijaju finansijsku podršku banke;
- 7) strukturiranost kredita;
- 8) kompatibilnost namjene kredita sa djelatnošću dužnika, i
- 9) usklađenost odobravanja kredita sa politikama i procedurama banke.

Klasifikacione grupe

Član 19

Banka je dužna da, zavisno od vjerovatnoće ostvarivanja gubitka, stavku aktive klasifikuje u jednu od sljedećih klasifikacionih grupa, i to u:

- 1) grupu A - „dobra aktiva“ klasifikuje stavke aktive za koje se procjenjuje da će u skladu sa ugovorom biti u cjelosti naplaćene;
- 2) grupu B - „aktiva sa posebnom napomenom“- sa podgrupama B1 i B2, klasifikuje stavke aktive za koje postoji niska vjerovatnoća ostvarivanja gubitka, a te stavke aktive zahtijevaju posebnu pažnju banke jer bi potencijalni rizik, ukoliko ne bi bio adekvatno praćen, mogao da dovede do slabijih perspektiva u pogledu naplate po osnovu tih stavki aktive;
- 3) grupu C - „substandardna aktiva“- sa podgrupama C1, C2, C3 i C4, klasifikuje stavke aktive za koje postoji visoka vjerovatnoća ostvarivanja gubitka, zbog jasno utvrđenih slabosti koje ugrožavaju naplatu po osnovu tih stavki aktive;
- 4) grupu D - „sumnjiva aktiva“ klasifikuje stavke aktive za koje je naplata u cjelosti, imajući u vidu kreditnu sposobnost dužnika, vrijednost i mogućnost realizacije kolaterala, malo vjerovatna;
- 5) grupu E - „gubitak“ klasifikuje stavke aktive koje će biti u potpunosti nenaplative, ili će biti naplative u neznatnom iznosu.

2.2.1. Klasifikacija kredita

Grupa A

Član 20

U klasifikacionu grupu A klasifikuje se kredit za koji su generalno ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) analiza profitabilnosti i ekonomičnosti pokazuje da postoji veoma visoka profitabilnost i ekonomičnost poslovanja dužnika;
- 2) analiza likvidnosti pokazuju da je dužnik visoko likvidan i ima stabilne eksterne izvore finansiranja;
- 3) odnos kapitala prema ukupnoj pasivi i prema pozajmljenim sredstvima, koeficijent zaduženosti i drugi parametri pokazuju veoma visok nivo kapitalizovanosti i nizak nivo zaduženosti dužnika;
- 4) polugodišnji izvještaji o novčanim tokovima dužnika za posljednje dvije godine pokazuju da su novčani prilivi bili značajno veći od novčanih odliva u istom periodu i da postoji pozitivan trend u tom periodu;
- 5) novčani tokovi u budućnosti su realno projektovani i pokazuju da će novčani prilivi u periodu otplate kredita biti značajno veći od novčanih odliva;
- 6) dužnik u periodu od najmanje dvije godine prije klasifikacije nije imao kašnjenja u izvršavanju obaveza prema banci ili je imao neznatna kašnjenja.

Grupa B- podgrupa B1

Član 21

U klasifikacionu grupu B- podgrupu B1 klasifikuje se kredit za koji su generalno ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) analiza profitabilnosti i ekonomičnosti pokazuje da postoji visoka profitabilnost i ekonomičnost poslovanja dužnika, ali postoje i činjenice koje ukazuju na blago pogoršanje ovog parametra poslovanja u budućnosti;
- 2) analiza likvidnosti pokazuje da je dužnik visoko likvidan, ali postoje i činjenice koje ukazuju na blago pogoršanje likvidnosti u budućnosti;
- 3) odnos kapitala prema ukupnoj pasivi i prema pozajmljenim sredstvima, koeficijent zaduženosti i drugi parametri pokazuju veoma visok nivo kapitalizovanosti i nizak nivo zaduženosti dužnika, ali postoje i činjenice koje ukazuju na blago pogoršanje ovog parametra poslovanja u budućnosti;
- 4) polugodišnji izvještaji o novčanim tokovima dužnika za posljednje dvije godine pokazuju da su novčani prilivi bili značajno veći od novčanih odliva u istom periodu, ali postoje i činjenice koje ukazuju na blago pogoršanje ovog parametra poslovanja u budućnosti;
- 5) novčani tokovi u budućnosti su realno projektovani i pokazuju da će novčani prilivi u periodu otplate kredita biti značajno veći od novčanih odliva, ali postoje i činjenice koje ukazuju na blago pogoršanje ovog parametra poslovanja u budućnosti;
- 6) dužnik je u periodu od dvije godine prije klasifikacije imao manja kašnjenja u izvršavanju obaveza prema banci.

Grupa B - podgrupa B2

Član 22

U klasifikacionu grupu B-podgrupu B2 klasifikuje se kredit za koji su generalno ispunjeni sljedeći uslovi :

- 1) analiza profitabilnosti i ekonomičnosti pokazuje da postoji dobra profitabilnost i ekonomičnost poslovanja dužnika;
- 2) analiza likvidnosti pokazuje da dužnik ima dobru likvidnost;
- 3) odnos kapitala prema ukupnoj pasivi i prema pozajmljenim sredstvima, koeficijent zaduženosti i drugi parametri pokazuju visok nivo kapitalizovanosti i nizak nivo zaduženosti dužnika;
- 4) polugodišnji izvještaji o novčanim tokovima dužnika za posljednje dvije godine pokazuju da su novčani prilivi bili veći od novčanih odliva u istom periodu;
- 5) novčani tokovi u budućnosti su realno projektovani i pokazuju da će novčani prilivi u periodu otplate kredita biti veći od novčanih odliva;
- 6) dužnik je u periodu od dvije godine prije klasifikacije imao više puta manja kašnjenja u izvršavanju obaveza prema banci;
- 7) postoje činjenice zbog kojih može doći do problema u otplati kredita, kao što su:
  - informacije o kreditnoj sposobnosti dužnika nijesu kompletne ili dobro dokumentovane,
  - kredit nije odobren u skladu sa aktima poslovne politike banke,

- u analizu kredita nijesu uključena druga lica koja sa dužnikom čine grupu povezanih korisnika kredita.
- 8) dužnik je u periodu od dvije godine prije klasifikacije imao kašnjenja u izvršavanju obaveza prema banci, ali ne duža od 60 dana.

Grupa C - podgrupa C1

Član 23

U klasifikacionu grupu C- podgrupu C1 klasifikuje se kredit za koji su generalno ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) analiza profitabilnosti i ekonomičnosti pokazuje da postoji niska profitabilnost i ekonomičnost poslovanja dužnika;
- 2) analiza likvidnosti pokazuju da dužnik ima nisku likvidnost;
- 3) odnos kapitala prema ukupnoj pasivi i prema pozajmljenim sredstvima, koeficijent zaduženosti i drugi parametri pokazuju nizak nivo kapitalizovanosti i značajan nivo zaduženosti dužnika;
- 4) polugodišnji izvještaji o novčanim tokovima dužnika za posljednje dvije godine pokazuju da su novčani prilivi bili minimalno veći od novčanih odliva u istom periodu;
- 5) novčani tokovi u budućnosti su realno projektovani i pokazuju da će novčani prilivi u periodu otplate kredita biti minimalno veći od novčanih odliva;
- 6) dužnik je u periodu od dvije godine prije klasifikacije imao kašnjenja u izvršavanju obaveza prema banci, ali ne duža od 80 dana.

Grupa C - podgrupa C2

Član 24

U klasifikacionu grupu C- podgrupu C2 klasifikuje se kredit za koji su generalno ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) analiza profitabilnosti i ekonomičnosti pokazuje da postoji niska profitabilnost i ekonomičnost poslovanja dužnika, a postoje i činjenice koje ukazuju na blago pogoršanje ovog parametra poslovanja u budućnosti;
- 2) parametri likvidnosti pokazuju da dužnik ima nisku likvidnost, a postoje i činjenice koje ukazuju na pogoršanje likvidnosti u budućnosti;
- 3) odnos kapitala prema ukupnoj pasivi i prema pozajmljenim sredstvima, koeficijent zaduženosti i drugi parametri pokazuju nizak nivo kapitalizovanosti i značajan nivo zaduženosti dužnika, a postoje i činjenice koje ukazuju na pogoršanje ovog parametra poslovanja u budućnosti;
- 4) polugodišnji izvještaji o novčanim tokovima dužnika za posljednje dvije godine pokazuju da su novčani prilivi bili minimalno veći od novčanih odliva u istom periodu, a postoje i činjenice koje ukazuju na blago pogoršanje ovog parametra poslovanja u budućnosti;
- 5) novčani tokovi u budućnosti su realno projektovani i pokazuju da će novčani prilivi u periodu otplate kredita biti minimalno veći od novčanih odliva, a

postoje i činjenice koje ukazuju na pogoršanje ovog parametra poslovanja u budućnosti;

- 6) dužnik je, u periodu od dvije godine prije klasifikacije, imao kašnjenja u izvršavanju obaveza prema banci, ali ne duža od 100 dana.

Grupa C - podgrupa C3

Član 25

U klasifikacionu grupu C-podgrupu C3 klasifikuje se kredit za koji su generalno ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) analiza profitabilnosti i ekonomičnosti pokazuje da postoji kritično nizak nivo profitabilnosti i ekonomičnosti poslovanja dužnika;
- 2) analiza likvidnosti pokazuju da postoji kritično nizak nivo likvidnosti dužnika;
- 3) odnos kapitala prema ukupnoj pasivi i prema pozajmljenim sredstvima, koeficijent zaduženosti i drugi parametri pokazuju kritično nizak nivo kapitalizovanosti i visok nivo zaduženosti dužnika;
- 4) polugodišnji izvještaji o novčanim tokovima dužnika za posljednje dvije godine pokazuju da su novčani prilivi u pojedinim periodima bili manji od novčanih odliva u istom periodu;
- 5) novčani tokovi u budućnosti su realno projektovani i pokazuju da će novčani prilivi u periodu otplate kredita u pojedinim periodima biti manji od novčanih odliva.
- 6) dužnik je, u periodu od dvije godine prije klasifikacije, imao kašnjenja u izvršavanju obaveza prema banci, ali ne duža od 120 dana.

Grupa C- podgrupa C4

Član 26

U klasifikacionu grupu C-podgrupu C4 klasifikuje se kredit za koji su generalno ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) analiza profitabilnosti i ekonomičnosti, pokazuje da postoji neprofitabilnost i neekonomičnost poslovanja dužnika;
- 2) analiza likvidnosti pokazuje da je dužnik povremeno nelikvidan;
- 3) odnos kapitala prema ukupnoj pasivi i prema pozajmljenim sredstvima, koeficijent zaduženosti i drugi parametri pokazuju potkapitalizovanost i visok nivo zaduženosti dužnika;
- 4) polugodišnji izvještaji o novčanim tokovima dužnika za posljednje dvije godine pokazuju da su novčani prilivi bili manji od novčanih odliva u istom periodu;
- 5) analiza novčanih tokova u budućnosti pokazuje da će novčani prilivi u periodu otplate kredita biti manji od novčanih odliva;
- 6) dužnik je, u periodu od dvije godine prije klasifikacije, imao kašnjenja u izvršavanju obaveza prema banci, ali ne duža od 150 dana;
- 7) kredit nije u potpunosti obezbijeđen kolateralom.

Grupa D

Član 27

U klasifikacionu grupu D klasifikuju se krediti koji generalno ispunjavaju uslove za klasifikovanje u kategoriju „E“-gubitak, ali postoje određeni faktori koji pokazuju da se u kratkom roku može očekivati makar djelimična naplata potraživanja, kao što su:

- 1) pokrenut je postupak naplate potraživanja pred nadležnim organom, vansudskim putem, kroz stečajni postupak ili postupak likvidacije nad dužnikom;
- 2) korisnik kredita je pokrenuo postupak obezbjeđivanja dodatnog kolaterala kojim će kredit biti potpuno obezbijeđen;
- 3) banka je pokrenula postupak za realizaciju kolaterala;
- 4) dužnik je u periodu od dvije godine prije klasifikacije imao kašnjenja u izvršavanju obaveza prema banci, ali ne duža od 180 dana.

Grupa E

Član 28

U klasifikacionu grupu E- „gubitak“ klasifikuje se kredit za koji su generalno ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) analiza profitabilnosti i ekonomičnosti pokazuje da postoji neprofitabilnost i neekonomičnost u poslovanju dužnika;
- 2) analiza likvidnosti pokazuje da je dužnik visoko nelikvidan;
- 3) odnos kapitala prema ukupnoj pasivi i prema pozajmljenim sredstvima, koeficijent zaduženosti i drugi parametri pokazuju da postoji znatna potkapitalizovanost i izrazito visok nivo zaduženosti dužnika;
- 4) polugodišnji izvještaji o novčanim tokovima dužnika za posljednje dvije godine pokazuju da su novčani prilivi bili značajno manji od novčanih odliva u istom periodu;
- 5) projekcija novčanih tokova pokazuje da će novčani prilivi u periodu otplate kredita biti značajno manji od novčanih odliva;
- 6) dužnik je, u periodu od dvije godine prije klasifikacije, imao kašnjenja u izvršavanju obaveza prema banci duže od 180 dana.

U klasifikacionu grupu E- „gubitak“ klasifikuje se i kredit odobren dužniku nad kojim je otvoren stečajni postupak ili postupak likvidacije.

Pravila za utvrđivanje klasifikacione grupe

Član 29

Banka je dužna da u postupku klasifikacije kredita vrši pojedinačnu procjenu svih pokazatelja poslovanja iz člana 15 ove odluke i na bazi te procjene utvrdi generalnu ispunjenost uslova za klasifikaciju tog kredita u određenu klasifikacionu grupu, odnosno podgrupu.

Pri utvrđivanju generalne ispunjenosti uslova za klasifikaciju kredita u određenu klasifikacionu grupu, odnosno podgrupu, polazi se od sljedećih pravila:

- 1) ako svi pokazatelji poslovanja dužnika pripadaju istoj klasifikacionoj grupi, odnosno podgrupi, kredit se razvrstava u tu klasifikacionu grupu, odnosno podgrupu;
- 2) kredit za koji većina pokazatelja poslovanja dužnika pripada jednoj klasifikacionoj grupi, odnosno podgrupi, može se klasifikovati u tu klasifikacionu grupu, odnosno podgrupu, ukoliko nema više od dva pokazatelja koji pripadaju neposredno nižoj klasifikacionoj grupi, odnosno podgrupi;
- 3) za slučajeve koji nijesu obuhvaćeni pravilima iz tač. 1) i 2) ovog člana, banka je dužna da generalnu ispunjenost uslova za klasifikaciju kredita u konkretnu klasifikacionu grupu utvrđuje na osnovu analize kvaliteta, značaja, međuzavisnosti i uticaja pokazatelja poslovanja dužnika na procjenu njegove kreditne sposobnosti.

Klasifikacija po osnovu urednosti dužnika

Član 30

Kada postoji kašnjenje u otplati, kredit se ne može rasporediti u višu klasifikacionu grupu, odnosno podgrupu, od:

- 1) podgrupe „C1“, ako dužnik kasni sa izvršenjem obaveze po tom kreditu duže od 60 dana,
- 2) podgrupe „C2“, ako dužnik kasni sa izvršenjem obaveze po tom kreditu duže od 80 dana,
- 3) podgrupe „C3“, ako dužnik kasni sa izvršenjem obaveze po tom kreditu duže od 100 dana,
- 4) podgrupe „C4“, ako dužnik kasni sa izvršenjem obaveze po tom kreditu duže od 120 dana,
- 5) grupe „D“, ako dužnik kasni sa izvršenjem obaveze po tom kreditu duže od 150 dana,
- 6) grupe „E“, ako dužnik kasni sa izvršenjem obaveze po tom kreditu duže od 180 dana.

Uticaj drugih relevantnih faktora na klasifikaciju

Član 31

Ukoliko se kroz procjenu relevantnih faktora iz člana 18 ove odluke pokaže da ti faktori, pojedinačno ili u kombinaciji, utiču na povećanje vjerovatnoće neizmirenja obaveze dužnika, banka je dužna da kredit rasporedi u klasifikacionu grupu, odnosno podgrupu, koja je najmanje za jedan stepen niža od klasifikacione grupe, odnosno podgrupe, u koju bi taj kredit bio raspoređen na osnovu procjene kreditne sposobnosti dužnika.

Klasifikacija malih kredita

Član 32

Banka može mali kredit klasifikovati u odgovarajuću klasifikacionu grupu na bazi podataka o urednosti dužnika u izvršavanju obaveza prema banci.

Malim kreditom, u smislu ove odluke, smatra se:

- 1) potraživanje prema fizičkom licu po osnovu kredita za stambenu izgradnju, kupovinu, rekonstrukciju ili adaptaciju stambenog prostora, bez obzira na visinu potraživanja, pod uslovom da se radi o stambenoj jedinici namijenjenoj za stanovanje korisnika kredita i ukoliko ta nepokretnost banci služi kao kolateral i ima neto vrijednost najmanje u visini potraživanja;
- 2) ukupno potraživanje prema jednom fizičkom licu, izuzev potraživanja iz stava 1 tačka 1) ovog člana, ukoliko taj iznos ne prelazi 30.000 EUR;
- 3) ukupno potraživanje prema preduzetniku, bez obzira na namjenu kredita, ukoliko taj iznos ne prelazi 30.000 EUR.

Ukupnim potraživanjem prema jednom fizičkom licu, odnosno preduzetniku, u smislu stava 2 ovog člana, smatra se ukupna bilansna i vanbilansna izloženost banke prema tom licu, njegovom supružniku i djeci koja sa njima žive u ekonomskoj zajednici.

Banka je dužna da, za potrebe upravljanja kreditnim rizikom, vrši grupisanje malih kredita u odgovarajuće grupe, na osnovu zajedničkih karakteristika, kao što su: namjena kredita, način odobravanja kredita, sredstva obezbjeđenja tih kredita, ročnost i druge zajedničke karakteristike.

Banka, zavisno od uvođenja novih proizvoda i usluga, može povećavati utvrđeni broj grupa malih kredita, ali ne može kredite iz postojećih grupa svrstavati u nove grupe malih kredita.

Pri raspoređivanju malih kredita u odgovarajuću klasifikacionu grupu banka je dužna da primijenjuje pravila klasifikacije iz člana 30 ove odluke.

Korisnik više kredita

Član 33

Ukoliko jedno lice koristi više kredita kod banke, a jedan ili više kredita su klasifikovani u podgrupu C1 ili niže, banka je dužna da sva potraživanja prema tom licu klasifikuje u tu najnižu klasifikacionu grupu, odnosno podgrupu.

Izuzetno od stava 1 ovog člana:

- 1) banka može klasifikovati pojedine kredite u višu klasifikacionu grupu, odnosno podgrupu, ako može dokazati da su ti krediti po svojim karakteristikama ili izvorima otplate jasno odvojivi od drugih kredita odobrenih istom korisniku i da:
  - je izvršena procjena kredita pokazala da nema neizvjesnosti u vezi sposobnosti dužnika da otplati dug, pri čemu procjena mora uključiti ocjenu vjerovatnoće otplate, uzimajući u obzir poslovnu poziciju i finansijsko stanje dužnika, kao i tokove gotovine i pouzdanost primarnih izvora otplate tog kredita,
  - banka stalno prati i kontrolíše otplatu tog kredita i može adekvatno dokumentovati procjenu kreditne sposobnosti dužnika za otplatu tog kredita;

- 2) ako je više od 90% od ukupne knjigovodstvene vrijednosti (uključujući i obračunatu a nenaplaćenu kamatu) svih kredita iz stava 1 ovog člana klasifikovano u grupu A - »dobra aktiva« ili B - »aktiva sa posebnom napomenom«, banka može te kredite zadržati u okviru iste klasifikacione grupe.

Klasifikacija restrukturiranih kredita

Član 34

Banka je dužniku restrukturirala kredit ako je, zbog pogoršanja dužnikove kreditne sposobnosti:

- 1) produžila rok otplate za glavnice ili za kamatu;
- 2) smanjila kamatnu stopu na odobreni kredit;
- 3) preuzela potraživanje dužnika prema trećem licu, na ime potpune ili djelimične naplate kredita;
- 4) smanjila iznos duga, glavnice ili kamate;
- 5) kapitalizovala kamatu po kreditu odobrenom dužniku;
- 6) zamijenila postojeći kredit novim kreditom (obnavljanje kredita);
- 7) napravila druge slične pogodnosti koji olakšavaju finansijsku poziciju dužnika.

Ne smatra se restrukturiranjem kredita:

- 1) izmjena uslova otplate glavnice zbog nepredvidjenih okolnosti koje su van kontrole dužnika (npr. kašnjenja u kompletiranju projekta), ukoliko efektivna kamatna stopa ostaje nepromijenjena u odnosu na ugovorene uslove, sve dok se plaćanje kamate vrši na vrijeme;
- 2) smanjenje kamatne stope ili kapitalizacija kamate, koji nijesu uzrokovani pogoršanjem kreditne sposobnosti dužnika.

U postupku restrukturiranja kredita, banka je dužna da:

- 1) izvrši analizu finansijskog stanja dužnika, radi procjene da li će dužnik, nakon restrukturiranja kredita, ostvarivati novčane tokove koji će biti dovoljni za otplatu glavnice i kamate;
- 2) obezbijedi adekvatne informacije o rezultatima restrukturiranja u skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardima i Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja, odnosno da:
  - definiše i utvrdi realnu vrijednost po kojoj će banka knjigovodstveno evidentirati aktivu dobijenu u procesu restrukturiranja kredita i tačno utvrditi svaki gubitak u vezi sa restrukturiranjem kredita, i
  - obezbijedi ažurno knjigovodstveno evidentiranje svih elemenata izvršenih transakcija u procesu restrukturiranja kredita;
- 3) za aktivu koju stiže na ime naplate duga, primijeni koncept procjene realne vrijednosti, s tim što:
  - kada postoji stabilno tržište, procjena realne vrijednosti aktive je jednaka njenoj tržišnoj vrijednosti,
  - kada je tržište nestabilno ili se vrijednost stečene aktive ne može odrediti, banka je dužna da obezbijedi procjenu realne vrijednosti te aktive po profesionalnim standardima.

Banka je dužna da nova potraživanja koja su rezultat restrukturiranja kredita, klasifikuje u odgovarajuću klasifikacionu grupu, odnosno podgrupu i formira adekvatne rezervacije, u skladu sa odredbama ove odluke.

Restrukturirani kredit kod koga nije došlo do promjene dužnika, banka ne može klasifikovati u višu klasifikacionu grupu, odnosno podgrupu, sve dok se ne ostvari redovna otplata glavnice i kamate tokom perioda od najmanje šest mjeseci nakon restrukturiranja kredita.

Višestruka klasifikacija

Član 35

Kredit se može klasifikovati u više od jedne klasifikacione grupe, odnosno podgrupe.

Stavka aktive koja je klasifikovana u podgrupu "C1" ili niže, smatra se nekvalitetnom aktivom, u smislu ove odluke.

Kredit koji pripada nekvalitetnoj aktivu, a za koji je neto vrijednost kolaterala manja od nenaplaćenog iznosa kredita, klasifikuje se na sljedeći način:

- 1) dio nenaplaćenog iznosa kredita, u visini neto vrijednosti kolaterala, ukoliko su prava banke na realizaciju kolaterala utvrđena i garantovana kao prava prvog reda, klasifikuje se u grupu C – "substandardna aktiva";
- 2) preostali dio kredita se klasifikuje u grupu D- „sumnjiva aktiva“ ili u grupu E- »gubitak«, primjenom sljedećih kriterijuma:
  - dio nenaplaćenog iznosa kredita za koji se očekuje naplata klasifikuje se u grupu D - "sumnjiva aktiva",
  - ostatak kredita za koji se ne očekuje naplata klasifikuje se u grupu E - »gubitak«.

2.2.2. Klasifikacija ostalih stavki aktive i stavki vanbilansa

Klasifikacija ostalih stavki aktive iz bilansa banke

Član 36

Klasifikacija stavki aktive iz bilansa banke, koje nijesu kredit, vrši se na bazi primjenljivih kriterijuma iz člana 14 ove odluke, kao i na osnovu drugih činjenica koje su od uticaja na utvrđivanje nivoa potencijalnog rizika gubitka koji proizilazi iz tih stavki aktive.

Klasifikacija stavki vanbilansa

Član 37

Klasifikacija stavki vanbilansa po osnovu kojih je banka izložena kreditnom riziku, vrši se u skladu sa kriterijumima iz ove odluke koji se koriste pri klasifikaciji kredita, primjenom tih kriterijuma na potencijalnog dužnika banke.

Klasifikacija ugovorenog a još neiskorišćenog kredita vrši se ukoliko je banka neopozivo dužna da ispuni neizvršene obaveze po tom kreditnom aranžmanu.

2.2.3. Strožija klasifikacija

Nalaganje strožije klasifikacije

Član 38

Centralna banka može naložiti banci strožiju klasifikaciju stavki aktive, ukoliko ocijeni da banka nije izvršila klasifikaciju u skladu sa odredbama ove odluke.

Kada Centralna banka naloži strožiju klasifikaciju stavki aktive, banka je dužna da, odmah po prijemu naloga, izvrši traženu korekciju.

Centralna banka, u cilju obezbjeđenja kvalitetne dokumentacione osnove za kontrolu i analizu stanja banke, može naložiti banci da stanje nove klasifikacije, izvršene u skladu sa stavom 2 ovog člana, iskaže i u izvještajima iz ranijeg izvještajnog perioda.

2.2.4. Obračun, suspendovanje i kapitalizacija kamate

Obustava obračuna i suspendovanje kamate

Član 39

Banka je dužna da obračun kamate na stavku aktive klasifikovanu u kategoriju »nekvalitetna aktiva«, od trenutka klasifikacije vodi u vanbilansu.

Banka je dužna da suspenduje obračunatu nenaplaćenu kamatu na nekvalitetnu aktivu, izuzev ukoliko je ta stavka aktive obezbijedena kvalitetnim kolateralom i nalazi se u procesu naplate, uz očekivanje da će se naplata potraživanja ostvariti u razumnom vremenskom roku koji po pravilu nije duži od tri mjeseca.

U postupku klasifikacije stavke aktive, banka je dužna da kamatu iz stava 1 ovog člana klasifikuje u klasifikacionu grupu E-»gubitak«.

Kapitalizacija kamate

Član 40

Banka može da vrši kapitalizaciju kamate.

Kapitalizacija kamate, u smislu ove odluke, predstavlja pripisivanje obračunate a nenaplaćene kamate nenaplaćenoj glavnici, na dan dospijeća kamate ili kredita.

2.2.5. Rezervacije za gubitke po stavkama aktive

Utvrđivanje visine rezervacija

Član 41

Banka je dužna da rezervacije za gubitke po stavkama aktive formira i kontinuirano održava po klasifikacionim grupama, odnosno podgrupama, u procentima iz sljedeće tabele:

Red. Br.	Klasifikacione grupe i podgrupe	Procenat rezervacija
1.	Grupa A - "Dobra aktiva"	1 %
2.	Grupa B - "Aktiva sa posebnom napomenom": - podgrupa B1 - podgrupa B2	3 % 8%
3.	Grupa C - "Substandarna aktiva" - podgrupa C1 - podgrupa C2 - podgrupa C3 - podgrupa C4	20% 30 % 40% 50%
4.	Grupa D - "Sumnjiva aktiva"	75%
5.	Grupa E - "Gubitak"	100 %

Iznos rezervacija za potencijalne gubitke po stavkama aktive obračunava se korišćenjem knjigovodstvene vrijednosti potraživanja koja se množi sa utvrđenim procentom rezervacije, s tim što banka može prethodno knjigovodstvenu vrijednost stavke aktive za koju obračunava rezervaciju umanjiti za:

- 1) iznos kolaterala u vidu novčanog depozita;
- 2) iznos potraživanja koji je pokriven neopozivom garancijom:
  - zemalja ili centralnih banaka zemalja OECD-a;
  - banaka sa rejtingom boljim od A+, utvrđenim od eksterne agencije Standard&Poor`s, odnosno ekvivalentim rejtingom drugih priznatih rejting agencija;
  - pravnih lica čije poslovanje kontroliše Centralna banka Crne Gore.

Otpis duga

Član 42

Banka je dužna da stavke aktive koje identifikuje kao gubitak, odnosno klasifikuje u klasifikacionu grupu E- »gubitak«, odmah otpiše i preknjiži zadužujući račun

rezervacija za gubitke po stavkama aktive i odobravajući račune stavki aktive koje su identifikovane kao kategorija E - »gubitak«.

3. Prelazna i završna odredba

Član 43

Stupanjem na snagu ove odluke prestaju da važe:

- 1) Odluka o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom i poslovanju sa licima povezanim sa bankom („Sl.list RCG“, br.44/02 i 79/05 i „Sl list Crne Gore“, br. 7/08), izuzev odredbi člana 4a te odluke, koje će se primjenjivati do 31.12.2008. godine; i
- 2) Odluka o klasifikaciji aktive banaka, rezervama i rezervacijama za kreditne gubitke („Sl.list RCG“, br 59/07), izuzev odredbi čl.32 i 33 te odluke, koje će se primjenjivati do 31.12.2008. godine.

Član 44

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u »Službenom listu Crne Gore«.

O.br.0101-323/11-9

Podgorica, 18.09.2008. godine

SAVJET CENTRALNE BANKE CRNE GORE

Predsjednik,
Ljubiša Krgović, s.r.

795.

Na osnovu člana 17 stav 1 tačka 2) Zakona o Centralnoj banci Crne Gore ("Sl. list RCG", br. 52/00 i 47/01) i člana 20 stav 3 Zakona o bankama ("Sl. list Crne Gore", br. 17/08), Savjet Centralne banke Crne Gore, na sjednici održanoj 17. i 18. septembra 2008. godine, donio je

O D L U K U

o sadržaju i načinu vođenja registara banaka, filijala stranih banaka, mikrokreditnih finansijskih institucija, kreditnih unija i predstavništava stranih banaka

1. Opšta odredba

Predmet regulisanja

Član 1

Ovom odlukom se utvrđuje sadržaj i način vođenja registara lica kojima je Centralna banka Crne Gore (u daljem tekstu: Centralna banka) izdala dozvolu, odnosno odobrenje za rad, i to:

- 1) banaka;
- 2) filijala stranih banaka;
- 3) mikrokreditnih finansijskih institucija;
- 4) kreditnih unija, i
- 5) predstavništava stranih banaka.

2. Sadržaj registara

Registar banaka

Član 2

Registar banaka sadrži sljedeće podatke:

- 1) redni broj;
- 2) naziv i sjedište banke;
- 3) broj i datum rješenja Centralne banke kojim je banci izdata dozvola za rad;
- 4) predmet poslovanja banke, i to:
  - poslovi utvrđeni dozvolom za rad,
  - poslovi koji se obavljaju na osnovu odobrenja Centralne banke, sa brojem i datumom rješenja o izdavanju odobrenja za obavljanje tih poslova;
- 5) naziv i adresa organizacionih djelova banke u zemlji i inostranstvu;
- 6) naziv i adresa zavisnih pravnih lica banke;
- 7) imena članova odbora direktora banke;
- 8) imena izvršnih direktora banke;
- 9) imena članova odbora za reviziju banke;
- 10) podaci o statusnim promjenama banke;
- 11) broj i datum rješenja Centralne banke kojim je oduzeta dozvola za rad banke;
- 12) broj i datum rješenja Centralne banke kojim je pokrenut stečajni postupak, odnosno postupak likvidacije nad bankom.

Registar filijala stranih banaka

Član 3

Registar filijala stranih banaka sadrži sljedeće podatke:

- 1) redni broj;
- 2) broj i datum rješenja Centralne banke kojim je izdato odobrenje za osnivanje filijale;
- 3) naziv, adresu i sjedište strane banke koja osniva filijalu;
- 4) naziv, adresu i sjedište filijale ;
- 5) ime lica odgovornog za vođenje poslova filijale;
- 6) predmet poslovanja filijale;
- 7) imena članova organa upravljanja strane banke koja osniva filijalu;
- 8) broj i datum rješenja Centralne banke kojim je oduzeto odobrenje za rad filijale.

Registar mikrokreditnih finansijskih institucija

Član 4

Registar mikrokreditnih finansijskih institucija sadrži sljedeće podatke:

- 1) redni broj;
- 2) naziv i sjedište mikrokreditne finansijske institucije;
- 3) broj i datum rješenja Centralne banke kojim je mikrokreditnoj finansijskoj instituciji izdata dozvola za rad;
- 4) predmet poslovanja mikrokreditne finansijske institucije;
- 5) naziv i adresa organizacionih djelova mikrokreditne finansijske institucije;
- 6) imena članova odbora direktora (za mikrokreditne finansijske institucije koje su organizovane kao akcionarsko društvo);
- 7) ime izvršnog direktora mikrokreditne finansijske institucije;
- 8) broj i datum rješenja Centralne banke kojim je oduzeta dozvola za rad mikrokreditne finansijske institucije.

Registar kreditnih unija

Član 5

Registar kreditnih unija sadrži sljedeće podatke:

- 1) redni broj;
- 2) naziv i sjedište kreditne unije;
- 3) broj i datum rješenja Centralne banke kojim je kreditnoj uniji izdata dozvola za rad;
- 4) osnov povezanosti članova kreditne unije;
- 5) predmet poslovanja kreditne unije;
- 6) naziv i adresa organizacionih djelova kreditne unije;
- 7) imena članova odbora direktora kreditne unije;
- 8) ime izvršnog direktora kreditne unije;
- 9) broj i datum rješenja Centralne banke kojim je oduzeta dozvola za rad kreditne unije.

Registar predstavništava stranih banaka

Član 6

Registar predstavništava stranih banaka sadrži sljedeće podatke:

- 1) redni broj;
- 2) broj i datum rješenja Centralne banke kojim je izdato odobrenje za osnivanje predstavništva;
- 3) naziv, adresu i sjedište strane banke koja osniva predstavništvo;
- 4) naziv, adresu i sjedište predstavništva;
- 5) ime lica odgovornog za vođenje poslova predstavništva;
- 6) predmet poslovanja predstavništva;
- 7) imena članova organa upravljanja strane banke koja osniva predstavništvo;

- 8) broj i datum rješenja Centralne banke o upisu predstavništva strane banke u registar predstavništava stranih banaka;
- 9) broj i datum rješenja Centralne banke kojim je oduzeto odobrenje za rad predstavništva.

3. Vođenje registara

Način vođenja

Član 7

Registri iz člana 1 ove odluke se vode u elektronskoj formi, na način kojim se obezbjeđuje trajno čuvanje svih podataka i njihovo nesmetano korišćenje.

Upis u Registar

Član 8

Podatke u registar Centralna banka upisuje na osnovu raspoložive dokumentacije i dokumentacije koju joj dostavljaju lica iz člana 1 ove odluke.

Lica iz stava 1 ovog člana dužna su da o nastalim promjenama podataka koji se unose u registar odmah obavijeste Centralnu banku.

Centralna banka upisuje promjene podataka u registar najkasnije u roku od 8 dana od dana prijema obavještenja o nastaloj promjeni.

Upis u registar predstavništava stranih banaka

Član 9

Zahtjev za upis u registar predstavništva strane banke podnosi se u roku od osam dana od dana kada strana banka dobije od Centralne banke odobrenje za osnivanje predstavništva strane banke.

Zahtjev za upis u registar kod Centralne banke podnosi se u pisanoj formi i sadrži:

- 1) naziv, sjedište i adresu strane banke koja osniva predstavništvo;
- 2) naziv, sjedište i adresu predstavništva;
- 3) ime lica odgovornog za rad predstavništva.

Centralna banka donosi rješenje za upis predstavništva strane banke u registar predstavništava stranih banaka u roku od osam dana od dana podnošenja zahtjeva.

Rješenje iz stava 1 ovog člana je konačno.

Rješenje iz stava 1 ovog člana objavljuje se u "Službenom listu Crne Gore".

Predstavništvo strane banke ne može početi sa radom prije upisa u registar.

Pristup podacima

Član 10

Centralna banka objavljuje na svojoj veb stranici ažurirane podatke iz registara.

Za istorijske podatke iz registara Centralna banka će, na pisani zahtjev, u roku od osam dana od dana prijema zahtjeva, izdati zainteresovanom licu, u pisanoj ili u elektronskoj formi, odgovarajući izvod iz registra.

Zahtjev iz stava 2 ovog člana treba da sadrži podatke o podnosiocu zahtjeva (ime i prezime, prebivalište ili boravište, naziv firme i sjedište), odnosno njegovom zastupniku, predstavniku ili punomoćniku i osnovne podatke o traženoj informaciji.

Brisanje iz registra banaka, mikrokreditnih finansijskih institucija i kreditnih unija

Član 11

Centralna banka će brisati iz odgovarajućeg registra banku, mikrokreditnu finansijsku instituciju i kreditnu uniju kada stečajni postupak, odnosno postupak likvidacije nad tim licem bude pravosnažno okončan.

Brisanje iz registra filijala i predstavništava stranih banaka

Član 12

Centralna banka će izvršiti brisanje filijale, odnosno predstavništva strane banke u Crnoj Gori:

- 1) kada oduzme odobrenje za rad filijale strane banke, odnosno predstavništva strane banke;
- 2) kada nadležni organ strane banke donese odluku o ukidanju filijale, odnosno predstavništva u Crnoj Gori .

U slučaju iz stava 1 tačka 2) ovog člana, strana banka podnosi Centralnoj banci dokaz o ukidanju filijale, odnosno predstavništva i dokaz o izmirenju, odnosno preuzimanju svih obaveza nastalih u vezi sa radom tog predstavništva.

Rješenje o brisanju iz registra filijala i predstavništava stranih banaka donosi se u roku od 15 dana od dana podnošenja zahtjeva, ukoliko su ispunjeni uslovi iz stava 2 ovog člana.

Rješenje iz stava 3 ovog člana objavljuje se u "Službenom listu Crne Gore".

4. Završne odredbe

Član 13

Stupanjem na snagu ove odluke prestaju da važe: Odluka o sadržaju i načinu vođenja registra banaka i afilijacija stranih banaka („Sl.list RCG“, br. 67/02) i Odluka o sadržaju i načinu vođenja registra predstavništava stranih banaka („Sl.list RCG“, br. 67/02).

Član 14

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore".

O.br.0101-323/11-5

Podgorica, 18.09.2008.god

SAVJET CENTRALNE BANKE CRNE GORE

Predsjednik,
Ljubiša Krgović s.r.

796.

Na osnovu člana 17 stav 1 tačka 2) Zakona o Centralnoj banci Crne Gore ("Sl.list RCG" br. 52/00 I 47/01), a u vezi sa čl. 54 stav 3 i 56 stav 3 Zakona o bankama ("Sl list Crne Gore" br. 17/08), Savjet Centralne banke Crne Gore, na sjednici održanoj 17. i 18. septembra 2008. godine, donio je

O D L U K U

o minimalnim standardima za upravljanje rizikom likvidnosti u bankama

1. Opšta odredba

Predmet regulisanja

Član 1

Ovom odlukom bliže se utvrđuju minimalni standardi za upravljanje rizikom likvidnosti u bankama.

2. Upravljanje rizikom likvidnosti

Elementi upravljanja rizikom

Član 2

Upravljanje rizikom likvidnosti u banci obuhvata naročito:

- 1) identifikaciju postojećih izvora rizika likvidnosti i rizika likvidnosti koji može proizaći iz novih poslovnih proizvoda ili aktivnosti;
- 2) mjerenje i praćenje koncentracije depozita i drugih izvora sredstava po ročnosti i po klijentima;
- 3) mjerenje, procjenu i praćenje stepena varijabilnosti depozita;
- 4) praćenje potencijalnih obaveza evidentiranih u vanbilansu banke;
- 5) praćenje ročne strukture sredstava i izvora sredstava u EUR i drugim valutama, uključujući i pojedinačno praćenje ročne strukture valuta koje imaju značajan

- uticaj na ukupnu likvidnost banke, uspostavljanje i održavanja adekvatne ročne usklađenosti sredstava i izvora sredstava;
- 6) projektovanje priliva i odliva novčanih sredstava;
  - 7) korišćenje finansijskih instrumenata za uspostavljanje adekvatne strukture sredstava i izvora sredstava;
  - 8) stresno testiranje;
  - 9) utvrđivanje indikatora likvidnosti i njihovo korišćenje u procesu praćenja likvidnosti banke;
  - 10) postovanja banke u slučaju privremenih i dugoročnih poremećaja likvidnosti.

Rokovi za mjerenje i praćenje rizika

Član 3

Banka je dužna da uspostavi efektivno mjerenje i upravljanje rizikom likvidnosti :

- 1) na dnevnoj, dekadnoj i kvartalnoj osnovi, i
- 2) za periode duže od perioda iz tačke 1) ovog člana, utvrđene aktima poslovne politike, a zavisno od obima novčanih tokova, kao i od obima i složenosti poslovnih aktivnosti banke.

Mjerenje likvidnosti

Član 4

Banka je dužna da, kao minimum, mjerenje likvidnosti vrši na bazi projekcije novčanih tokova i seta pokazatelja za mjerenje likvidnosti, izračunatih na osnovu presjeka stanja na određeni dan.

Projekcija novčanih tokova utvrđuje se za vremenske periode utvrđene u skladu sa članom 3 ove odluke i bazira se na pretpostavkama o novčanim prilivima i odlivima i budućim potrebama finansiranja.

Pretpostavke o novčanim prilivima zasnivaju se minimalno na procjeni:

- 1) realne naplativosti kredita, pri čemu procijenjeni nivo naplate ne može biti veći od ugovorenog priliva, umanjenog za procenat utvrđenih rezervi za potencijalne gubitke;
- 2) realnih mogućnosti unovčavanja aktive koja nema utvrđeni rok dospijeca;
- 3) raspoloživosti novčanih sredstava iz osnova posjedovanja finansijskih instrumenata koji se drže do dospijeca;
- 4) realnih mogućnosti prodaje aktive, pri čemu se ulaganja u druga pravna lica, nekvalitetni krediti i fiksna aktiva tretiraju kao najmanje likvidna aktiva, a sredstva banke data u zalogu isključuju iz procjene;
- 5) očekivanog rasta depozita;
- 6) sposobnosti banke da pribavi sredstva iz dodatnih izvora i raspoloživosti tržišnih izvora finansiranja;
- 7) ostalih novčanih priliva, analizom podataka o nivou i trendovima novčanih priliva u prethodnom periodu, uzimajući u obzir sezonske uticaje, osjetljivost kamatnih stopa i makroekonomske faktore.

Pretpostavke o novčanim odlivima zasnivaju se minimalno na analizi i procjeni:

- 1) obaveza koje dospijevaju, uključujući i obaveze evidentirane u vanbilansu banke, a na osnovu kojih će doći do odliva sredstava u periodu za koji se vrši procjena novčanih odliva;
- 2) buduće kreditne aktivnosti banke;
- 3) standardnog nivoa depozita i ostalih obaveza, utvrđenog na osnovu uobičajene varijabilnosti depozita banke i poznavanja ponašanja i namjera deponenata;
- 4) realnog dospijea depozita po viđenju i oročenih depozita koji se mogu povući i prije roka dospijea (opcija ranijeg povlačenja);
- 5) uticaja promjene visine kamatnih stopa na promjenu nivoa depozita;
- 6) stepena koncentracije depozita i uticaja nepovoljne koncentracije depozita na smanjenje nivoa depozita, zbog promjene odnosa velikih deponenata prema banci i drugih okolnosti;
- 7) potencijalnih obaveza po vanbilansnim stavkama, uključujući i potencijalne obaveze po finansijskim derivatima, na osnovu kojih može doći do odliva sredstava u periodu za koji se vrši procjena novčanih odliva;
- 8) ostalih novčanih odliva, na osnovu podataka o nivou i trendovima novčanih odliva u prethodnom periodu, uzimajući u obzir sezonske uticaje, osjetljivost kamatnih stopa i makroekonomske faktore.

Banka je dužna da periodično preispituje valjanost pretpostavki koje koristi u procesu upravljanja rizikom likvidnosti.

Gep analiza

Član 5

Za utvrđivanja usklađenosti novčanih priliva i odliva banka je, kao minimum, dužna da utvrđuje skale dospijea (gep analiza), za vremenske periode utvrđene aktima poslovne politike, a minimalno za periode utvrđene u skladu sa članom 3 ove odluke.

Evidentiranje novčanih priliva i odliva u skale dospijea vrši se primjenom sljedećih kriterijuma:

- 1) novčani prilivi se evidentiraju prema roku dospijea aktive ili prema realnom roku za unovčavanje aktive,
- 2) novčani odlivi se evidentiraju prema datumu dospijea ili najranijem datumu na koji potencijalne obaveze mogu biti pozvane na naplatu.

Neusklađenost novčanih tokova prema roku dospijea iskazuje se pojedinačno za svaku skalu dospijea i u kumulativnom iznosu.

Limiti ročne usklađenosti

Član 6

Banka je dužna da utvrdi limite kojima se obezbjeđuje adekvatna ročna usklađenost sredstava i izvora sredstava banke, poštujući minimalno sljedeća ograničenja :

- 1) kratkoročni izvori sredstava sa dospijecom do 30 dana mogu se angažovati samo u instrumente aktive sa rokom dospijea do 30 dana;

- 2) kratkoročni izvori sredstava sa dospijećem od 30 do 90 dana mogu se angažovati samo u instrumente aktive sa rokom dospijeća do 90 dana;
- 3) najviše 10% kratkoročnih izvora sredstava sa dospijećem od 90 do 180 dana može se angažovati u instrumente aktive sa rokom dospijeća dužim od 180 dana;

Centralna banka Crne Gore (u daljem tekstu: Centralna banka) može naložiti banci utvrđivanje strožijih limita ročne usklađenosti od limita koje je utvrdila banka, ukoliko ocijeni da uspostavljeni limiti ne odgovaraju rizičnom profilu banke ili banka ne upravlja na adekvatan način rizikom likvidnosti.

Pokazatelj likvidnosti

Član 7

Nivo likvidnosti banke iskazuje se pokazateljem njene likvidnosti.

Pokazatelj likvidnosti banke predstavlja odnos zbira likvidnih sredstava iz člana 8 stav 1 ove odluke i zbira dospelih obaveza iz člana 8 stav 2 ove odluke.

Likvidna sredstva i dospjele obaveze

Član 8

Likvidnim sredstvima, u smislu ove odluke, smatraju se:

- 1) gotovina;
- 2) sredstva na obračunskom računu kod Centralne banke;
- 3) čekovi i druga novčana potraživanja;
- 4) sredstva na računima kod domaćih banaka (depoziti po viđenju);
- 5) sredstva kod agenata platnog prometa;
- 6) sredstva na računima kod stranih banaka (depoziti po viđenju);
- 7) dio sredstava izdvojene obavezne rezerve koji se u skladu sa posebnim propisom Centralne banke može koristiti za održavanje dnevne likvidnosti banke.

Dospjelim obavezama, u smislu ove odluke, smatraju se:

- 1) dospjele obaveze po osnovu primljenih kredita;
- 2) dospjele obaveze po kamatama i naknadama;
- 3) dospjele obaveze po oročenim depozitima;
- 4) 30% depozita po viđenju;
- 5) 10% obaveza po osnovu odobrenih a neiskorišćenih neopozivih kreditnih obaveza (kreditne linije);
- 6) ostale dospjele obaveze.

Pokazatelj minimalne likvidnosti

Član 9

Banka je dužna da nivo likvidnosti održava tako da pokazatelj likvidnosti iznosi najmanje:

- 1) 0,9 - kada je izračunat za jedan radni dan;
- 2) 1,0 - kada je izračunat kao prosjek pokazatelja likvidnosti za sve radne dane u jednoj dekadi.

Informacioni sistem

Član 10

Informacioni sistem banke mora obezbjeđivati podatke za blagovremeno i kontinuirano upravljanje rizikom likvidnosti, a minimalno za:

- 1) mjerenje i praćenje likvidnosti banke na dnevnoj osnovi i u drugim utvrđenim periodima;
- 2) mjerenje i praćenje likvidnosti za svaku stranu valutu koja ima značajan uticaj na ukupnu likvidnost banke;
- 3) praćenje usklađenosti poslovanja sa uspostavljenim limitima za upravljanje rizikom likvidnosti;
- 4) utvrđivanje indikatora likvidnosti;
- 5) analizu kretanja i procjenu stabilnosti depozita;
- 6) sprovođenje stresnog testiranja likvidnosti banke;
- 7) izradu izvještaja i informacija za potrebe organa banke i drugih lica uključenih u proces upravljanja rizikom likvidnosti.

Stresno testiranje

Član 11

Banka je dužna da vrši testiranje likvidnosti u različitim situacijama, korišćenjem više vrsta stres scenarija, u cilju procjene uticaja tih situacija na kretanje novčanih tokova i likvidnost banke.

Pod stres scenariom, u smislu ove odluke, podrazumijevaju se pretpostavke o ekstremnim promjenama internih i eksternih faktora koji su od uticaja na likvidnost banke.

Banka je dužna da usvoji procedure za različita stres scenarija i planira na godišnjem nivou, dinamiku testiranja likvidnosti banke koja se vrši primjenom stres scenarija, a minimalno na kvartalnom nivou.

U postupku stresnog testiranja likvidnosti banka je, kao minimum, dužna da:

- 1) identifikuje ključne interne i eksterne faktore čije promjene utiču na likvidnost banke;
- 2) kvantitativno izrazi promjene internih i eksternih faktora koji su predmet stres scenarija;
- 3) procjenjuje uticaj koji bi promjene internih i eksternih faktora iz utvrđenih stres scenarija imale na likvidnost banke;
- 4) obezbijedi izvještavanje rukovodstva banke o rezultatima stresnog testiranja.

Banka je dužna da periodično preispituje i po potrebi revidira pretpostavke na osnovu kojih se vrši stresno testiranje.

Plan za krizne situacije

Član 12

Banka je dužna da donese plan za upravljanje rizikom likvidnosti u kriznim situacijama. Plan iz stava 1 ovog člana treba da, kao minimum, sadrži:

- 1) definisanje situacija u kojima se taj plan primjenjuje;
- 2) jasnu podjelu zadataka, ovlašćenja i odgovornosti u banci za realizaciju plana;
- 3) indikatore ranog upozorenja koji ukazuju na mogućnost nastupanja određene krizne situacije (naglo smanjenje depozita, veći troškovi finansiranja u odnosu na druge banke, teškoće pri prikupljanju sredstava na novčanom tržištu, pogoršanje kvaliteta aktive i profitabilnosti i dr.);
- 4) planirane vidove komunikacije sa glavnim deponentima, poslovnim partnerima, drugim klijentima i javnošću;
- 5) identifikaciju, veličinu i pouzdanost svih izvora finansiranja sa naznačenim redoslijedom korišćenja u različitim situacijama koje se kreću od normalnih okolnosti do ozbiljnih kriza banke;
- 6) pristup dopunskim izvorima sredstava koji se ne koriste u redovnom poslovanju banke;
- 7) procedure i postupke za pribavljanje nedostajućih sredstava i vremenski okvir u kojem se trebaju preduzeti pojedine aktivnosti (npr. prodaja imovine, uspostavljanje novih linija finansiranja, itd);
- 8) procedure za blagovremeno izvještavanje rukovodstva banke kako bi se donijele pravovremene odluke u kriznim situacijama.

Banka je dužna da periodično preispituje i po potrebi revidira plan iz stava 1 ovog člana.

Informisanje javnosti

Član 13

Banka je dužna da uspostavi mehanizam koji obezbjeđuje adekvatan nivo javnog objavljivanja informacija o organizaciji i finansijskom položaju banke, posebno u situacijama kada se u javnosti pojave negativne informacije o banci.

Obavještavanje Centralne banke

Član 14

Banka je dužna da u slučaju nelikvidnosti odmah obavijesti Centralnu banku o iznosu nedostajućih likvidnih sredstava, razlozima nelikvidnosti i planiranim aktivnostima za prevazilaženje nelikvidnosti.

3. Završne odredbe

Član 15

Stupanjem na snagu ove odluke prestaje da važi Odluka o minimalnim standardima za upravljanje rizikom likvidnosti u bankama („Sl.list RCG“, br. 58/05).

Član 16

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore".

O.br. 0101-323/11-8

Podgorica, 18.09. 2008. godine

SAVJET CENTRALNE BANKE CRNE GORE

Predsjednik,
Ljubiša Krgović s.r.

797.

Na osnovu člana 17 stav 1 tačka 2) Zakona o Centralnoj banci Crne Gore ("Sl. list RCG", br. 52/00 i 47/01) i člana 66 stav 3 Zakona o bankama ("Sl. list Crne Gore", br. 17/08), Savjet Centralne banke Crne Gore, na sjednici održanoj 17. i 18. septembra 2008. godine, donio je

ODLUKU

o metodologiji za mjerenje rizika zemlje u bankama

1. Opšta odredba

Predmet regulisanja

Član 1

Ovom odlukom se propisuje metodologija koju su banke dužne da primjenjuju u postupku mjerenja rizika zemlje, uključujući i način izračunavanja potrebnog kapitala za rizik zemlje.

2. Mjerenje rizika zemlje

Obaveza mjerenja rizika

Član 2

Banka je dužna da mjeri izloženost riziku zemlje za sve zemlje u kojima se nalazi sjedište, odnosno prebivalište dužnika banke (u daljem tekstu: zemlja dužnika).

Izloženost riziku zemlje

Član 3

Ukupna izloženost banke prema jednoj zemlji dužnika predstavlja zbir neto izloženosti prema svim licima čije je sjedište, odnosno prebivalište u toj zemlji.

Izuzetno od stava 1 ovog člana:

- 1) za potraživanja za koja garantuje lice iz treće zemlje, koja nije zemlja dužnika, zemljom dužnika se može smatrati zemlja u kojoj se nalazi sjedište, odnosno prebivalište garanta;
- 2) za potraživanja čiju naplatu banka može u cjelokupnom iznosu realizovati iz sredstava koja se ne nalaze na računima u zemlji dužnika, zemljom dužnika se može smatrati zemlja u kojoj se ta sredstva nalaze.

Obračun izloženosti

Član 4

U obračun ukupne izloženosti prema jednoj zemlji dužnika uključuju se krediti, akcije, dužničke hartije od vrijednosti, ulaganja u kapital, sredstva na korespondentskim računima, finansijski derivati, garancije i druge bezuslovne vanbilansne obaveze.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, u obračun izloženosti prema jednoj zemlji ne uključuju se:

- 1) akcije i dužničke hartije od vrijednosti emitovane u zemlji dužnika za koje su ispunjeni sljedeći uslovi:
  - te hartije od vrijednosti su uključene u trgovačku knjigu banke,
  - trgovina tim hartijama od vrijednosti se obavlja redovno na organizovanom tržištu hartija od vrijednosti i kotacija cijena se može dobiti iz pouzdanih izvora koji adekvatno prikazuju rizik zemlje u kojoj emitent ima sjedište,
  - knjigovodstvenu vrijednost tih hartija od vrijednosti banka redovno usklađuje sa njihovom tržišnom vrijednošću;
- 2) potraživanja prema djelovima stranih privrednih društava sa sjedištem u Crnoj Gori, registrovanih u skladu sa zakonom kojim se uređuje pravni status privrednih društava;
- 3) potraživanja organizacionog dijela banke sa sjedištem u drugoj zemlji, koja su finansirana iz izvora koji potiču iz zemlje u kojoj se nalazi sjedište tog organizacionog dijela, bez obzira na valutu u kojoj je iskazan izvor sredstava, odnosno potraživanje;
- 4) vanbilansne obaveze, koje se mogu u svakom trenutku otkazati;
- 5) iznos potraživanja za koji je izvršen hedžing rizika.

Rangiranje zemalja dužnika

Član 5

Banka je dužna da sve zemlje dužnika rangira u jednu od sljedećih rizičnih kategorija:

- 1) nerizične zemlje;
- 2) zemlje niskog rizika;
- 3) zemlje srednjeg rizika;
- 4) zemlje visokog rizika.

Zemlja dužnika u odnosu na koju ne postoji rizik zemlje rangira se u kategoriju nerizičnih zemalja.

Zemlja dužnika u odnosu na koju postoji rizik zemlje, ali ne postoji aktuelna opasnost vezana za naplatu potraživanja banke, rangira se u kategoriju zemalja niskog ili srednjeg rizika, u zavisnosti od visine rizika zemlje.

Zemlja dužnika za koju postoji aktuelna opasnost vezana za naplatu potraživanja ili stvarni problemi naplate potraživanja rangiraju se u kategoriju zemalja visokog rizika.

Rangiranje zemalja dužnika služi banci za utvrđivanje potrebnog kapitala za rizik zemlje i za limitiranje izloženosti banke prema pojedinim zemljama dužnika, grupama zemalja ili regionima.

Osnova za rangiranje

Član 6

Za rangiranje zemalja u odgovarajuću kategoriju iz člana 5 ove odluke, banka je dužna da koristi:

- 1) dugoročni kreditni rejting zemlje dužnika, utvrđen od strane međunarodno priznatih eksternih institucija;
- 2) informacije koje su raspoložive na nacionalnom ili međunarodnom nivou, kao što su informacije koje je pripremio Međunarodni monetarni fond, Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj i Banka za međunarodna poravnanja;
- 3) raspoložive informacije o veličini, prirodi i dospelosti spoljnog duga zemlje dužnika, stopi inflacije i istorijskim podacima o servisiranju spoljnog duga te zemlje;
- 4) raspoložive informacije o tekućim uslovima u zemlji dužnika, a posebno o privrednom i političkom stanju u toj zemlji, uključujući i procjene socijalne i političke stabilnosti.

Dinamika rangiranja

Član 7

Rangiranje zemalja dužnika vrši se po pravilu jednom u šest mjeseci.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, u slučaju promjena i događaja u zemlji dužnika, po osnovu kojih tu zemlju treba rangirati u kategoriju zemalja visokog rizika, banka je dužna da odmah po nastanku tih događaja izvrši rangiranje te zemlje u kategoriju zemalja visokog rizika.

3. Potrebni kapital

Izračunavanje potrebnog kapitala

Član 8

Potrebni kapital za rizik zemlje utvrđuje se tako što se ukupna neto izloženost prema dužnicima iz te zemlje ponderiše odgovarajućim ponderom rizika iz sljedeće tabele:

Rizične kategorije	Ponder rizika
Nerizične zemlje	0%
Zemlje niskog rizika	50% - 100%
Zemlje srednjeg rizika	150% - 250%
Zemlje visokog rizika	minimalno 300%

Neto izloženost prema jednoj zemlji dužnika predstavlja ukupnu izloženost prema dužnicima iz te zemlje, izračunatu u skladu sa članom 4 ove odluke i umanjenu za formirane rezervacije za potencijalne kreditne gubitke po tim izloženostima.

Ukupan zbir ponderisanih neto izloženosti iz stava 1 ovog člana za sve zemlje dužnika, podijeljen sa 10, predstavlja potrebni kapital banke za rizik zemlje.

Rezervacije

Član 9

Izuzetno od člana 8 ove odluke, za kategoriju zemalja visokog rizika banka može, umjesto izračunavanja potrebnog kapitala za rizik zemlje, izračunavati i izdvajati odgovarajuće rezervacije, na osnovu procjene očekivanih gubitaka po osnovu izloženosti riziku zemlje.

Obračun rezervacija iz stava 1 ovog člana vrši se tako što se od ukupnog iznosa izloženosti oduzme iznos rezervacija formiranih po osnovu izloženosti banke kreditnom riziku i na dobijeni iznos primijeni utvrđeni procenat rezervacija po osnovu rizika zemlje.

Utvrđeni procenat rezervacija po osnovu rizika zemlje banka je dužna da dokumentovano obrazloži.

Strožije rangiranje i rezervisanje

Član 10

Centralna banka može zahtijevati od banke da utvrdi strožije rangiranje ili izdvoji veći procenat rezervacija za potencijalne gubitke po osnovu rizika zemlje, ukoliko ocijeni da banka nije izvršila adekvatno rangiranje zemlje dužnika, odnosno izdvojila potrebne rezervacije, ili ako upravljanje rizikom zemlje nije adekvatno rizičnom profilu banke.

4. Završna odredba

Član 11

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore".

O.br.0101-323/11-4

Podgorica, 18.09.2008. godine

SAVJET CENTRALNE BANKE CRNE GORE

**Predsjednik,
Ljubiša Krgović s.r.**

798.

Na osnovu člana 17 stav 1 tačka 2) Zakona o Centralnoj banci Crne Gore ("Sl. list RCG" br. 52/00 i 47/01) i člana 72, stav 2 Zakona o bankama ("Sl. list Crne Gore", br.17/08), Savjet Centralne banke Crne Gore, na sjednici održanoj 17. i 18. septembra 2008. godine, donio je

O D L U K U

o osnovama sistema interne kontrole u bankama

1. Opšta odredba

Član 1

Ovom odlukom se uređuju osnove za uspostavljanje i funkcionisanje sistema interne kontrole u bankama (u daljem tekstu: sistem interne kontrole).

Pod sistemom interne kontrole podrazumijeva se sveobuhvatnost organizacije, pravila i postupaka radi efikasnog i efektivnog obavljanja poslovnih aktivnosti na svim nivoima, koja obezbjeđuje solidno i stabilno poslovanje banke.

2. Osnove sistema interne kontrole

Član 2

Banka je dužna da uspostavi, održava i unapređuje sveobuhvatan, efikasan i efektivan sistem interne kontrole, koji se obezbjeđuje kroz:

- 1) efikasnost i efektivnost izvršavanja poslova na svim nivoima nadležnosti u banci;
- 2) pouzdanost, blagovremenost i potpunost finansijskih i drugih informacija o poslovanju banke;
- 3) usklađenost sa zakonom, drugim propisima i opštim aktima banke.

Član 3

Banka je dužna da uspostavi osnove za funkcionisanje sistema interne kontrole, kojima se:

- 1) obezbjeđuje permanentna procjena i adekvatnost funkcionisanje sistema interne kontrole;
- 2) uspostavljaju i razvijaju procedure identifikacije, procjene, kontrolisanja i limitiranja svih značajnih rizika u poslovanju;
- 3) utvrđuje efikasna organizaciona struktura banke;
- 4) kroz opšta i druga akta banke precizno definišu ovlašćenja i odgovornosti na svim nivoima u banci;
- 5) uspostavlja efikasnost informacionog sistema u funkciji sistema interne kontrole;
- 6) utvrđuju smjernice za stalni nadzor i periodičnu kontrolu efektivnosti, razvoja i usavršavanja sistema interne kontrole.

Član 4

Odbor za reviziju, u izvršavanju obaveza utvrđenih Zakonom o bankama koje se odnose na analiziranje i praćenje funkcionisanja sistema interne kontrole, najmanje tromjesečno razmatra:

- 1) funkcionisanje sistema izvještavanja banke, pregledom sačinjenih izvještaja o poslovanju;
- 2) primjenu sistema interne kontrole i
- 3) sve aspekte računovodstvenih praksi i politika banke.

Član 5

Banka sistemom interne kontrole prioriteto obuhvata kontrolu u oblasti upravljanja i računovodstva.

Kontrolom u oblasti upravljanja bankom, kao minimum se obuhvata:

- 1) uspostavljanje, praćenje i razvoj organizacione strukture banke, sa definisanim pojedinačnim dužnostima i ovlašćenjima;
- 2) nadgledanje postupaka i evidencija koje se odnose na odlučivanje o poslovnim transakcijama na svim nivoima rukovođenja.

Kontrolom u oblasti računovodstva kao minimum se obuhvata kontrola poštovanja planova, politika i procedura koji obezbeđuju:

- 1) izvršavanje poslovnih transakcija u skladu sa odlukama organa banke;
- 2) blagovremeno i tačno knjigovodstveno evidentiranje poslovnih transakcija, koje omogućava izradu finansijskih izvještaja u skladu sa zakonom i Međunarodnim računovodstvenim standardima, odnosno Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja, uz mogućnost provjere i upoređivanja knjigovodstvenog stanja sa stvarnim stanjem.

Član 6

Banke su dužne da imaju efikasan sistem interne kontrole koji je usklađen sa prirodom, kompleksnošću i rizikom koje nose bilansne i vanbilansne aktivnosti banke, kao i sa promjenama u ekonomskom ambijentu i u poslovanju banke.

Član 7

Sistem interne kontrole mora obezbijediti adekvatne i sveobuhvatne podatke relevantne za donošenje odluka kao što su: finansijski, operativni, podaci o usklađenosti i drugi podaci, koji treba da budu pouzdani, pravovremeni, dostupni i konzistentni.

Pouzdanost informacionog sistema, koji treba da pokrije sve značajne aktivnosti banke, mjeri se procjenom bezbjednosti sistema, nezavisnosti nadzora i adekvatnosti u podršci poslovnih aktivnosti u svim situacijama.

Banka treba da obezbijedi efikasne sisteme komunikacije kako bi svi zaposleni bili upoznati i pridržavali se politika i procedura koji utiču na njihove dužnosti i odgovornosti i da sve relevantne informacije budu dostupne odgovarajućem osoblju u banci.

Član 8

Efikasnost interne kontrole se prati kao dio dnevnih aktivnosti, posebno ključnih rizika i kroz periodične procjene ostvarivanja poslovnih rezultata po svim poslovnim linijama.

Član 9

Banka je dužna da Centralnoj banci dostavlja izvještaj odbora direktora o funkcionisanju sistema interne kontrole, sa stavovima i predlozima odbora za reviziju za unapređenje sistema interne kontrole u banci.

Izvještaj iz stava 1 ovog člana dostavlja se dva puta godišnje i to do kraja marta tekuće godine za drugo polugodište prethodne godine i do kraja septembra tekuće godine za prvo polugodište tekuće godine.

3. Završne odredbe

Član 10

Stupanjem na snagu ove odluke prestaju da važi Odluka o osnovama sistema interne kontrole u bankama („Sl.list RCG“, br. 37/01).

Član 11

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore".

O.br.0101-323/11-12

Podgorica, 18.09.2008. godine

SAVJET CENTRALNE BANKE CRNE GORE

Predsjednik,
Ljubiša Krgović s.r.

799.

Na osnovu člana 17 stav 1 tačka 2) Zakona o Centralnoj banci Crne Gore (»Sl. list RCG«, br. 52/00 i 47/01) i člana 62 stav 3 Zakona o bankama (»Sl. list Crne Gore«, br. 17/08), Savjet Centralne banke Crne Gore, na sjednici održanoj 17. i 18. septembra 2008. godine, donio je

O D L U K U

o minimalnim standardima za upravljanje tržišnim rizicima u banci

1. Opšte odredbe

Predmet odluke

Član 1

Ovom odlukom bliže se utvrđuju minimalni standardi za upravljanje tržišnim rizicima, kojih su banke dužne da se pridržavaju u svom poslovanju.

Pojmovnik

Član 2

Pojedini izrazi upotrijebljeni u ovoj odluci imaju sljedeća značenja:

- 1) »**neto otvorena devizna pozicija**« je neusklađenost između nivoa aktive, pasive i vanbilansnih stavki u istoj stranoj valuti;
- 2) »**duga devizna pozicija**« je bruto zbir aktive i pozitivnih vanbilansnih pozicija u stranoj valuti uključujući i zbir kupljenih, ali još neizmirenih valutnih poslova;
- 3) »**kratka devizna pozicija**« je bruto zbir pasive i negativnih vanbilansnih pozicija u valuti uključujući zbir prodatih, ali još neizmirenih valutnih poslova;
- 4) »**duga pozicija hartija od vrijednosti** « je bruto zbir hartija od vrijednosti koje se drže kao aktiva, uključujući i hartije od vrijednosti unutar računa margine;
- 5) »**kratka pozicija hartija od vrijednosti**« je bruto zbir hartija od vrijednosti koje se drže kao pasiva uključujući hartije od vrijednosti unutar računa margine i te hartije od vrijednosti banka prodaje ali ne posjeduje;
- 6) »**neto otvorena pozicija hartija od vrijednosti**« je razlika između bruto duge i kratke pozicije hartija od vrijednosti;
- 7) »**hedžing**« je neutralisanje pojedinih izvora rizika ili zaštita od veće izloženosti pojedinom riziku;
- 8) »**kamatni spread**« je razlika između kamatnih stopa koje banka dobija na bilansne pozicije aktive i kamatnih stopa koje banka ugovora za izvore sredstava;
- 9) »**račun margine**« je račun koji se otvara kod finansijskih posrednika, kako bi se banci omogućila kupovina hartije od vrijednosti ili pozajmljivanje sredstava;
- 10) »**indeks kamatne stope**« je referentna osnova za utvrđivanje cijene novca pri čemu se najznačajnijim smatraju Euribor i Libor ;
- 11) »**naknadno testiranje**« (»**back-testing**«) je proces procjene validnosti metoda i sredstava mjerenja rizika upoređivanjem procjena koje su izračunate primjenom metoda i sredstava mjerenja rizika u odnosu na stvarne rezultate.

2. Upravljanje tržišnim rizicima

Vrste rizika

Član 3

Banka je dužna da upravlja svim tržišnim rizicima kojima je izložena u svom poslovanju, a naročito:

- 1) pozicijskim rizicima (cjenovni rizik i rizik kamatne stope);
- 2) deviznim rizikom, i
- 3) tržišnim rizicima koji su povezani sa kreditnim rizikom (rizik druge ugovorne strane i rizik poravnanja).

Normativno uređenje upravljanja rizicima

Član 4

Banka je dužna da u svojim aktima definiše:

- 1) obuhvat knjige trgovanja, sa opisom aktivnosti koje se smatraju trgovanjem;

- 2) kriterijume, postupke i ovlaštenja za raspoređivanje stavki u trgovačku knjigu ili isključivanje iz trgovačke knjige;
- 3) limite za pozicije iz trgovačke knjige i dinamiku njihovog preispitivanja;
- 4) organizacione jedinice ovlašćene za otvaranje/upravljanje pozicijama u trgovačkoj knjizi trgovanja i ovlaštenja pojedinih zaposlenih za otvaranje/upravljanje pozicijama u okviru propisanih limita i u skladu sa propisanim strategijom trgovanja;
- 5) proces praćenja pozicija iz trgovačke knjige, sa aspekta usklađenosti sa strategijom trgovanja;
- 6) sistem izvještavanja rukovodstva banke o pozicijama i iskorišćenosti limita, koji je integrisan u svakodnevni proces upravljanja rizicima u banci;
- 7) proces praćenja pozicija, sa aspekta procjene njihove likvidnosti ili mogućnosti hedžinga tih pozicija ili pojedinih rizika koji iz njih proizilaze;
- 8) metode za izračunavanje izloženosti banke pojedinim vrstama tržišnih rizika.

Odgovornost za upravljanje rizicima

Član 5

Banka je dužna da, zavisno od veličine i složenosti poslovanja, u svojoj organizacionoj strukturi odredi organizacioni dio odnosno lice koje će biti neposredno odgovorno za upravljanje tržišnim rizicima iz člana 3 tač. 1) i 2) ove odluke.

Tržišnim rizicima iz člana 3 tačka 3) ove odluke upravlja organizacioni dio odnosno lice koje je neposredno odgovorno za upravljanje kreditnim rizikom u banci.

2.1. Pozicijski rizici

Vrednovanje pozicija u trgovačkoj knjizi

Član 6

Banka je dužna da sve pozicije u trgovačkoj knjizi dnevno iskazuje po njihovoj tržišnoj vrijednosti, na osnovu cijena i ostalih tržišnih faktora objavljenih od strane nezavisnog izvora (marking-to-market).

Prilikom vrednovanja pozicija u trgovačkoj knjizi banka je dužna da primjenjuje međunarodni računovodstveni standard 39, ili interni model vrednovanja.

Provjeru tržišnih cijena pozicija u knjizi trgovanja ili ulaznih podataka modela za vrednovanje pozicija, banka je dužna da sprovodi najmanje jednom mjesečno, a po potrebi i češće, zavisno od karakteristika referentnih tržišta odnosno strategije trgovanja banke za pojedine pozicije u trgovačkoj knjizi.

Ukoliko banka koristi interni model za vrednovanje pozicija u trgovačkoj knjizi, pored odrednica Međunarodnog računovodstvenog standarda 39, treba da budu ispunjeni minimalno sljedeći uslovi:

- 1) banka dokumentuje sve kvalitativne i kvantitativne elemente modela i propisuje postupke u slučaju naknadnih izmjena modela;

- 2) banka identifikuje sve značajne rizike koje proizilaze iz pozicija koje se vrednuju putem internog modela i procjenjuje mogućnosti hedžinga primjenom instrumenata za koje postoje aktivna tržišta;
- 3) banka vrši testiranje internog modela, a testiranje se sprovodi od strane lica koja nijesu učestvovala u procesu razvoja modela i minimalno obuhvata provjeru primjerenosti matematičkih formula, validnosti pretpostavki i kvaliteta aplikativne podrške modela;
- 4) odgovorna lica u banci su upoznata sa djelovima trgovačke knjige čija se tržišna vrijednost određuje primjenom internog modela, kao i sa uticajem takvog načina vrednovanja na nivo pouzdanosti izvještaja o rizicima kojima je banka izložena, odnosno o rezultatima poslovanja koji proizilaze iz pozicija trgovačke knjige;
- 5) organizaciona jedinica, odnosno lice odgovorno za upravljanje tržišnim rizicima, su upoznati sa nedostacima modela koji se primjenjuje, kako bi na adekvatan način procjenjivali uticaj tih nedostataka na rezultate modela vrednovanja.

Banka je dužna da periodično preispituje validnost i po potrebi unapređuje interni model vrednovanja pozicija iz trgovačke knjige.

Mjerenje rizika

Član 7

Banka je dužna da mjeri pozicijske rizike za sve pozicije iz trgovačke knjige banke.

Mjerenjem pozicijskih rizika moraju se obezbijediti podaci o uticaju tih rizika na prihode i kapital banke, kako iz normalno očekivanih tako i iz velikih promjena u tržišnim faktorima i cijenama.

Limitiranje izloženosti

Član 8

Banka je dužna da utvrdi limite izloženosti pozicijskim rizicima, a minimalno:

- 1) za izloženosti po osnovu vlasničkih hartija od vrijednost, i to:
  - maksimalni iznos neto tržišne vrijednosti svih vlasničkih hartija za sva tržišta na kojima posluje,
  - maksimalne duge i kratke pozicija svih vlasničkih hartija od vrijednosti za sva tržišta na kojima posluje,
  - maksimalni iznos neto tržišne vrijednosti svake vrste vlasničkih hartija od vrijednosti;
  - maksimalne duge i kratke pozicije za svaku pojedinačnu vlasničku hartiju od vrijednosti za sva tržišta na kojima trguje;
- 2) za izloženosti po osnovu dužničkih hartija od vrijednosti, i to:
  - maksimalni iznos neto tržišne vrijednosti svih dužničkih hartija od vrijednosti za sva tržišta na kojima trguje,
  - maksimalne duge i kratke pozicije svih dužničkih hartija od vrijednosti za sva tržišta na kojima trguje,
  - maksimalne iznose neto tržišne vrijednosti za svaku vrstu dužničkih hartija od vrijednosti;

- maksimalne duge i kratke pozicije tržišne vrijednosti za svaku vrstu dužničkih hartija od vrijednosti;
- 3) za izloženosti po osnovu finansijskih derivata, i to:
- maksimalnu premiju koja se može platiti za pozicije u kupljenim opcijama;
  - limite za finansijske derivate koji nijesu opcije.

Banka je dužna da utvrdi i dodatne limite izloženosti u slučaju kada postoje karakteristike i faktori koji imaju bitan uticaj na cijenu vlasničke ili dužničke hartije od vrijednosti.

Polazne osnove za limitiranje

Član 9

Visine limita iz člana 8 ove odluke, banka utvrđuje polazeći od:

- 1) specifičnih faktora koji se odnose na:
  - stabilnost i nivo prihoda banke,
  - realne planove prihoda i rashoda,
  - nivo kapitala i njegovu adekvatnost,
  - kvalitet upravljanja rizikom u banci;
- 2) opštih faktora koji se odnose na:
  - likvidnost proizvoda, koja se utvrđuje u zavisnosti od ocjene mogućnosti njegove prodaje i/ili njegovog hedžinga,
  - troškove hedžinga,
  - broj učesnika na tržištu koji su dostupni banci za poslovanje.

Dinamika mjerenja rizika

Član 10

Banka je dužna da mjerenje rizika kamatne stope vrši najmanje jednom mjesečno, primjenom utvrđenih metodologija, a minimalno korišćenjem gep analiza.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, banka je dužna da mjerenje rizika kamatne stope vrši u kraćim intervalima, ukoliko utvrdi da postoje značajnije promjene kamatnih stopa, obima i/ili vrste aktive, pasive ili vanbilansnih stavki banke, i/ili po preporuci Centralne banke Crne Gore (u daljem tekstu: Centralna banka).

Gep analize

Član 11

Banka je dužna da priprema gep analize za mjerenje rizika kamatne stope za sve pozicije aktive, pasive i vanbilansne stavke, kao i za ostale naknade ili rashode koji su izloženi riziku kamatnih stopa, (uključujući i stavke iz bankarske knjige koje su osjetljive na rizik kamatne stope).

Prilikom pripremanja gep analize iz stava 1 ovog člana, banka je minimalno dužna da:

- 1) u kolonama po vremenskim periodima alocira stavke koje su osjetljive na promjenu kamatne stope na osnovu njihovog očekivanog vremena za ponovno utvrđivanje cijena;

- 2) broj upotrijebljenih kolona vezanih za vremenske periode, odnosno gepove, označi datumima za svaki vremenski interval;
- 3) dokumentuje i potkrepljuje pretpostavkama očekivano ponovno utvrđivanje cijena za pozicije aktive i pasive koje nemaju jasno definisana dospijeća ili kod kojih dospijeća mogu varirati;
- 4) pripremi posebnu gep analizu na osnovu pretpostavljenih ekstremnih produženja ili skraćanja rokova za ponovno utvrđivanje cijena.

2.2. Devizni rizik

Mjerenje i praćenje rizika

Član 12

Banka je dužna da u procesu upravljanja deviznim rizikom:

- 1) mjerenjem deviznog rizika obuhvati sve stavke koje se, u skladu sa propisom Centralne banke, uključuju u izračunavanje potrebnog kapitala za devizni rizik;
- 2) devizni rizik mjeri i ograničava dnevno i to na agregatnoj osnovi i individualno po valutama;
- 3) mjerenje rizika vrši na bazi pretpostavki o normalno očekivanim kao i velikim promjenama u deviznim kursovima, radi ocijene uticaja tih promjena na prihod i kapital banke;
- 4) dnevnu dobit ili gubitak iz aktivnosti poslovanja sa stranim valutama izračunava po valuti;
- 5) pojedinačno identifikuje rezultate uticaja konverzije na neto otvorenu poziciju, spred iz poslovanja, dobitak odnosno gubitak iz prethodno zatvorenih pozicija i sve naknade odnosno provizije iz konverzija sa stanovništvom;
- 6) vrši dnevnu valorizaciju korišćenjem tržišnog deviznog kursa na kraju dana, na način da se ta valorizacija vrši nezavisno od organizacionog dijela, odnosno lica koja su neposredno odgovorna za upravljanje deviznim rizikom u banci.

Limiti otvorenih deviznih pozicija

Član 13

Neto otvorena devizna pozicija banke na kraju dana, za pojedinačnu valutu koja se dnevno nalazi na referentnoj kursnoj listi Evropske Centralne banke, ne može iznositi više od 15% osnovnog kapitala banka.

Zbir neto otvorenih deviznih pozicija na kraju dana za sve valute koje se dnevno nalaze na referentnoj kursnoj listi Evropske Centralne banke, ne može iznositi više od 20% osnovnog kapitala banke.

Neto otvorene pozicije na kraju dana za valute za koju nijesu ispunjeni uslovi iz stava 1 ovog člana, ne mogu iznositi više od:

- 5% osnovnog kapitala banke, pojedinačno po valuti;
- 10% osnovnog kapitala, ukupno za sve valute banke.

Banka je dužna da u okviru limita iz st. 1 do 3 ovog člana, kao minimum utvrdi limite deviznog rizika na prihvatljivom nivou, i to za:

- 1) neto otvorenu deviznu poziciju, pojedinačno po valutama i agregatno za sve valute;
- 2) dugu deviznu poziciju, pojedinačno po valutama i agregatno za sve valute;
- 3) kratku deviznu poziciju, pojedinačno po valutama i agregatno za sve valute.

Visinu limita iz stava 4 ovog člana banka je dužna da utvrdi polazeći od:

- 1) specifičnih faktora koji se odnose na:
  - stabilnost i nivo prihoda banke,
  - realne planove prihoda i rashoda,
  - nivo kapitala i njegove adekvatnosti,
  - kvalitet upravljanja rizikom u banci;
- 2) opštih faktora koji se odnose na:
  - likvidnost valute, koja se utvrđuje u zavisnosti od ocjene mogućnosti njene prodaje i/ili njenog hedžinga,
  - troškove hedžinga,
  - broj učesnika na tržištu koji su dostupni banci za poslovanje.

2.3 Ostali tržišni rizici

Mjerenje rizika

Član 14

Banka je dužna da mjeri rizik druge ugovorne strane i rizik poravnanja za sve pozicije iz trgovačke knjige iz kojih proizilaze ovi rizici.

Limitiranje

Član 15

Banka je dužna da utvrdi limite izloženosti riziku druge ugovorne strane i riziku poravnanja, u vidu apsolutnih iznosa, kao i u vidu procentualnih iznosa izloženosti u odnosu na sopstvena sredstva banke, a minimalno:

- 1) limite prema određenim kategorijama klijenata, zavisno od nivoa njihovog kvaliteta, a koji uključuju sve izloženosti prema tim klijentu;
- 2) posebne limite izloženosti riziku poravnanja;
- 4) limite dospjeća po klijentu za izloženosti prema tom klijentu;
- 5) limite za domaće i strane klijente.

Utvrđeni limiti moraju biti usklađeni sa kreditnom politikom banke i predmet sveobuhvatnog procesa praćenja.

3. Završne odredbe

Član 18

Stupanjem na snagu ove odluke prestaje da važi Odluka o minimalnim standardima za upravljanje tržišnim rizicima u bankama ("Sl.list RCG", br. 81/04).

Član 19

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u »Službenom listu Crne Gore«.

O.br.0101-323/11-13
Podgorica, 18.09.2008.god

SAVJET CENTRALNE BANKE CRNE GORE

Predsjednik,
Ljubiša Krgović s.r.

800.

Na osnovu člana 17 stav 1 tačka 2) Zakona o Centralnoj banci Crne Gore ("Sl. list RCG" br, 52/00 i 47/01) i člana 78 stav 4 Zakona o bankama ("Sl.list RCG", br.17/08), Savjet Centralne banke Crne Gore, na sjednici održanoj 17. i 18. septembra 2008. godine, donio je

ODLUKU**o minimalnim standardima poslovanja banke sa licima povezanim sa bankom****1. Opšta odredba****Član 1**

Ovom odlukom se propisuju minimalni standardi poslovanja banke sa licima povezanim sa bankom.

2. Poslovanje sa licima povezanim sa bankom**Član 2**

Banka može vršiti poslovne transakcije sa licima povezanim sa bankom samo u skladu sa svojom poslovnom politikom koja, u dijelu koji se odnosi na poslovne transakcije sa licima povezanim sa bankom, mora da sadrži minimalno sljedeće:

- 1) da se poslovne transakcije sa licima povezanim sa bankom obavljaju samo uz odobrenje odbora direktora;
- 2) ograničenja izloženosti prema licima povezanim sa bankom, treba da budu adekvatna rizičnom profilu banke, uz poštovanje minimalnih ograničenja utvrđenih Zakonom o bankama;
- 3) da lice povezano sa bankom ne može u ime banke učestvovati u odlučivanju o poslovnim transakcijama između njega i banke, ili između banke i bilo kojeg drugog lica koje je sa njim povezano.

Član 3

Odluka banke o bilo kojoj poslovnoj transakciji sa licima povezanim sa tom bankom mora se zasnivati na kompletnom sagledavanju dokumentacije i utvrđivanju svih relevantnih činjenica koje se odnose na tu poslovnu transakciju, uključujući:

- 1) ukupan iznos kredita, kamatnu stopu, rok izvršenja obaveze, finansijske informacije o zajmoprimcu koje pokazuju njegovo finansijsko stanje i sposobnost

da izvrši otplatu u skladu sa ugovorenim uslovima, kao i podatke o vrijednosti kolaterala, utvrđenog nezavisnom procjenom;

- 2) kod kupovine ili prodaje aktive, kupoprodajnu cijenu i relevantne informacije kojima se potvrđuje vrijednost te aktive, i
- 3) kod ulaganja, opravdanost tog ulaganja i procjenu rizika vezanog za tu transakciju.

Član 4

Poslovanjem banke sa licima povezanim sa bankom pod povoljnijim uslovima smatraju se naročito sljedeće transakcije sa licima povezanim sa bankom:

- 1) naplaćivanje nižih provizija ili kamata na kredite i druge izloženosti od onih koje se naplaćuju licima koja nijesu povezana sa bankom;
- 2) plaćanje veće kamate na depozite od kamate koju banka plaća licima koja nijesu povezana sa bankom;
- 3) prihvatanje kolaterala koji je manje vrijednosti, ili koji banka ne bi prihvatila od lica koje nije povezano sa bankom;
- 4) odobravanje kredita ili drugih izloženosti koji, zbog vrste transakcije, nivoa rizika, finansijskog stanja korisnika, odnosno vrste ponuđenog kolaterala, ne bi bili odobreni licu koje nije povezano sa bankom;
- 5) prodaja imovine po nižoj cijeni, odnosno kupovina imovine po cijeni većoj od one koju bi banka platila licu koje nije povezano sa bankom;
- 6) kupovina akcija pravnog lica u kojem je akcionar i lice povezano sa bankom, a koje banka inače, zbog nivoa rizika koji ta transakcija nosi, ne bi kupila;
- 7) plaćanje robe ili usluga, ili uzimanje imovine u zakup, po cijeni većoj od one koju bi banka platila licu koje nije povezano sa bankom.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, odobravanje zajmova za rješavanje stambenih pitanja zaposlenim u banci ne smatra se poslovanjem pod povoljnijim uslovima, ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) zaposleni kome je odobren zajam nema riješeno stambeno pitanje;
- 2) zajam je odobren iz sredstava banke, izdvojenih iz ostvarene dobiti za te namjene;
- 3) zajam je odobren u skladu sa opštim aktima banke.

Član 5

Banka ne smije kupovati nekvalitetnu aktivu od lica povezanih sa bankom.

Nekvalitetnom aktivom, u smislu ove odluke, smatra se aktiva koja je, u skladu sa propisom Centralne banke kojim se uređuje klasifikacija aktive banaka, klasifikovana u kategoriju "C" ili niže.

Član 6

Izloženost prema licu koje kontroliše banku, ili je kontrolisano od strane lica koje kontroliše i banku, mora u svakom trenutku biti obezbijeđena:

- 1) gotovinom u konvertibilnoj valuti, najmanje u iznosu od 100% neplaćenog iznosa izloženosti;
- 2) hartijama od vrijednosti koje je emitovala država Crna Gora, čija je tržišna vrijednost najmanje jednaka neplaćenom iznosu izloženosti; ili

- 3) drugim tržišno priznatim hartijama od vrijednosti, čija je tržišna vrijednost najmanje za 30% veća od neplaćenog iznosa izloženosti.

Član 7

Banka je dužna da vodi evidenciju lica povezanih sa bankom koja, kao minimum, sadrži:

- 1) podatke o licima povezanim sa bankom i osnov povezanosti;
- 2) podatke o vrsti i visini izloženosti, sa dokumentacijom o transakcijama sa licima povezanim sa bankom.

Član 8

Banka je dužna da Centralnoj banci dostavlja izvještaje o izloženostima i izvještaje o poslovanju sa licima povezanim sa bankom, u skladu sa posebnim propisom Centralne banke.

3. Završna odredba

Član 9

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore".

O.br.0101-323/11-10
Podgorica, 18.09.2008. godine

SAVJET CENTRALNE BANKE CRNE GORE

Predsjednik,
Ljubiša Krgović s.r.
